V/1.
1

Zegar stołowy kwadratowy mosiężny
Wolfgang Brenner Cracaw
Restaurirt – Joh Schitina in Potok
(widać werk – bijący – godziny)

2 V/2

Falsyfikat zegarmistrzowstwa. Gazeta polska 1863 Nr. 155 z d. 11 Lipca podaje wiadomość o zegarku kieszonkowym, który był własnością Chodkiewiczów. Zwierzchnia koperta srebrna ma z obu stron z popiersia Zygmunta III w koronie z kręgą. Druga koperta złota ma cyzelowane wyobrażenie bitwy z napisem: Pugna | Sigismundi III | Regis Polon. contra | Turcos ad Chocimem commissa | 162. | – Na cyferblacie herby Polskie, Litwy, Wazów, i Chodkiewiczów. – werk zaś ma podpis: Widmus. London."

ma to być bitwa pod Smoleńskiem – darowana przez Króla Zygmunta III Chodkiewiczowi. – zegarek ten nabył antykwarz Igel na Wołyniu i cenił go 2000 złp. – Podobno ubrał w ten falsyfikat lekkowiernego hr. Czarneckiego w Poznańskiem.

1360 3 3.

Skrzypce mają szyjkę, gryf, kołki, deskę,
podstawek, płuszkę (Saitenbrett), guzik
Oktawka (Taschengeige)
Kornet (surma, Zinken, Krummhorn)
Puzan (Posaune)
malowanie pod wodne (Wasserfarben)
" pod olejne
nanos farb (Auflage)

4 4.

Narzędzia kowalskie 1544 (w Kamieńcu podolskim)

Nakowalnia
Szparog
Gwozdnica
Młot zezlak
młot pellik
Młot warszlak
Węgi
Litwomber
Struś majer
Folwesz
Sztuchal
Buchnefel
Szparonki 5.

5 5.

Szpiska w Krakowie

Nr 5875

dnie godziny i kwan drante

ruchome w kształcie grubej kotficy

Koronne złoto

regarek kieszonkowy
węgowy na wzór Bregeta

wte i te strone

Artenski Raphael Casimirus Ph. Dr.
Novodvorscianus et Dialecticus Philoso-
phicae Prof: Contub. Philosophor. Senior:

Quaestio physica de coelo pro Collegio
minori ad disputandum propos. Cracoviae
in off. Franc. Cezari. fol (b. r.)
1680
k. 2.

rektor. Albert Papenkowicz S. Theol.
Dr. et Prof. Praepositus S. Florian

Paulus Frank
Lublin
Dnie tygodnia po polsku
~~Dnie~~ Miesiaca
Sonant et non sonant
minuty – Godziny – Kwendranse
Dni miesiaca

490
5090

6 6.

Sans-si ofur
glinifem
Karl der Kühne
w bitwie pod Nancy
53 1/2 karat
z Francyj do Anglii
do Belgii i 1830
do Petersb. Demidoff
do Anglii do Indyj
do Bombay
wędrował z pałaca
cow do sklepów
jubilerów.
Demidof dał za ń
w Belgii 1,500000 fr
dziś Ostman za
milion nie ma
kupca na wysta
wie paryz[kiej]

Odróżnić od **R. Friedleina** w **Warszawie.**

W. Pan T. Święcki w Bydgoszczy

Kraków, d. 2/11 1868 **D. E. Friedlein.**

do wiadomości:

Wasilewski, Poezye (Orzech)

Kamoensa Luzyada (Kraków)

1790

7 7

Bartmiński Aleksander
ceramik ur. 1826 w Kosso
wie (syn garncarza Piotra)
udoskonalił wypalanie
malowanie szkliw (polewa)
szkoła garncarska przed 1880
1-y dyr Grzegorz Baecker
z Wien
Tadeusz Sikorski
Walery Krzyciński

Sławna Monstrancya szczerozłota w Koście:
le S. Piotra u Jezsuitów wysokości łokci 3
bez ćwierci mająca, podług Inwentarza z r.
1714 miała:

Dyamentow	4140
Rubinów	1247
Ametystów	22
Chryzolitów	5 (jeden jak orzech włoski inne jak laskowe)
Szmaragdów	873
Szafirów -	2
Rubinów in effigie Korony S. Pauli	31
Pereł - - .	1463
	7783

W złocie na monstrancyą wyszło 2000 ₰,
jubilerowi od roboty 6000. — Miała być
od JW. Pani Makowieckiej Kasztelanowej Ka:
mienieckiej. (2 Mscr.)
Podług Warszyckiego Wact: Imion herbownych
Summaryusz. Gdańsk 1782. 8o. str. 146 Wojciech
Mgański Jezuita r. 1643 domu swego znaczne Klej:
noty połączywszy z Klejnotami od Myszkowskich

oddał Jezuitom Krakowskim, z których klejnotów monstrancyja zrobiona „misterna, piękna i bogata"
„wysokości łoki 3 bez ćwierci, że powiadano o niej,
„że wszystkie bogactwa wiekami w Częstochowie
„będące, ceną (prócz tam jednego dyamentu) prze:
„wyższała. Po skasowaniu Jezuitów, gdzie się po:
„działa niewiedzieć, słyszałem jedną Panią chełpią:
„cą się trzewikiem albo sztuką dyamentową aktualnie
„na głowie błyszczącą, że miała być z tej monstran:
„cyi w r. 1775. Lecz druga dama nogę wystawiw:
„szy sprzączkami u trzewików będącemi z tejże
„monstrancyi w brylanty kameryzowanemi
„niemniej szczyciła się." Wieków tych polityczą
„sarkali, że to na ozdobę Boga było poświę:
„cone, niespodziewam się żeby potomne chwalić
„miały obrócenie ich na ozdobę świątowości,
„ale rzeczy że in deterius idą, to może się
„to i podoba."
Potocki na sejmie 1789 wspominając o dobrach pojezuickich i ozaborze ozdób kościelnych przez delegacyję r. 1775 które potem za granicą sprzedawano, wymienił między innemi straconą między jezuicką monstrancyja krakowską z kosztem S. Piotra (dar Teresy Eleonory z Dębińskich Makowieckiej) która zajechała do Wrocławia i poszła w żydowskie ręce. Było to dzieło sztuki i klejnot drogi, nadzwyczajnej wielkości przedziwną roboty sadzone kamieniami i najmniej na złotych szacowane. (Kraszewski, Polska w czasie trzech rozbiorów. Poznań 1874 Tom II gł. str. 175) — R. 1775 przepadł także kosztowny relikwiarz z którego głowę S. Stanisława Kostki wyrzucono.

Wszelkie zewnętrzne objawy narodu każdego są wynikiem trzech głównych faktorów pochodzenia, siedziby i dziejów, które całość tworzą jedną. Samo pożywienie które jakby się zdawało zawisło od siedziby, połączone jest ściśle z pochodzeniem. Albowiem ludy żyjące w jednem i témże samem zakątku mają różne potrawy: Anglik i w Indyjach wschodnich i zachodni ~~...~~ zajada swe beefsteaki i pije swoj sherry które krajowcom wcale nie smakują żyjącym ryżem i batatami. Również i dzieje mają wpływ na kuchnię: któżby się obszedł dziś u nas bez kartofli które Załuski sprowadził, lub bez kawy, którą Kniaźnin zalecał; jakże by się Rosyjanin obszedł bez herbaty. – Wszystko co żyje stoi pod wpływem obopolnego oddziaływania na się, a ciekawą i nauczającą jest rzeczą jak pewna idea lub wynalazek odbywa swą podróż przez tysiące lat i narody różne. Ród ludzki albowiem zmienia swą zewnętrzną stronę ciągle, pomimo iż każdy czas myśli że jest nietykalny i prawdziwy. Podobnie jak rośliny chodowane i zwierzęta domowe przesiedlają się z jednej okolicy w drugą tak też i obyczaje i zwyczaje przechodzą z jednego narodu do drugiego i aklimatyzują się tamże jakby tam wzrosły. – Mieszkania więcej zawisły od okolicy n. p. drewniane w lesistych, murowane w kamienistych i nagich

Strój narodów zawisł po części od klimatu – wszelako materyje przenoszą się z jednego miejsca na drugi

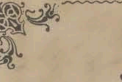
Pomiędzy żyjącemi istotami na ziemi jeden człowiek potrzebuje odzienia na wpływy powietrza; innym dzieciom swym dała troskliwa matka przyroda odzienie. Człowiek zmuszony był do utworzenia sobie pokrywy przeciw szkodliwym wpływom. – Począwszy od fartucha ~~...~~ nad zwrotnikiem południowym do futra krajów polarnych.

Obok odzienia powstaje jeszcze chęć strojenia się ozdób (Schmuck) dowodem tego jest tatowowanie się i malowanie ciała. Skóra z zwierzęcia była pierwszą suknią, pokrycie głowy powstało z chęci obrony podobnie jak obuwie, przeciw kolcom lasu i kamieni. – Człowiek zmuszony walczyć z drapieżnemi zwierzętami wynalazł broń najprzód z drzewa i skóry, z kamienia, kruszcu. – Naczynia powstały od formy roślin

---

Nie każde okrycie ciała może być zwane strojem. Strój ~~jest~~ trwa dłużej nieraz wieki; moda miesiące jest kapryśna częstokroć brzydka bez smaku. Strój stoi pod wpływem dziejów i powoli się zmienia, moda szybko i nie ma tego znaczenia. Ze stroju można odgadnąć wiek i jego charakter; moda zaś dla zabawy stworzona. Moda nie ma ojczyzny; strój jest jej mamką

Bestellung auf die „Gesammten Handelswissenschaften".

Der Unterzeichnete bestellt hiemit bei der Buchhandlung von

....

1 **Exemplar** der im Verlage von J. Engelhorn in Stuttgart erscheinenden

Bibliothek der gesammten Handelswissenschaften

Już samo poczucie naturalne zmusza człowieka do zrzucenia z siebie zwierzęcości i okazania ducha którym się od zwierząt różnimy. Uczucie to potrzeby pokrycia nagoty zwierzęcej, było pierwszym powodem użycia i wynalazku sukien ludzkich i ubiorów.

W XV wieku zaszła co do strojów wielka zmiana i rozmaitość w Europie. Pojedyncze i przyzwoite szaty zmienione zostały przez rozliczne wschodnie dodatki, które coraz większego wzięcia zaczęły doznawać. Początek i zaprowadzenie tych dodatków przypisują niektórzy Janowi odważnemu Księciu Burgundyi, który r. 1395 walcząc pod Nikopolis przeciw Bajazetowi I cesarzowi tureckiemu, dostał się z kwiatem rycerstwa francuskiego do niewoli tureckiej. Tam na dworze tureckim zasmakował w przepychu i rozkoszy wschodniej (Jean sans-peur duc de Bourgogne + 1419 zamordowany). Wróciwszy do kraju wykupiony z niewoli na dworze swym we Francyi zaprowadził niewidziany dotąd zbytek i przepych wschodni pomieszany z smakiem rycerstwa dawnego. Syn jego Filip dobry (Philippe le Bon) pod względem bogactwa i przepychu przewyższył ojca, do czego ożywiony handel okrętowy z Wschodem łatwą sposobność nastręczał. Stroje na jego dworze przyjęto za wzory i jako mody rozchodziły się z Bruxelli po Europie. We Włoszech odrodzenie się klasycyzmu starego świata sprowadziło znaczną reformę w sztukach a zatem i w strojach. Poczęto tamże zarzucać ~~suknie~~ suknie zbliżone do habitów pojedynczych zakonnych i zbliżać się do starożytności.

Tu też zaprowadzono zwyczaj gorsowania się niżkiego i ob-
nażania piersi. Przeciw tym modom, które się coraz bar-
dziej wzmagały, powstawano w Polsce w XVIII wieku jak
świadczą broszury wierszem: „Ptaszyk niedostrojonej
Damie albo 64 Epigrammata na obnażone piersi"
4to ark 1 (w Bibl. Ossol.) i „Dama modna albo 85 Epigram-
mata na nowe nakrycia głowy kobiece zwane Fontanges"
4to ark 1. Odznaczał się w tem względzie dwór francuski
Ludwika XIV (1643-1715) i uchodził za wzór do naśladowania
dla drugich. Obnażanie piersi kobiecych (dekoletowanie)
doszło swego szczytu podczas rewolucyi francuskiej. Tak zwane
„boginie rozumu" prześcigały się w obnażaniu aż do bez-
wstydności. Dziś jeszcze panuje ta moda mianowicie w
wyższym świecie, tak iż podług niższego obnażenia piersi
można rozróżnić damę z stanu miejskiego od dam arysto-
kracyi pieniężnej lub haute volée. Kobiety mianowicie
bigotki i okazujące zbytnią nabożność hołdują wielce modzie
obnażania piersi - co ich spowiednikom bynajmniej nie wadzi!

Wyrazy mody francuskiej 1787 - 1793.

Baigneuse (czepek z gazy)
bavolet
blonde
bonnet à la Frascati
caraco (mała suknia hiszpańska) (kaftanik?)
chapeau a la Henri IV, de castor
cocarde
coiffure à la conseillère
cornet de la reine
corset
crêpe
deshabillé (suknia negliżowa w pokoju)
éventail chinois
faveur
fichu de gaze en chemise
gants
gaze d'Italie
gros de Tours, de Naples
jupon de fleuret
juste
lévite
mantille
marinière, veste à la
merde d'oie
mirfas
moire
mufti
organdi
palatine
papillon
percale
plumes de héron

pouf.
poult de soie
popeline
redingote de Florence chocolat
rubans
sac
satin
taffetas
tapet, frivure en
tarlatane
tulle (materia wyrabiana w Tulle)
turban
robe à la Vestale

M. Francisque Michel: Recherches sur le commerce, la fabrication et l'usage des étoffes de soie d'or et d'argent. Paris, Crapelet, 1852.

M. E. Pariset: Histoire de la soie depuis ses origines jusqu'au XIIe siecle de notre ère

~~Me~~

M. Dupont-Auberville

Boileau Étienne: Livre des mestiers

najstarodawniejsze axamity w XVI pochodziły z Genui, Florencji

<u>Mody</u> r. 1796. Obicia pokojowe były z materyi bawełnianej <u>cycem</u> lub sycem zwanej; sofy i ottomany zieloną trypą wybite, stołki biało lakierowane, <u>trypą</u> lub skórą ze złoconym deseniem pokryte. – Damy wiekowe ~~[illegible]~~ nosiły <u>lewitki</u> (rodzaj mantyl obwisłych i krótszych wdziewanych na wierzch sukni), suknie długie, podczas gali zaś <u>robrony</u> z długiemi ogonami. Panny nosiły <u>kabaty</u> z przodu sznurowane i <u>gilotynki</u> (sukienki fałdowane do kostek). Na suknie nie używano już ciężkich parterów; poważniejsze panie brały <u>atłasy</u>, <u>pekiny</u>, <u>grodetury</u>; młodsze zaś <u>kitajki</u>, <u>muśliny</u>, <u>rąbki</u>, <u>linopersy</u> – a na codzienny ubiór <u>cyce</u>, <u>brandebury</u> i t. d. Na głowie starsze nosiły kornety, czepki gazowe à la baigneuse; – młodsze nosiły fryzury zdobione według okoliczności perłami, brylantami, piórami, kwiatami, fryzury w modzie: à la conseillère z lokami po bokach, à la hérisson (wysoka fryzura w górze zdobiona)

Mody 1787 – Kapelusze damskie: bergère de Watteau, bergère Florian – Cornette z gazy białej obszyty koronkami (Gaza ma nazwę od miast Gaza w Syrji) – Palatine (rodzaj peleryny) – Sławne wyroby jedwabne z Grenady, Chin, Persji, Messyny. Najprzód wyrabiano jedwab w Chinach; Grecy i Rzymianie sprowadzali jedwabie z prowincji Sérès (Mały-Tybet) – Caraco (rodzaj kapelusza damskiego ozdobionego piórami strusiemi

Coëffure à l'Austrasienne – Fryzura damska pudrowana zaczesana w górę, na wierzchu rodzaj czepeczka z tiulu z koronkami i wolantami (za Ludwika XVI). – Polonaise (r. 1786) zwierzchnia suknia kobieca z przodu otwarta, krótsza (nadziewka-pardessus) bramowana futrem albo falbanami, jedwabna koloru zwykle lila z kwiatami Pompadour. Później na ich miejsce nastały (casaquins) zwane Caracos

Mundury w wojsku francuskim jednostajne zaprowadzili hr. d'Argenson i Maurice de Saxe; – épaulettes wełniane czerwone w wojsku zaprowadził pierwszy duc de Choiseul około r. 1760.

15 15,

1787 Ubiór francuski z angielska
spódnica (jupe) na niej z przodu otwarta długa suknia
(robe en redingote)

W XVIII wieku ubiory pojedyncze i proste za Ludwika XIV; eleganckie i pyszne za Ludwika XV; trefienie włosów (coiffures en étages et robes à paniers de Marie-Antoinette) za Ludwika XVI; kostiumy greckie, anglomania des Merveilleuses et des Incroyables za Dyrektoratu (Directoire)

Xże: Duc de Choiseul r. 1760 zaprowadził w wojsku epolety wełniane czerwone (szlify) dla odznaki

R. 1786 des Polonaises rodzaj krótkiej tuniki ustąpiły a na ich miejsce powstały les casaquins zwane caracos (rodzaj kaftanika)

Merveilleuses miewały suknie z rozporkiem po boku aby widać było łydkę damy.

Costume anglais: długie spódnice u kobiet, kapelusze lub czepki bez fryzur.

Moszyńska z Potockich Małgorzata

Rady mądrości albo Zbiór maxym Salomonowych, z francuskiego.
Lwów w druk. Soc. Jes. 1754. 4°
k. 1 str. 168 i k. 3.
(toż) powtórnie przedrukowane Lwów w druk. Soc. Jes. 1763. 8° k. i str. 251.

autor podług Querarda Boutaud Michał
a podług Encykl. Michauda: Fouquet Nicolas czyli Boutauld Michel

16 16.

putra = Milchfaß z wołosk.

Muchajer (z tureck: machaejjer) camelota
tela Tschamlot.

~~Orzoja (z miasta Ocana w Hiszpanii ?)~~

arszin tureck = ulna

bawet = franc bavette

bawolet = bavolet

~~Bomel = wino reńskie z Bomelu w Geldryi~~

bułat = tureck pulad (stal)

czajka = tureck. sajka (navis major)

czechczery = gacie obszerne tureck. ćakćir = femoralia

trużenik = ein Tagesmann

bałwan (celtyk: peulwan)

Costümgeschichte der Culturvölker von Jacob von Falke. (Mit 377 Abbildungen im Text und einer Farbendrucktafel.) Stuttgart (W. Spemann) b. r. 4to. str. IV. 480.

(Artes iony nabyt.)

Sukna

Podług ustawy Sejmu piotrkowskiego z r. 1565, sukiennicy krakowscy obowiązani byli wyrabiać sukna w postawach długich 30 łokci a szerokich 2 łokcie bez krajki, a powinny być tkane z przedniejszej wełny na 40 ganków a z grubej na 34 ganki; – inne postawy były jako niewarowne zabierane. – Sukna purpuryany mają być na 2 ½ łokcia szerokie. – Lunskie sukna mają mieć w postawie 40 łokci, a na szerzą 3 łokcie – Czeskie Lanckorońskie w postawie 40 łokci a na szerzą 2 łokcie. – Czeskie Kłoczkie 32 łokci, 2 łokcie szerokie – Myszeńskie 38 łokci 2 łokcie szerokie – Hirszberskie 33 łokcie, 2 łokcie szerokie. – Świdnickie, Bolesławskie, Bunclawskie, Hanskie, Lubańskie, Głogowskie, Oleśnickie, Goltperskie, Niskie, Wschowskie 30 łokci, 2 łokcie szerokie.

Płóciennicy robili płótna 100 łokci długie, na 36 lub 38 lub 40 ganków. – Obrusy rozmaitym wzorem, ręczniki i serwety. – Płótna koleńskie.

W XIII w. Kolory wszystkie mocne purpurowe
ciemnoviolet. zbliżające się do czarnego
byzantyńskie złote lwy lub ptaki, stojące na czerwonem tle, lub ciemnooliwkowate lub żółte na czerwonem tle
pawie, gryfy imitacye motywo oryentalnych, arabskich – ornamentyka roślinna
W XIV w. Kolory bladsze delikatniejsze
rosa, żółtozielone – jasno niebieskie z białem – różowe z złotem – tło ciemne czerwone
W XV w. mocno czerwone, zielone, niebieskie axamity z złotem
W XVI jabłka granatowe przejście stylu odrodzenia, zachowały się i później
W XVII w czarne, niebieskie, zielone adamaszki
W XVIII w czekoladowobrunatne, siwe, tęczowate – desenie pstre bukiety kwiatów w naturalnych barwach.

O materiach ob:

A. Martin: Mélanges d'archéologie
IV Tome. II Tome

Bock: Musterzeichner des Mittelalters
" Geschichte der liturgischen Gewänder

poczgiosy od płotna mumii egipskich

Ubiór damy z XVIII w. włosy upudrowane wyciąg:
nięte w górę, na wierzchołku tupetu: pióra diamen:
ty wstążki i kwiaty; rękawy dochodzące do łokcia
garnirowane koronkami, suknia z 3 szerokie:
mi w festony falbanami na 3łokciowej rogówce,
wachlarz

Ubiór mężczyzny: frak [czerwony] sukno złotem haftowany,
kamizelka biała długa, spodnie krótkie aksamit:
ne z fontaziami przy podwiązkach, pończochy
białe, trzewiki z dużemi sprzączkami, żaboty
mankiety koronkowe, fryzura wytapiro:
wana, upudrowana, loki dubeltowe nad uszyma
harbeitel i harcap, § chapeau-bas pod pachą

1700 d. 18 Kwietn. Rafał Leszczyński wojewoda Łęczycki wjeżdżając jako poseł do Stambułu miał na sobie kontusz niebieski z sobolami na głowie kołpak z ogromną dyamentową kitą; koń pod nim z szczerozłotym rubinowym rzędem z axamitnem karmazynowem siedzeniem, pokryty materią z litego i ciągnionego złota rubinami i perłami gęsto na:sadzoną, głowę miał ozdobioną kitą rubinową. Przy koniu 5 biegunów (laufrów) z srebrnozłociste:mi laskami wężowemi, mieli na głowie lamowe hełmy z herbami ze złocistemi karmazynowemi ku:tasami i strusiemi piórami, a od uszów migały im srebrne złociste pióra. Mieli na sobie srebrzyste attłasowe kaftany, od pasa pióra strusie paso:wego i żółtego koloru, które odstawały na:kształt fartuchów, u stóp mieli także przypra:wione srebrnozłociste pióra. Koło posła po bokach szło 30 kuruców z węgierska przybra:nych w barwie czerwonej z żółtem, w kunich kołpakach ze srebrnemi orlemi piórami; Obciste mundury ich miały srebrne guzy i potrzeby od kołnierzów do pasa i u rękawów srebrem obszyte Przez plecy wisiały im bogate ładownice i sztrzel:by lieszczynki. Miał prócz tego poseł chorągiew wołoską pancerną, 18 towarzyszy pancernych, 12 husarzy, masztala:rze, pokojowce, dworzanie w barwach. (Ob. Pokła:tecki Poselstwo Rafała Leszczyńskiego. Poznań 1844 i Załuski: Annotacya sejmów.)

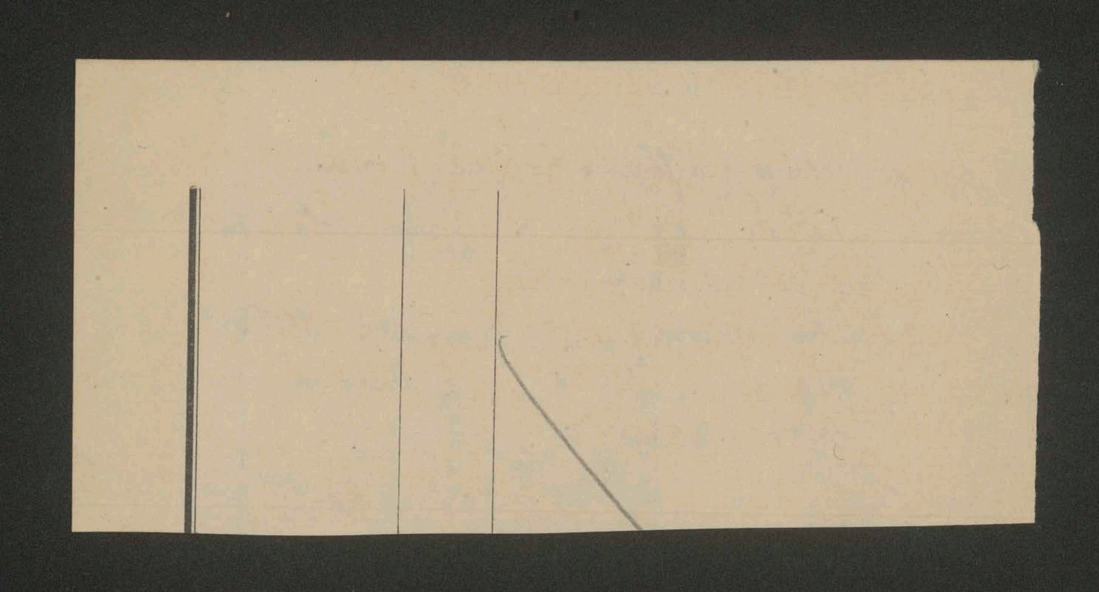
1622 Kopieniak aksamitny zielony (18 łokci łokieć po 9 zł.) podszyty rysiami (półtora błama nożkowego za 350 zł.) z 2 petlicami złotemi dużemi z guzami perłowemi i sznurkiem złotym do koła – Ferezya granatowa, atłasem białym podszyta z sznurkiem złotym, petlicami złotemi i guzami perłowemi – Dołoman aksamitny czerwony karmazynowy (7½ łokci po 10 zł.) podszyty złotogłowem czerwonym (5 łokci po 12 zł.) przy nim półtora tuzina guzików złotych z rubinkami. – Dołoman biały atłasowy kitajką czerwoną duplą podszyty z sznurkiem złotym przy nim 1½ tuzina guzików srebrnych pozłocistych – Ferezya falendyszowa lazurowa grzbietami lisiemi podszyta z petlicami. – Ferezyjka lazurowa falendyszowa z białemi petlicami, podszyta bają. – Rząd srebrny pozłocisty z turkusami – Pałasz srebrem oprawny z turkusami. – Suknie żeńskie: Letnik axamitny karmazynowy przy nim kształt i rękawy perłami haftowane w kilka rzędów na dole pasamonami złotemi szerokiemi bramowany. – Letnik axamitny czarny pasamonami srebrnemi obłożony. – Letnik siny z kitajki dupli: – Płaszcz czarny axamitny sobolami podszyty, obłożony pasamonami srebrnemi z petlicami srebrnemi – Płaszczyk axamitny czarny rysiami podszyty. – Czapka bobrowa – Czapka sobolowa – Kobierzec adziamski;

(Rzeczy Marka Hulewicza z Czortoryjska na Wołyniu i jego żony Izabeli Rajeckiej)

1649 Żupan zielony atłasowy z guzami srebrnemi postocistemi – Katanka karmazynowa z petlicami gryszpanowej maści – Kon=tusz falendyszowy zielony z petlicami zielonemi z liftwami at=łasowemi karmazynowemi – Kontusz półszkarłatny z petlicami szkarłatnemi, adamaszkiem szkarłatnym podszyty – Czamara sajetowa czarna popielicami podszyta – Półpłaszcze z gładkiej sai czarnemi sybirkami podszyte. – Szaty żeńskie: Spodnica perpetuanowa czarna – Spodnica muchajerowa czarna – Kabat sajowy czarny z rękawami – Kabat perpetuanowy czarny – Far=tuch adamaszkowy czarny – Czapka białogłowska kunia – Bandolet

(Rzeczy Stanisława Smitkowskiego na Wołyniu.)

1430 Drum ([illegible] Marken)
Materie: Wokasin, Czendalin, Harras,
Cendal (jedwabny)
futra: Marder (popielica, marmurek) Iltis,
Hermelin, Krolik, Ryś, Lis, Zając
Wilk, Baranek

Ubiory

(† 15 Junii 1545)

Inwentarz Wyprawy i sukien Elżbiety (Austryaczki pierwszej żony Zygmunta Augusta króla pol. z r. 1543 jest w piśmie: Selbst-Biographie Siegmunds Freiherrn von Herberstein 1486-1553 pag. 345-360 (w dziele: Fontes rerum Austriacarum herausgegeb von der historischen Commission der k. Akad. d. Wissensch. I^e Abtheilung Scriptores I Band. Wien 1855. Nr 4449/I); są tam wymienione: Schauben, Jängkher (letniki ?), ~~Ong~~ Enng-Röckh (kabaty ?), Unnder-Röckh, Wames, Pireth, Silber-Kamer, Messgwanndt, Tapetzerey. (Między innemi ~~12 sztuk~~ dużych kobierców z historią Romulusa i Rema, niderlandzkiej roboty i 12 sztuk opon z historią Nabuchodonozora.) Leingewanndt, Keller, Zinngeschierr und ~~Ka~~ Tischgewanndt, Leingewanndt, Kuchengeschirr, Wagen - dalej spis klejnotów ofiarowanych w Krakowie Elżbiecie.

Sławne były wyroby złotnicze siedmiogrodzkie.

26 25.

halbört
getheilt
mi parti
vetement blasonné

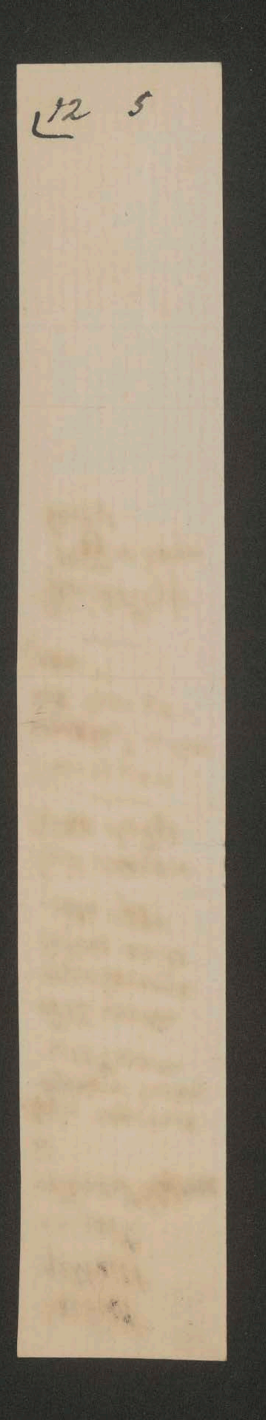
od
Herby zaprowa-
dzono w Niemcz
w 12^m wieku

od 12 wieku
rozno barwione
pięknie aż do
wieku 17°

dziś skazani
tylko chodzi

Marcypan
wynalazł cukier
nik Marzo-
(pane?)

Glückstopf
1477 w Norym
berdze.

12 5

Fontaż rodzaj ubioru głowy w kształcie
czepka (fontange) od 1680 – 1701
wynaleziony przez Mlle de Fontange
– z płótna krochmalonego – la Steinquerque (Stęgierka) był rodzaj
krawatki spinającej gorset na piersiach
– wolant (Volant) rodzaj długiego stroju
w kształcie płaszczyka.

Angażanty (engageantes) były to zarękawki
z koronek przy krótkich rękawach
1760

~~Opis Krakowska Tygodn. Illustr. 1871 T. VIII str. 123 przez wd. K. Zielińskiego~~

28 ~~27~~

tunica panni „bruczkyego" 1544
pileus panni cimatilis alias Czamlethowa
jopula alutorialis alias Zamszowa
incusurae pellis castorinae alias bramy bobrowe
fodera agnellina alias baranie futro
1543 Pestis Cracoviis
Antiqua Curia episcopalis
Cerdonia alias Garbarze
1545 „ ven. Jacobus Wedelicius Sacr. Canon. Doct. Canon.
et praepositus Posnan. – Blasius civis posnan.
et Felix [illegible] civis oborniczensis

Folwark ten po śmierci ol. Marcina Siebeneycher wyżej wspom. kupiła 1531 Anna Kleczowska od brata swego Andrzeja Scharffenberga, drugą połowę dostała od spadku po ojcu swym ol. Marcinie Scharffenbergerze – r. 1569 odstąpiła folwark ten swym dzieciom z 1go małżeństwa Mathaeo et Venceslao Siebeneycherom

Numerus currens

~~1546~~ ~~praenotonsor~~ in Kurnitharg.

1548 Antiquum / Biskupie – Vicus episcopalis

od 1548 – 1550 Stanislaus Zagorski

Wladarius Crac.

od 1550 – 1551 Petrus Porembski Canon. Crac. – Officialis generalis et Wladarius ...

Szarfenberg

1645 d. 29 Octobris. „Wjazd spaniały Posłów polskich (Jana Opalińskiego
do Paryża" (4 t.) po Ludwikę Marię królową polską do wojew. pozn. i
Paryża z przedmieścia S. Antoniego z dworu Rambuliet: Wacława Leszczyńskiego bisk. warm.)
Najprzód p. Chłapowski rotmistrz pieszy p. wojewody, Ob: Niemcewicz
na nim żupan atłasowy żółty, ferezya szkarłatna so: Pamiętniki:
bolami podszyta, czapka złotogłowowa sobola, zapona Tom III str. 311
rubinowa przy piorach białych żórawich, buzdygan zło: (edyc. 1822
cisty w ręku na drzewie indyjskiem: przy boku miał
szablę turkusami sadzoną, pod lewą nogą koncerz ta:
kąż robotą jako i szabla; koń pod nim cudny, siodło i cza:
prag haftowany złotem w kwiaty, strzemiona srebrne sze:
rokie, nagłowek, podpierścień takiż, wodza z łańcuszków
srebrnych bardzo piękną robotą. — Za nim szło Piechoty
30 w żupanach czerwonych sukiennych, w katankach, w
deliach tegoż sukna i maści, które sobie na ramiona po:
zarzucali, u każdej delii po 8 guzów srebrnych, za ma:
gierką nożyki srebrne, na lewém ramieniu muszkiet,
a w prawej ręce siekierka: wszyscy wygoleni po polsku.
Przodkiem szło 4 Dziesiętników w takiejże barwie, z dar:
dami, proporce żółte i czerwone; a za nimi 6 Szyposzów.
— Potym jechał p. Piecowski rotmistrz pieszy x. biskupa
warmińskiego, w żupanie atłasowym szkarłatowym,
w ferezyey aksamitnej tegoż koloru, sobolami podszytej;
za czapką aksamitną zapona z piórmi jak u pierwszego
rotmistrza, na koniu dobrym i przystojnym. Za nim szło
Piechoty 25 w takimże stroju jako i pierwsi, tylko że na:
nich była barwa zielona a pętlice srebrne u delii, w lolijero:
bione. Za niemi 6 Szyposzów ubranych jako i piechota. —

P. Choinski Koniuszy i rotmistrz Karabinierów p. woje=
wody, na którym żupan atłasowy ceglasty, ferezya aksa=
mitna zielona, za czapką aksamitną tegoż koloru 6 piór
żorawich białych i zapona kamieńmi sadzona; siedział
na koniu cudnym i bogato przybranym, szabla i koncerz
takiż jako u pierwszych dwóch. Za nim jechało Kara=
binierów 26 w barwie czerwonej, na koniach dobrych.
– Za tymi jechał p. Trzeciecki starszy pokojowy p.
wojewody poznań. w żupanie atłasowym fiołkowym,
Kontusz w kontuszu tabinowym tejże maści sobolmi podszy=
tym; czekan w ręku bułatowy złocisto oprawny, szab=
la i koncerz turkusami sadzone; siodło i czaprag haf=
towany złotem i srebrem: nagłowek, podpierścień takiż,
a wodza z łańcuszków srebrnych. Za nim jechało 24 Po=
kojowych p. wojewody poznań. w żupanach atłasowych
żółtych, w ferezyach aksamitnych czerwonych podszy=
tych atłasem żółtym, u ferezyj potrzeby złote; wszy=
stkie pięknie przybrani i na dobrych koniech, sajdaki piękne,
każdy z łukiem, łubia na aksamicie czerwonym haf=
towane złotem i strzał pełno w kołczanie. – Po nich
następował p. Gowarzewski Koniuszy i starszy po=
kojowy x. biskupa warmińskiego, w żupanie atłaso=
wym białym, w ferezyi aksamitnej karmazynowej pod=
szytej złotogłowem, mając w ręku kilof złocisty, na cud=
nym i strojnym koniu. Za nim 16 Pokojowych x. bis=
kupa warmińskiego, wszyscy w żupanach atłasowych
popielatych, w ferezyach i czapkach aksamitnych zielo=
nych pod piórami białemi żorawiemi, w tenże sposób us=
trojeni jako i pierwsi. Następowało 6 Trębaczów, trzej p.
wojewody w żupanach atłasowych żółtych, a w kontuszach
i czapkach karmazynowych; a trzej x. biskupa warmińsk.

w żupanach atłasowych białych a w kuntuszach sukien=
nych zielonych. Ci trąbiąc jechali, mając na sobie hafto=
wane złotem i srebrem herby panów swoich. — Za nie=
mi jechał p. Byliński koniuszy p. wojewody w żupanie
atłasowym karmazynowym, w ferezyi aksamitnej siar=
czystej maści, sobolmi podszytej; ubrany sam i koń stroj=
no i bogato. Przed którym dwóch masztalerzów prowa=
dziło konia tureckiego białego p. wojewodzinego; siodło
na tym koniu całe było złotem okryte, turkusami, ru=
binami i diamentami suto sadzone; czaprak haftowa=
ny złotem; nagłowek, podpierścień, także i wodza z
łańcuchów złotych: tenże koń ceny niezwyczajnej ze
srebrnemi podkowami, pod kitą, na czele róża rubi=
nowa; koncerz złoty suto rubinami i turkusami tak
sadzony, że próżnego miejsca mało co znać było. Za nim
3 surmaczów na koniech w atłasowej barwie. — Siła szlach=
ty polskiej mieszkających w tém mieście, ubranych po
francusku dosyć porządnie, dla honoru téj Ambassady
także przybyło. — Potym p. Szczodrowski pułkownik
polski, rotmistrz na ten czas p. wojewody, na koniu
tureckim białym w bród farbowanym, ceny wysokiej: siod=
ło, czaprąg haftowany złotem i srebrem, na którym mie=
sięczki małe srebrne złociste; ubrany sam w złotogłów
perski, z skrzydłem białém na plecach: czapka złotogło=
wowa sobola, przy której pióro żórawie barzo piękne
i zapona z kamieńmi, mając z obu stron przy sobie dwóch
pajków po turecku ubranych, którzy się puślisk trzymali
i siekierki długie na ramionach nieśli. — Potym z strony
Królestwa Franc. jechała część wielkich panów, mianowicie
Duc d'Orleans, Princ. de Condé i Duc d'Engien; druga część
prowadziła panów Polaków, którzy godnością i pokrewnością
bliscy byli Posłom, mianowicie pp. Alexander hr. z Bnina Opaliński

brat stryjeczny p. wojewody, p. Alexander Sielski marszałek x. biskupa, p. Stanisław Kostka hr. z Stemberku, ubrani w bogate szaty ze złotemi kwiatami, przy których guzy złote z kamieńmi, u czapek kity, na koniach tureckich wsiadania od złota, od kamieni, po trzy łańcuchów szczerozłotych na wodzach; pp. Adrian Słupecki siestrzeniec x. biskupa, Ewerystus Bełżecki, Franciszek Ciświcki, Stanisław Broski komornik poznański, marszałek p. wojewody, wszyscy pięknie dosyć i bogato konie osiedli. — P. Jan Trach Gniński w teletowej ferezyej sobolej, czapka takaż, kita z zaponą dyamentową, także na koniu tureckim, rząd różnemi sadzony kamieńmi; siodło, czaprag z Turecka haftowane, przy głowie u konia kita druga z zaponą dyamentową, pałasz pod nogą złocisty z kamieńmi, którego jednak robota nie tak się spektatorom podobała jako ćwiczenie konia, na którym siedział: bo jeszcze Królestwa J. M. M. nie widząc a już na kolana padał, schylając głowę aż do samej ziemie. — P. Szemberk, p. Chocimirski, ~~dwaj bracia~~ pp. Działyńscy, p. Oświecim, p. Morsztyn i p. Orzechowski siestrzeniec jm. x. biskupa, wszyscy bogato ubrani w telety, axamity różnych kolorów, sobolami, rysiami podszytych, na koniach tureckich, bogato ubranych. P. Bociszewski, Jaronowski, Szwejkowski, Sierakowski, Czeski, Świniarski, Pniowski, Kołucki, Bruczkowski, Tremboszowski i Madaliński ubrani także pięknie konie osiedli.

R. 1766 zawiązało się towarzystwo akcyonaryuszów mające na celu podniesienia fabrykacyj wyrobów wełnianych krajowych dla ukrócenia napływu towarów zagranicznych mianowicie angielskich. Kapitał cały składać się miał z 43000 czerw. zł. [illegible] podzielony na 120 akcyj każda po 360 czerw. zł. Z kapitału tego miała być wystawiona wielka fabryka i fabrykanci i rzemieślnicy do niej sprowadzeni z zagranicy. Projekt ten popierany przez Andrzeja Zamojskiego Kanclerza w. Kor. i A. Tyzenhauza p. n. W. X. L. potwierdzony przez Króla d. 16 kwietn. 1766. Sejm r. 1768 zatwierdził te przywileje manufaktur wełnianych, które mimo tego należycie się rozwinąć nie zdołały.

Materie średniowieczne

Baldacchino materia jedwabna bogata (mieszana czasami z bawełną) często z figurami, złotem przetykana – pochodziła z Bagdadu

Camocato rodzaj adamaszku jedwabnego – pochodzi z Chin (od słowa chińskiego: Kincha = Brokat = kamcha) καμουχας

Damaschino – adamaszek (z Damaszku)

Maramato Goldbrokat

Naćo Goldbrokat – z Chin.

Sciamito axamit εξαμιτον

Taffeta z Persji

Tartaricus pannus (Heidenleinwand)

Zendado, Cendal gęsta materia jedwabna z Chin.

Zetani attas z Chin

Attas – z Arabii – gładki

Bocasino – płótno cienkie z Egiptu lniane

Bucherame – płótno – bawełniane

Camelotto – z wełny wielbłądów

Ubiory.

W najodleglejszych czasach w tak zwanym okresie kamiennym (Steinzeit), liście, łyko, kora drzewiana, skóry surowe służyły za materiał do okrycia. – W okresie drugim kamieni gładzonych, pojawiają się już skrobacze (Fellschabmesser) co dowodzi, iż już skóry wyprawiano. W okresie tak zwanym bronzowym czyli mieszkań nawodnych (Pfahlbauten) znaną już była igła i początki tkactwa: wtedy to powstał płaszcz, drugi rodzaj sukni po przepasce czyli fartuchu. W średnich wiekach spostrzegamy fantastyczną rozmaitość barw i kształtów w ubiorach. Brzegi i kraje sukien ozdobione są frendzlami, kutasikami, pasamonami, wstęgami; później ginie coraz bardziej przepych kolorów i kształtów, suknia zwłaszcza męska więcej bywa dopasowana do potrzeb ciała męskiego i traci na pięknych kształtach; materye stają się cięższe, nastają okrywadła czyli suknie zwierzchnie. W czasach klasycznej starożytności sprowadzano z Egiptu płótna i bawełniane tkaniny; wełniane farbowane purpurą pochodziły od Fenicyan; na wyspie Kos wyrabiano cienkie przezroczyste materyje. Rzymianie sprowadzali wyroby wełniane z Grecyi i Iberyi (Hiszpanii). – Najdawniejsze sukna były tak zwane samodziały, robione przez kobiety w chacie. Bawełnę upowszechnili w Europie dopiero Arabowie z Kairo i podług nazwy tego miasta (Fostat czyli Fossat) zwano dawniej takie materyje forsztatem. – Weneczjanie i Genueńczykowie sprowadzali ze Wschodu cudne materyje w XIII i XIV wieku. W XII wieku kwitnęły w Palermo w Sycylii królewskie rękodzielnicze fabryki

zwane: „Hotel de Tiraz" w których wyrabiano kitajkę (taftę), lewantynę, Gros de Naples, axamit, atlas, adamaszek (materyje z kwiatami), materie wzorzyste (gemustert), złotogłowy, brokaty. Później ozdabiano te materyje haftami, perłami a nawet drogiemi kamieniami. – Niebawem powstały fabryki wełniano-sukienne w Hiszpanii, potem w Hollandyi, Anglii, jedwabnych tkanin w Lyonie, warsztaty gobelinowe w Paryżu, fabryki wełniane i bawełniane w Manchester, Birmingham; wyrób koronek w Wenecyi, Brabancyi, Nottingham, sasko-czeskich górach kruszcowych i północnej Francyi; hafty w Bregenz, i w Szwajcaryi, Wogezach; sztuczne kwiaty, pióra do strojów w Paryżu; passamony w Niemczech.

35 32

Stroje białogłowskie 1768

Kwef (coëfe) fontaź (fontange) czub (crête), kołko (bourlet) Kornety (cornettes) boneick (bonnet) podwłośnik (peignoir) zatyczka (guimpe) ~~[illegible]~~ daszek (capeline), bandela (bandeau) manta (manteau) robdeszambr (robe de chambre), sznurówka (cors de jupe) Kawalerka (just'au corps) fartuch (tablier) brykla (busc), zatuszka (busquiere) manele (brasselets) Kitajka (tafetas) tabin (tabis), złotogłów (brocard) ~~[illegible]~~ atłas (satin) Katamajka (raz), sardzia rasa (sarge), pisia (tripe de velours) Kromras (étamine) drogieta (droguet), bagazya, bawełnica (toile de coton) bombzyn (fataine)

30 33.

Kommodka stroj głowy białogłowski wysoki nakształt infuły (1750) czyli Czub wieżysty.
muchy na twarzy (1750)

37 34

Tkactwo - Rymarstwo.

Przędza = Garn

Wał = Weberbaum

Krosna = Weberstuhl

Podnóżki = Schemel

Grzebień = Zetteln, Weberbaum

Postawa = Gespinn (stamen, filasse)

Czółnek = Weberspul

Wątek = Eintrag Osnowa

Płocha = Weberblatt

Siodło = Sattel

Popręg = Gurt

Czaprąg, płat = Rückdecke Scha: bracke

Nagłówek = Stirnriemen

Podpierśień = Brustriemen

Podogonie = Schwanzriemen

Kawecaun = Kappzaum

Strug = Schnitzer

[illegible] - Garn fest [illegible]

Nart = Oberleder (u bótów)

Upraszam o przygotowanie mi jakiej
literatury rzymskiej # na święta. z wy
nowszych — Zdaje mi się, że jutro jes
będzie otwartą biblioteka, to po n
wstąpię. —

Jedwab. Ojczyzną takowego są Chiny: gdzie w wielkiej tajemnicy chodowano jedwabniki. Pomimo tego jedna z chińskich księżniczek zaślubiona Krolowi [illegible] w Khotan przywiozła z sobą gąsienice i jajka jedwabników oraz nasienia morwowe: [illegible] w skutek czego jedwabnictwo rozeszło się po Azyi. Wszelakoż aż do czasów greckiego cesarza Justiniana (527-565) dostarczały prawie same Chiny Europie wyrobów i tkanin jedwabnych, które już dawnym Rzymianom były znane (Sericum – Vestis serica – u Pliniusa). Dopiero około r. 552 udało się Justinianowi cesarzowi przez mnichów greckich otrzymać jajka gąsienic jedwabnicowych i zaprowadzić w Grecyi chodowlę takowych (Procop. de bello gothico 4.17 – Richthofen China I. 550), tak iż już za Justyna II r. 568 w Grecyi tkactwo jedwabne było w ruchu. Głównym punktem w Azyi, gdzie kwitł handel wyrobami jedwabnemi była Sogdiana (dzisiejszy Samarkand w Bucharyi) W cesarskich Gynaeceach w Carogrodzie wyrabiano kosztowne jedwabne purpurowe tkaniny, które niechętnie zagranicę zbywano, albowiem w traktacie który zawarł Igor z Grekami wzbronione było Rusinom kupować jedwabne powłoki, któreby wyżej nad 50 złotników kosztowały; w wyjątkowym razie pozwolenia zakupu, kładli urzędnicy celni stempel na materyę (Nestor – Pariset: Histoire de la soie II.)

Histoire du costume en France depuis les temps les plus reculés jusqu'à la fin du XVIII siècle par J. Quicherat (avec 481 gravures dessinées sur bois). Paris (Hachette) 1875. 8vo maj. pag. 680. (6 Zł. 20 gr.)

Kordyban. Sztuka wyprawiania skór (maroquin) powstała w starodawnym Babilonie; Arabowie przenieśli ją do Hiszpanii, gdzie za czasów Karola Wielkiego w Kordowie były znaczne fabryki takowej; z tąd nazwa takowych Kordyban (cordouan, z czego powstało francuskie cordouannier czyli cordonnier = szewc). (p. 152)

Tkactwo bawełniane przyszło najprzód ze Wschodu do Włoch, równie jak i jedwabne, którego najdawniejsze gatunki były: cendal (rodzaj grubej kitajki) znany w IX wieku; płótno aleksandryjskie (paile alexandrin) z jedwabiu; osterin (tkaniny jedwabne fałdowane purpurą), siglaton (rodzaj złotogłowu wyrabianego na wyspach Cykladach), samit (axamit = velours) znane we Francyi w XIII wieku. (p. 159). — Z wełny wyrabiano we Francyi: étamines, serges, tiretaines (tarlatany) czyli droguets (drojety). — Około r. 1100 były w użyciu galony złote tkane zwane frézeaux, ~~[illegible]~~ orfrois (aurum phrygiacum — ros. friazskie złoto — wyrabiane na sposób przyjęty starożytnych Phrygiów — z tąd też nazwa frendzli) (str. 163) frézeles.

Herby powstały około r. 1190 we Francyi (armoires, blason), używano takowe na sukniach, proporcach, tarczach. (p. 176)

Kamlot (camelot) rodzaj materyi z wełny i jedwabiu był w użyciu w XIII wieku. Zwierzchnią suknię zwano w XIII w. surcot (z czego powstał surdut) (p. 184)

Tuwalnię (touaille) zwano około r. 1310 u kobiet podwikę czyli chustkę która od uszów zakrywała podbródek i gardło

Tabardum (tabard franc., tabarro włosk.) zwała się w XIV w. zwierzchnia długa suknia męzka (p. 196).

Uzbrojenie. Hełm (heaume) pochodzenia niemieckiego miał pierwot-
nie formę kończystą lub cylindrową w XIII wieku; jeżeli miał formę
czaszkową zwał się bassinet. Zasuwa hełmu na oczy zwała się visiè-
re, naszyjnik: haubert, naramienniki brassières, karwasze cou-
dières, przedudzia cuissots, nakolanki grèves, trzewiki żelazne
z dziobem (od XIII do XIV w.) poulains. Do uzbrojenia służyła koszula
z kółek żelaznych (cotte de mailles) na którą nadziewano zwierzchnią
suknię z materji (cotte d'armes) z wyszywanym herbem. Dla obrony no-
szono włócznię drewnianą (drzewce) okutą żelazem (glaive) którą u
książąt zdobił trójkończysty proporczyk z herbem (bannière); pros-
ty szlachcic rycerz miał proporczyk jednokończysty. Oręż który
w starożytności bywał krótki (kord) coraz więcej się przedłużał. Krót-
ka włócznia czyli sulica nakształt starej rzymskiej zwała się [illegible]
dard; buzdygan (masse) albo buława była żelazną. Jako broń uży-
wano łuku z cisowego drzewa (arc) lub kusz (arbalète) której wy-
nalazek przypisują Ryszardowi zwanemu Lwie-serce królowi angiel-
skiemu

Krótkie suknie i obciste zaczęto nosić we Francji i Włoszech około r. 1340;
sukna na takowe sprowadzano z Flandrji (gdzie były rękodzielnie
w Gand, Ypres, Bruges, Bruxelles); axamity i tkaniny jedwabne
z Włoch (z Aleksandrji, Wenecji, Florencji, Lukki). Krótką suknię
zwano jaquet (jacca). Trzewiki z nader długiemi dziobami, przy-
były wtedy do Francji z Polski: dla tego zwano je poulaine, a
w Anglii crackowes (p. 235). Na próżno zakazywali takowe papież
Urban V i król Karol V r. 1368 jako „szkaradzieństwo wymyślone na
pośmiewisko Boga i świętego Kościoła;" przetrwały one wiek cały.
Te spiczaste poulaines ustały dopiero r. 1480 z nastaniem trzewików
zaokrąglonych

Żupan ma nazwę francuską gipon czyli jupon (l'habit de dessous)
używany w południowej Francji za Ludwika XI (r. 1461–1483) (p. 301)

Brogne, une brogne, zwał się we Francyi w IX wieku kaftan przeszywany łuskami metalowemi, który jako zbroję noszono pomiędzy zwierzchnią i spodnią suknią. Zamożniejsi zamiast takowego kaftana nosili kolczugę czyli koszulę z kółek żelaznych (chemisette de mailles – Panzerhemd). Podgarle czyli kołnierz takowej zwano haubert (Halsberg). Brogne (łacińskie: bronia; niemieckie Brünne = Panzerhemd) zarzucona została wraz z kolczugą we Francyi w XIII wieku z nastaniem zbroi blachowych. Quicherat (str. 114) pisze iż brogne jest wyrazem słowiańskim, co wskazuje na ojczyznę tego uzbrojenia. Po starosłowiańsku bran' znaczy wojnę; branije walka; brannik wojownik (Miklosich F.: Lexicon linguae slovenicae veteris dialecti. Vindobonae 1850 pag. 12) – z czego powstało polskie broń. Czesi nazywali w XIII wieku ten rodzaj zbroi: brnie (Wocel J. E. Grundzüge der böhmischen Alterthumskunde. Prag 1845 str. 219.) – Na Rusi zwano także ten rodzaj uzbrojenia bronie; albowiem Nestor pod r. 968 pisze, iż kniaź Pieczyngów zawierając pod Kijowem pokój z Prieticzem wojewodą ruskiego księcia Światosława: „i wdast Peczenizskij kniaź Prieticzu: koń, sablu, striely; on że dast' jemu bronie, szczyt, mecz." Moskwicini w XVI wieku zwali kaftan przeszywany łuskami lub szynami żelaznemi bechterec albo bachterec, z tatarska (z czego powstało polskie: bechter), bajdana, kujak, które się różniły od kolczugi. Słowianie (jak pisze Quicherat str. 114) przeszywali pierwotnie ową bronię łuskami z rogu lub kruszcu. We Francyi za czasów Karolingów każdy wolny obywatel, obowiązany do służby wojskowej musiał posiadać „une brogne". – Wojownik konny miał dla obrony szczyt czyli szczytowisko z wymalowanym herbem (écu – Wappenschild); pieszy nosił większą tarczę okrągłą lub owalną (targe) zwaną także pawęża (pavois) jeżeli była kwadratowa wygięta. Jako oręż służyła pieszemu rohatyna albo głownia (krótka lanca – po francusku glaive – Spiess) zwa-

oszczepem
na później (dardą (we Francyi: le dard w XVI wieku) albo sztokadą (właściwie l'estoc = krótka szpada), w końcu szpontonem (esponton w XVII wieku); jeździec miał kopiją, włócznię lub drzewce

Moda we Francyi nastała we Francyi z końcem wieków średnich i początkiem panowania Karola VIII r. 1485. Głównem hasłem przy ubiorach był effekt połączony z ekonomią. Nastały wyłogi, lamowania, pasamony, materie lżejsze, płaszczyki krótsze, suknie obcislejsze. Do sukien żeńskich dodawano staniki (corsage = z tąd nazwa gorset). Suknie obciste męzkie przybyły właściwie z Włoch. Ludwik XII uformował lekką kawaleryję albańską zwaną Estradiots (która nosiła suknie zwane stradiotkami. Karol VIII zorganizował piechotę niemiecką szwajcarską zwaną Landsquenets (Lanzknechte). Kobiety nosiły suknie z spodnicami szerokiemi zwanemi vertugale czyli vertugade (z tąd nazwa fortugał) pochodzącemi z Hiszpanii. Mężczyzni nosili krótszą zwierzchnią suknię zwaną chamarre (z kąd nazwa: czamarka) obszytą galonami dla zapięcia. Papież Klemens VII pozwolił duchowieństwu nosić brody na znak żałoby około r. 1535; włosy strzyżono krótko. Pistolet (krótką rusznicę) wynalazł w XVI w. Sebastian de Corbion zwany Pistollet. – Za Henryka III nastała we Francyi moda à la polonaise. – Za Henryka IV nosiły damy francuskie suknie koloru isabelle, amarante, orangé, céladon (seledynowy), vert-de-gris, merdoie, jaune paille, écarlate, couleur d'eau, bleu mourant; jedwabne materye wyrabiano w Lyon, Tours: fabrykami temi które wyparły wyroby włoskie opiekowała się głownie Katarzyna Medycejska. – Za czasów Richelieu powstały: jupon (żupan?), veste, rękawiczki à la Frangipane perfumowane. Wyraz Pantaloni (spodnie) powstał w Wenecyi z powodu św. Pantaleona. – Rabat (wyłogi u sukni) (collet rabattu) powstały za Henryka IV; równie jak la cravate halsztuk noszony przez Kroatów w wojsku królewskim. Żaboty (jabot) lamówka koronkowa przy piersiowym otworze koszuli. – Maria Ludowika z Gonzagów za nim r. 1645 zaślubioną została Władysławowi IV owa przeszło trzydziestoletnia piękność uchodziła za wzór elegancyi – Fryzurę z włosów spadających w loki zwano à la Sévigné; Kapelusze aksamitne czyli czapeczki (bonnets de plumes) (toquets chargés de panaches) noszono z piórami

Pani Belot w Paryżu r. 1650 zaczęła pierwsza nosić suknię długą
zwaną szustokor (le justeaucorps). Jako materyje do sukien kobiecych
służył aksamit, atlas (satin), mora i brokatela (brocatelle materia
jedwabna z drobnemi kwiatkami złotemi lub srebrnemi, tabin (tabis)
kitajka (taffetas), kamlot (camelot) holenderski (z jedwabiu i wełny), szar=
sza wełniana lekka (serge), ratine, étamine, le droguet (drojet), la popeline.
Niejaki Fiacre na początku Frondy począł wynajmować karety które
zwano fiacres; karety (carrosses) powstały około r. 1661; caleche
przybyły z Włoch do Francyi przed r. 1660; za Ludwika XIV zwano takowe
cabriolet.
Za Ludwika XIV i za rządów Mazarina powstała moda peruk
(perruques) i rzemiosło perukarzy. — Hrabia Salm agent Stanów zjedno=
czonych belgijskich r. 1658 zaprowadził w Paryżu rodzaj szerokich spod=
ni zwanych rhingrave używanych do r. 1680. — Mężczyźni nosili wtedy krótkie
suknie zwierzchnie bez stanika zapinane z przodu z kieszeniami
z przodu, zwane le justaucorps i la veste. Szyję zawięzywano
krawatą (cravate) długą z muśliny lub koronek. Na zimę wdziewano
rodzaj krótkiej opończy zapiętej na guziki z pasamonami (passements)
zwanej brandeburką (le brandebourg). — Księża nosili sutannę czyli
soutanellę.
Między r. 1660–1680 kobiety nosiły mantę (manteau) czyli robe, która w zamożniej=
szych kończyła się ogonem. Królowa nosiła ogon długi na 9 łokci, Królew=
ny na 7–5, a księżniczki na 3 łokcie długości podług regulaminu dwors=
kiego. Do wychodu zawdziewano palatynkę (palatine) w lecie z koron=
nek, w zimie futrzaną. — Za Ludwika XIV nastały buty (bottes) z skóry
czarnej. Za Ludwika XIV ozdabiano suknie damskie falbanami (falbalas)
czyli ozdobą fałdowaną (dzisiejsze wolanty), rękawkami czyli angażantami
(engageantes), piers zamykano gorsetem (corset). — Kobiety podwięzywały
szyję sztynkierką (steinkerque) mającą nazwę od batalii pod Steinkerque
za Ludwika XIV (w której książęta w pospiechu niedbale krawatkami pod=
więzywali szyję). Od panny de Fontanges przybrały nazwę fontazie (fon=
tange) dla ozdoby włosów, noszone w różnych kształtach z przodu głowy.

Kobiety niższego stanu nosiły krótką zwierzchnią suknię zwaną juste
a później casaquin. – Za Ludwika XV stroiły damy swą głowę w kornet
(cornette) z gazy twardej zwanej marli lub z batystu. Na wierzch przywdzie:
wały w lecie mantille (szarfę zwaną deis un fichu). Do upiększenia twarzy
używano różu (le rouge) i muszek (les mouches)
Mężczyźni nosili szustokor czyli habit (justaucorps) z obszernemi
dużemi rękawami zapinany na guziki, pod nim westę (la veste) z
kieszeniami; jadąc konno zawdziewali redingote zapięty. (Suknia ta
używana około r. 1730 przybyła z Anglii gdzie ją zwano riding coat – suk:
nia do konnej jazdy). W zimie noszono zapięty surtout r. 1720. – Peruki
przybrały z przodu toupet a z tyłu warkocz (catogan, queue, harzopf).
Przy sukniach nosiły kobiety obszerne ~~[illegible]~~ mankiety z batystu,
zwane antulasz (entoilage); mantelet, mantille, bavette (przedpiers:
nik), fartuszek (tablier) należały do ubioru niewieściego. Zamiast peruk
kobiety za Ludwika XV nosiły chignons.
pag. 578 „Frac est un mot polonais qui entra dans la langue pour
désigner une sorte d'habit encore plus dégagé que l'habit ordinaire,
privé tout à fait de boutons et n'ayant ni poches ni pattes sur les
côtés." – Westę przezwano około r. 1768 gilet. Spodnie do pończoch
(culottes) zostały dopiero r. 1830 ustąpiwszy miejsca pantalom
Mody za Ludwika XVI (1774–1783) noszono ubiory ~~[illegible]~~ głowy
u dam: bonnets en pouf, à la Victoire (miała gałązkę wawrzynu z piórami)
la coiffure au lever de la Reine, à la Gabrielle de Vergy, à l'Eurydice,
au chien couchant, en parc anglais, en moulin à vent, à la Belle-Poule
(z masztami okrętowemi), à la frégate la Junon; – noszono trzewiki
na korkach z bardzo wysokiemi obcasami tak iż do chodzenia potrzeba
było pomocy laski. – Z materyj wszedł tiul (tulle, tul) rzadki w użyciu. – Do
zwyczajnej toalety służyły suknie: la polonaise (zwierzchnia krótka suknia z
krótkiemi rękawami, rozwarta z przodu i z tyłu zagięta półokrągło w guz:
tworzący ogony), noszona na wsi; le caraco, l'anglaise czyli la lévite (otwarta z przodu) (Lewitka). Ulubione
Kolory były: pucowy (la puce), płowy (chamois); sławne były białe ~~płót~~
płócienka z jaskrawemi kwiatkami ~~[illegible]~~ na kształt indyjskich z fabryki Ober:
kampfa w Jouy 1750. W użycie weszły guziki metalowe cyzelowane, emaliowane.

caca-dauphin, merde d'oie i t.p.

R. 1788 noszono suknie à l'anglaise i à la circassienne i szal (le châle) wszedł w użycie. Zwierzchnią męską suknię z przodu otwartą zwano: frac a spodnią kamizelkę: le gilet. W spodniach z obu stron fartuszka noszono po zegarku z brelokami (breloques). Fryzura peruk była à la greque i à la panurge.
Rewolucya francuska 1783–1799 wywarła wielki wpływ i na modę. Zarzucono peruki, których cech ocalał pomimo iż Turgot r. 1776 zniósł wszystkie cechy (co niedługo trwało bo je Sejm narodowy znowu przywrócił). W końcu weszła w modę anglomania i z nią spencer. Noszono suknie à l'athénienne, à la romaine, à la sauvage, tuniques à la Cérès, à la Minerve, redingotes à la Galatée, robes à la Flore, à la Diane, à l'Omphale; używano porte-mouchoir, które przezwano réticule (torebka rzymska), z czego powstał wyraz: ridicule

Topf-Kübelhelm

Bassinet Kesselhelm Beckenhelm

Morion

Casque Helm

Stechhelm

Spangenhelm

Agrafe 83.128. Boucle, Fibule
Amarante Cramoisi, Incarnat
Anglomanie
Arbalette
Arc, archer
Arquebuse
Arras
Autruche Struʃé pesra
Bajonette
Bandoulière
Barbe
Barette
Bassinet
Bavolette
Berenice
Bleu-mourant
Blonde
Bonnet de femme
Brocart
Caca-dauphin
Cachemire
Camelot

Camisole
Carabin
Casaquin
Celadon

Kostumy.

Hauff G.: Moden und Trachten. Fragmente zur Geschichte des Costüms. Stuttgart 1840. 8º.

Krause Joh. Heinr.: Plotina oder die Kostüme des Haupthaares bei den Völkern der alten Welt (mit 5 Tafeln). Leipzig 1858. 8º.

Wallner Edmund: Die Harmonie und Charakteristik der Farben mit besonderer Anwendung auf Costümirung. 2e Aufl. Erfurt (1870). 8º.

Perukarstwo i perukarze (perruquiers) i fryzery. –

Kształty trefienia i przystrajania włosów mają także swoje dzieje, które częstokroć przydać się mogą badaczowi starożytności: albowiem z stroju włosów odgadnąć można wiek, z którego wizerunek pochodzi. W Polsce aż do końca panowania Zygmunta I duchowieństwo goliło brodę i wąsy, później zapuszczało brodę wskutek pozwolenia wydanego w Rzymie przez papieża; Zygmunt August i inni dostojnicy i biskupi nosili pełne brody. Dopiero Henryk Walezy, Zygmunt III, Władysław IV, Jan Kazimierz zapuszczali krótką strzyżoną bródkę. Ciekawym jest wizerunek przedstawiający Pszonkę archiprezbytera Krak. P. Maryi, który ma na węzeł zawiązaną brodę. Przy końcu XVII wieku była we Francyi w modzie fryzura à la Sevigne odznaczająca się długiemi lokami; fryzura Fontanges, której najprzód używała księżniczka de Fontanges składała się z wstążek i innych ozdobek. Najpotworniejszemi były fryzury: le pouff au sentiment, mające za ozdoby okręta, wiatraki, gołąbki i t.p. – Za Ludwika XV były w modzie fryzury: à la légère, à l'aventure, à la conquérante, à la mousquetaire, à la dragonne i t.p. Ostatniemi czasy sławnym był we Francyi Jasmin perukarz prowensalski (1798–1864) poeta, który r. 1852 otrzymał nagrodę akademii francuskiej. Około r. 1556 Papież zakazał księżom rosić brody pełne; z tego powodu ~~[illegible]~~ wydał Joannes Pierius Valerianus Bolzano (Bellunensis): Pro sacerdotum barbis ad Cardinalem Hippolitum Medicem Declamatio. Lugduni 1610. fol.

O ubiorze i stroju pogańskich naszych przodków żadnej piśmien=
nej nie mamy wiadomości. Jedynym źródłem są wy=
kopaliska i język. Słowa gzło, parc zdają się być odwieczne. – Oz=
doby znajdywane w mogiłach świadczą i strój był skromny; najwię=
cej spiżowe ozdoby połyskujące jak złoto za nim je szlachetna
i od starożytnika wysoko ceniona rdza przysiadła były w uży=
ciu. W ornamentyce grały główną rolę skręty spiralne i linie. –
Szpinki z sprzączkami świadczą iż noszono płaszcze: włosy stro=
jono w iglice, kabłąki i kręte dyjademy; szyję w naszyjniki;
ramiona w naramienniki spiralne lub okrągłe; prócz tego noszo=
no kuleczki, pierścienie. Naramienniki mianowicie noszone od
mężczyzn i kobiet były bardzo w użyciu. – Znajdują nawet i brzytwy.
Najdawniejszym obuwiem były tak zwane chodaki (czyli kierpce)
Po zaprowadzeniu chrześcijaństwa futra były bardzo w użyciu aż do
XVII wieku. Barwy których do sukni używano były: czerwona, jasno
zielona, żółta, niebieska. – W najdawniejszych czasach do wieku XIII w
obyczajach widać jeszcze było pomieszany element pogański z chrześ=
ciańskim. –
Głównemi sukniami od najdawniejszych czasów był płaszcz (pallium)
i kierzno (tunica). – Trzewiki u bogatych były z złotem przetykane;
materyi w X, XI wieku.
Przez wojny Bolesława Chrobrego z Niemcami dostało się do nas wiele
przedmiotów stroju z Niemiec gdzie panowała moda burgundzka.
W XII wieku ulubione były dwojbarwne suknie (mi-parti) z począt=
ku noszono te dwie barwy na spodniach. Wtedy już używano
niektórych misternych przyrządów do gotowalni n.p. grzebieni rzez=
bionych z słoniowej kości, rękawiczek. Szkarłat był mocno poszu=
kiwany. Cienkie płótno przychodziło z Grecyi. Co do ubioru księży +
znaleść można szczegóły w ustawach synodalnych
2) Wiek XII i XIII od początku krucyjat stanowi epokę w modach
i zwyczajach. Upadło zupełnie pogaństwo. – W Niemczech uczi dla kobiet
powstała (tylko u nas dopiero w XVII wieku się wyrobiła)

cf Herodiady ubiór dziewic

Suknie kobiece w XII wieku: w stanie obciśle do ciała przylegające tak iż widać było piękny kształt stanu i piersi; pod szyją niewiele wycięte czworograniaste ukazywały piękny kształt szyi; od spodu suknia długa fałdzista, rękawy do ramion obciśle guzikami spięte (na nagrobku Borkowny. Na tę suknię wdziewano krótszą tunikę z szerokiemi krótkiemi rękawy lub płaszcz spięty na piersiach. Nogi starannie suknią zakrywano. Pod suknią noszono często z cienkiego płótna. Suknię kobiecą długą w XII wieku zwano Sukenie w Niemczech (Falke I. 103) Szczególniej uważano na to aby się zwierzchnia suknia pięknie fałdowała (to służyło za wzór rzeźbiarzom). Na sukni noszono pas wolno leżący drogi kowany szeroki. — Z końcem XIII wieku powszechnym strojem był kaptur wdziewany na szyję pokrywający głowę i biodra (cuculla)

S. Adr. Jan Beier: De collegiis opificum ed. Struve (do cechów ciekawe)

Powszechnem nakryciem głowy w XIV wieku był kaptur (cucullo)

Ubiór księży w najdawniejszych czasach niczém się nie różnił od zwykłego świeckiego ubioru: tak iż szaty obrzędowe kapłańskie w średnim wieku są tylko zwykłym strojem najdawniejszych czasów. Ubiór biskupa: 1) Alba koszula z białego płótna biała sięgająca po kostki obszyta koronkami 2) Tunica krótsza suknia z wąskiemi rękawy 3) Dalmatica (tak długa co tunika) wełniana lub jedwabna obszyta galonami z szerokiemi rękawami miała wycięcia z dołu aż do biodr po bokach 4) Planeta lub Casula ornat, dawniej było to płaszcz okrągły z otworem na głowę, spadający i zakrywający ręce, z jedwabiu axamitu; z tyłu wszyty był krzyż zwykle a od XIV wieku haftowania bogate z przodu i z tyłu ze złota. Do procesyj zamiast ornatu używano 5) Kapę (Pluviale) płaszcz z przodu otwarty i podszyją spięty bogata szpinką pierwotnie miał z tyłu kaptur (cuculla) a później tylko wiszący kołnierz. 6) Humerale albo Amictus rodzaj chustki białej którą pokrywano szyję 7) Manipulus czyli Sudarium rodzaj ręcznika który noszono na lewej ręce lub przywiązywano do pastorału 8) Stola długa wstęga wełniana z wyszytemi krzyżami noszona na albie 9) Mitra albo Infula 10) Rękawice (Chirotecae) 11) Pas (Cingulum) 12) Krzyż 13) Pierścień 14) Pastorał (Pedum – Lituus) – prócz tego mieli arcybiskupi 15) Pallium (rodzaj stuły)

Infuła w najdawniejszych czasach bywa niska; od XIII wieku nieco wyższa z powodu ozdób jakie na niej umieszczano

Na najstarszych obrazach cesarze mają rzymsko bizantyński
płaszcz (lacerna) spięty na prawym barku pod którym tunika
z szerokiemi rękawy. (Czapka – caputium; Kurtka – curta

Zasadniczo XV wiek charakteryzuje się rozmaitością wielką
w ubiorach, krój dziwny, materie pstre i bogate. Wogóle suknie
obcisłe, trzewiki z długiemi nosy – na głowie noszono obszy
szuby z futrem z przodu otwarte w modzie. Kobiety noszą

*) była to moda burgundzka – podobna jak u mistrzyyn zawoje

nakrycie głowy (rożkami lub walcowate z złotogłowiu wysokie nakształt głowy cukru*) (à la hénin)
z długą zasłoną (podwika) która spływa na prawe ramie
Ku końcu XV wieku suknie na piersiach z przodu były u niewiast otwarte roz:

krojone (moda burgund.)

i sznurowane tak iż można było widzieć koszulę. – Na włosach siatka
W XVI wieku za Zygmunta III noszono włosy po hiszpańsku krótko
strzyżone brodę krótką szpiczastą (bródkę) kaftan jedwabny ciasny
na którym drugi krótki z krótkiemi rękawy szerokiemi
lub płaszcz krótki. Spodnie krótkie do kolan szerokie otwarte u dołu. Korunki
grają wielką rolę (cf Oświęcim) Buty rajtarskie z spadającą cholewą
szeroką. – Za Jana Kazimierza głownie weszły w modę wstążki
francuskie do ozdób i loki u kobiet – pokazują się za Michała
peruki.
W środku XV wieku używano do ozdób dzwonków (moda ta przyszła
z Niemiec)
W XVI w. na początku długie włosy spinano w siatkę złotą

Za nato widziewano dopiero pokrycie

(n.p. Zygmunt I, Bona) lub w obręcz (n.p. w Bema miniaturach)
Rzezane suknie z szlicami zaczęto nosić dopiero za Zygmunta
Augusta: Walezego
W XVI wieku nosiły kobiety czepiec siatkowy z złotogłowiu przystrojony
perłami drogiemi kamieńmi (potem w XVII wieku mieszczki)
z zasłoną czyli podwiką. Na włosach noszono
sznury pereł (później za Jana Kazimierza wplatano perły w
włosy) i baret. Suknie u niewiast były mocno na piersiach
wycięte i z przodu sznurowane, zaczynają się buffy na rękawach luźne i upięciu oraz rzezane rękawy. Na siatce złotej
(Calotte) noszono dobiero baret zdobny bogatem upięciem. Gors
głęboko wycięty lecz koszula cienka z zaprasowaniem sznurowana po sama szyje z niego
i wystawała (kształcik) – Łańcuchy złote

w XVI wieku trzewik był szeroki wycięty [drawing] rzezany.
Baret bywał z axamitu czerwonego
U kobiet na piersiach drobno fałdowana koszula lub zamiast tego
napierśnik (lac) z złotogłowiu (jak żydowki noszą). Szuba w XVI
wieku sięgała tylko do kolan. Mieszek u kobiet z nożenkami do
XVI wieku
U mężczyzn i kobiet krótki płaszczyk czy kołnierz bez rękawów
sięgający do brzucha przyszedł z Włoch podobnież krótkie boty
Do stroju włoskiego używano axamitu i atłasu.

Zwyczaj golenia łba przyszedł do nas z Turcyi i Węgier podob-
no jak i forga — Pludry niemieckie obszerne nie były u nas w użyciu.
w ogóle niemiecka moda XVI wieku charakteryzuje się przez liczne
wyrzynania (rzezania) i bufiastość
Sztywna suknia (Anifurok) kobieca przybyła z Hiszpanii za Zyg-
munta III podobnie jak i sztywne ~~koronkowe~~ kołnierze przetykane [przy otwartych piersiach]
drutem, z hiszpańską grandezzą, z Hiszpanii dostaliśmy ka- [z czepek szerokiej na kształt dyademu]
pelusz wysoki (jaki Wolski i Władysław IV nosił) barety niskie axa-
mitne szerokie przybyły z Włoch) mankiety — z Włoch przybyły
kobiece zwierzchnie suknie z przodu rozwarte aż do dołu
Henryk Walezy nosił się krótko modą hiszpańsko-francuską
spodnie trykotowe obciste, koło brzucha bufiaste podszyją
krezla i mankiety. Kolet miał rzezany i krótki płaszczyk
jedwabny hiszpański. — wtedy

(cf. Vertugalla [z drutu] czyli Vertugada dzisiejsza krynolina)
robe-ronde
i wachlarze
f. maszkowna

Z Marią Ludwiką przyszły do nas stroje kobiece francuskie
mianowicie głęboko obnażone piersi przy sukniach, koronki
tulniki spinane na boku na innych sukniach staranniejsze
ubranie i fryzura głowy kobiecej
Kołnierze sztywne angielsko-hiszpańskie ~~[illegible]~~ u kobiet ~~[illegible]~~
za Zygmunta III krótko były w modzie zarzucono je za
Maryi Ludwiki nastały zaś Robe-ronde (po ustaniu
sztywnych drutem przetykanych Vertugalla) i ogony u sukni
oraz krótkie rękawy i gołe ręce do ramion. Za dworu Ludwika
XIV grają główną rolę loki i lokowane kornety zwane fon-
tażami od metresy Ludwika XIV. Madame de Fontanges
(w XVIII wieku zwano je Fantazyja) Były to czepki przety-
kane drutem z gazy lub koronek z wstęgami (z nich się
wyrodziły czepki dzisiejsze)

Szubka czyli jubka przyszła do kobiet z niemiec powstała zaś w Hiszpanii

Dawniej kobiety nosiły czapki futrzane

Na początku panowania Ludwika XIV było w modzie iż kobiety chodziły z ~~[illegible]~~ gołemi włosy bez czepków

Za Jana III mężczyźni w obcym stroju nosili naszyi chustkę z której za Augusta III powstały żaboty

Peruki powstały na dworze Ludwika XIV najprzód je nosił Jan Kazmierz, loki obszernie spadały. Za Augusta III loki te były zebrane w sploty (vergette) w harbeitel i harcap.

Przy peruce nie noszono wąsów tylko z początku rzadkie

Długi gorset (corset)

Za Stanisława Augusta nosiły damy wysoko bardzo fryzowane włosy (bonnet à la victoire) - znowu rodzaj krynoliny był w modzie (robe ronde) na której suknia upinana bywała w różne fontazie

Używane też były czepki jak turban à la Turque któ=re jeżeli miały spływające nadół końce z frędzlami zwały się à la Grecque (na początku XIX wieku)

Bajborak abo Koftyr (materia jedwabna z Wołoch)
(Gwagnin kronika 1611.)

Gwagnin pisze za Stefana Batorego mówi o Polakach że rozmaitych naszy habit noszą a mianowicie włoski, hiszpań=ski, francuski, niemiecki, czeski i Usarski; a którym Macierzczyzna przyzwoita jest, w Adziamskim, Węgier=skim, Tureckim, Wołoskim i Tatarskim stroju się kochają. Iż abowiem rozliczne prowincye zwiedzają, różne też obyczaje do ojczyzny przynoszą.

Księg. I st. 267. (edycya z r. 1611)

<u>Ubiory</u>. Od X do XIII wieku był w modzie strój
frankoński mający wzięcie w całej Europie
składający się z długiej fałdzistej tuniki spię:
tej pasem rzemiennym (jak to widać na pom:
nikach najdawniejszych) W XIV i XV wieku
stroje coraz bardziej poszły dziwaczne - widać
panująca chęć naśladowania obcej zagranicznej
mody. Noszono barwy panów, przypinano srebrne dzwo:
neczki do sukien. Żywość barw cechuje ówczesne
stroje; używano kolorów: purpurowego jasnonie:
bieskiego, zielonego, brunatnego; coraz więcej
wycięć (rzezane suknie) kaptury są w używaniu
jako też ozdobne pasy. Ulubione były też futra
(szuby) które i w lecie noszono. Przesadzano w zbyt:
kach co dało powód do praw przeciw takowym
(leges sumptuariae - naśladowanie z Rzymu) po
miastach. Zwykle stroje: koszula (niemieck.
[illegible]) szuba długa futrzana (niemieckie
[illegible]) żupan (niemieckie [illegible], [illegible])
płaszcz długi (Tabarda [illegible]) suknia ([illegible])
spodnie czyli nadragi ([illegible]) płaszcz ([illegible])
zasłona czyli podwika ([illegible]) która gdy była
krótka aż do pleców zwano [illegible] (z niemiecka
czepiec ([illegible]) kapelusz, czapka ([illegible]) fu:
trzana, pasek na którym wisiały różaniec
taszka ([illegible]) czyli wacek (crumena) noże, nożeńki,
nożyczki i t.p. ~~[illegible]~~ — Materie: płótno (włoskie)
materie wełniane, bawełniane, jedwabne, ada:
maszkowe, złotogłowowe (brokat) aksamit (włoski
mianowicie z Lukki) — Później wchodzą w modę
stroje włoskie [n.p. biret], niemieckie, węgierskie, tureckie,
wołoskie, moskiewskie, szwedzkie, francuskie.
— Z zaprowadzeniem strojów francuskich wchodzą
w użycie kapelusze kastorowe, peruki, kamizelki;
— w końcu dzisiejsze mody paryskie.

Brody XVI wieku.

Styczności coraz bliższe narodów, podróże w
obcych krajach wpłynęły przeważnie na ubióry
polskie w XVI wieku.
Co do włosów widzimy iż takowe na początku
XVI wieku równo strzyżono z przodu i z tyłu,
kędziory u mężczyzn i długie brody nie były
w modzie. Zygmunt I ma pełną brodę jednak
w równą linią strzyżoną. Syn jego Zygmunt
August nie strzyże już brody tylko włosy;
lecz za to nosi brodę przedzieloną na 2 części.
Z końcem XVI wieku splatano brodę i w węzeł
zawiązywano (jak to widzimy na nagrobku
prałata Płonki w Kościele P. Maryi w Kra:
kowie. – Do pokrycia głowy nastaje włoski
<u>baret</u> (berecik) rodzaj czapki której kształt
niskiego kapelusza nadano. Baret ten czar:
ny z materyi miał kanię okrągłą, którą potem
w wielu miejscach rozrzenano i rozerznięte części
zawitę w górę wypustkami z różno kolorowych
materyi strojono; podobnież przyozdabiano
ten baret klejnotami i zawieszeniami z pereł
drogich kamieni i złota. Piórami strusiemi
zdobić baret niebardzo było w modzie u Polaków.
Pod baretem noszono za Zygmunta I na wło:
sach <u>czepiec z siatki</u> (czyli tak zwaną ca:
lotte) złotej lub srebrnej (w takim widzimy
Zygmunta I na popiersiach) przetykanej perłami.
<u>Obuwie</u> w XVI wieku nie ma już nosów szpiczas:
tych lecz jest z przodu więcej okrągłe a nawet
proste, z reszta nie pokrywało jak dawniej całej
nogi lecz tylko podeszwę i brzeg takowej.
Były to trzewiki używane powszechnie z powo:
du większej wygody, z skóry kordybanowej
lub axamitu, jedwabiu i wełny. Dobierano
kolorowo jasnych czerwonych, niebieskich lub
żółtych, dawano w nich wycięcia podszyte

inną materyją (trzewiki rzezane)
Wszkie spodnie (czyli Ubranie) dla większej
wygody i przestronności opatrywano podob:
nemi wycięciami które inną bufiastą mate:
rią podkładano (rzezane Ubranie) - Toż samo
i opiętą wierzchnią suknię zwaną Kabatem
lub jeżeli przylegała do ciała i do pasa
sięgała: Koletem. Głównem piętnem szat
modnych XVI wieku jest owe bufiaste rzezanie
Mianowicie w Niemczech wszystkie prawie
suknie owemi rzezanemi szlicami opatrywa:
no. Szlice te bywały na zgięciach; później się
tak namnożyły iż z właściwej sukni zostały
tylko paski z pod której widać było inną
obszerniejszą suknią odmiennej barwy.
Kolety stębnowane przybyły z Hiszpanii (prze:
szywane). W środku XVI wieku dla większej
wygody zaczęto w Niemczech nosić
spodnie tylko do kolan, tak zwane pludry
(Pluderhose) obszerne i na kolanie zwią:
zane. Te miały różne wycięcia z których wy:
chodziły fałdowane buffy spodniej sukni
odmiennej. Pludry te niemieckie do których
potrzebowano 6 łokci falendyszu i [20] (do 100
łokci różno kolorowej podszewki powstały
najprzód u wojska Kurfirszta Maurycego
około r. 1553. Jako podszewkę do owych
pluder używano cienkiej materyi jedwabnej
czyli kanafasu (Rasch, Arras, Kartek)
Około r. 1590 te bufiaste i szlicowane pludry
wychodzą z mody
Te pludry, lub marynaty sukienne sznura:
mi bramowane, lub ubranie zamszowe
okrągłe z axamitem lub Ubranie cyndel:
drótowe noszono przy kolecie zamszowym
lub cyndeldrótowym lub kabacie sukiennym.
Na to wdziewano saltembarkę sukienną

futrem podszyta, lub Mazukę sukienną fut:
rem podbitą z srebrnemi guzami lub półgier:
mace z falendyszu. Dłuższemi sukniami
był Giermak sukienny, lub Szubka falen:
dyszowa z dużym Kołnierzem futrzanym wyło:
żonym. Kolet wycięty był ku piersiom pod szyją
tak iż z pod niego widać było białą koszulę
spiętą bramowanym złotem kołnierzem na szyi od
którego ku dołowi szły fałdy drobne.
Wogóle zbytek w XVI wieku był tak wielki w
sukniach iż po miastach oddzielne przepisy
przeciw zbytkowi w strojach publikowano.
(np. w Krakowie) W przepisach tych rozróżniano
zwykłego czyli niższego mieszczana i
rzemieślnika oraz kupców i urzędników
rady miejskiej czyli tak zwanych patrycjuszów,
oraz szlachtę: tu uwzględniano materie jedwabne,
perły i kosztowności oraz różne futra.
Główną suknią zwierzchnią była szuba podszyta
sobolami u szlachty Delia. Zygmunt August
nosi szubkę z złotogłowiu do kolan z futrem;
Henryk Walezy już krótki płaszczyk hiszpański
zarzucony. Kolor czarny szuby był najpospolit:
szy podszycie najczęściej z kun lub błamami
sobolowemi.
Stroje kobiet w XVI wieku: Na głowie nie nosi
już więcej owych ciężkich turbanowatych czapek
Bona Królowa widzimy już w zgrabnym berecie
Zasłony (Schleier) ustają. Beret bywał z żółtego
lub czerwonego jedwabiu szlicowany, przy włosach
złotych bywał czarny. Noszono włosy rozpuszczone
mianowicie dziewice i na nich wieńce. Na tych roz:
puszczonych i spływających włosach miała Kró:
lowa Bona siatkę. Złota wstęga zdobiła włosy.
Nogi nie było widać z pod długiej sukni, lecz za:
rzucano ogony. Piersi w XVI wieku nie były gołe lecz
z pod wyciętej sukni widziano drobno fałdzistą ko:
szulę czyli gzietko. Od sukni szły rękawy bufiaste
wycinane, te miały bramowanie sięgające do
palców (puntały). Z pod gorsu czyli kształtu obcis:

tego i wyciętego widać było koszulę lub napierś:
nik z innej materyi często bogato haftowaną i zło:
tem przetykaną. U kobiet tylko rękawy były szyco:
wane i bufiaste inną materią podkładane. Bo:
gatsze panie nosiły 2 suknie jedna na drugiej
lub jedną bogatą letnik (Ptaszy, równie jak boga.
ty pas z wackiem i srebrnemi nożenkami był
używan. Łańcuchy długie zdobiły szyję i piersi
Barwy sukien jasne kwiatami złotemi lub srebr:
nemi przetykane. Materie jedwabne i złote
sprowadzano z fabryk w Florencyi, Medyola:
nu, Wenecyi, Lukk.; powstają handle włoskie w
miastach: Atlas, Axamit, Adamaszek, Czyn:
deldrót (Zundel) haras (tassy) Czamlot (Kamm:
lot) falendysze wełniane z Mecheln, Leiden. i
innych miast niderlandskich
Panowanie Zygmunta Augusta można przyjąć
za najświetniejszy szczyt mód różnych mianowi:
cie włoskich i niemieckich.
Za Batorego wschodnie stroje przybierają gust
węgierski (madziarski) którego głównemi re:
prezentantami była czapka magierka, kopie:
niak, czamara

Od czasów najdawniejszych pas był jedną częścią ważniejszą ubioru polskiego. Najdawniejsze pasy były kruszcowe (rycerskie - kozackie) sadzone kamieniemi, w ogniwa z ciągnionego kruszcu srebra lub złota - skórzane z nabijanemi ćwiekami lub guzami z kruszcu - wreszcie wełniane i jedwabne dla lżejszego domowego stroju. - W Rachunkach Jagiełły r. 1393 przychodzą pas złocony (cingulus deauratus) - r. 1394 pas spodni dla Króla (lumbale) - r. 1393 pas czarny oblamowany jedwabnicą koloru brunatnego, szeroki, Króla (copula) - r. 1395 pas guzami srebrnemi wysadzony dla Króla (cingulum) jaki widać na grobowcu Jagiełły. Z końcem XV wieku zaczęto używać pasów materyalnych (jak widać w obrazie Trzech Króli na zamku - w Księdze Przywilejów Bema i w Pontyfikale Ciołka). Na portrecie Piotra z Bnina Opalińskiego woj. pozn. (+1624) i hetmana Żołkiewskiego, widać pas skórzany guzami srebrnemi nabity. Podług Kitowicza za Augusta III noszono pasy jedwabne siatkowe, taśmowe z klamrą, później pasy tureckie, perskie i chińskie (bawełne, z wełny cienkie). Ordynaryjny pas turecki zwał się mędelkowy, droższy stambulski a najdroższy perski. Pasy bywały 9 łokci długie a 3 łokcie szerokie, po jednej stronie srebrne, po drugiej złote. Następnie sprowadzano z Paryża pasy w gatunku perskich i tureckich odznaczające się pięknym deseniem i żywemi barwami. (cf. Pas perski)

(O pasach ob. Gołębiowski: Ubiory)

Wojciech Gwoździkowski osiadłszy w Krakowie otworzył fabrykę pasów najprzód o 2 warsztatach który r. 1787 nowemi 3 pomnożył; pracowało w tej fabryce tegoż roku 10 czeladzi. Fabryka ta r. 1787 miała 6 warsztatów z naprawą, ołowiem sznurami i grzebieniami, 1 Manglą czyli Kalantryą, 1 Grzebień wiedeński, 2 Kołowrotki, 4 Warsztaciki do zwijania jedwabiu, 1 Szowadło, 20 Spolek. Fabryka ta wyrabiała co miesiąc po 2 pasy, procz tego trudniła się cerowaniem, maglowaniem i czyszczeniem pasów; Wyrabiała na osnowie pasy jedwabiem, srebrem i złotem przetykane. Od r. 1787 wziął tę fabrykę w antepryzę Jan Kanty Sztumer.

Fabryka słucka. – Założył ją Hieronim x. Radziwiłł chorąży w. x. lit. około 1750. kierował fabryką Jan Madziarski z Persyi który około 1760 wziął ją w dzierżawę za 10,000 złp. rocznej opłaty. Po śmierci Jana Madziarskiego kierował nią syn jego Leon r. 1781. Wyrabiano w niej rocznie do 200 pasów złotolitych lub jedwabnych na sposób perski (na 25 maglaich) cienionych od 5 do 50 czerw. zł. Pasy te szerokie na łokieć miewały napis na końcach: Factus est Sluciae lub Me fecit Sluciae (Wzory Ser. III) (Lipiński Star. Pol.)

Fabryka przeworska. – Założyła fabrykę wyrobów płociennych bawełnianych i pasów jedwabnych i bogatych Zofia z Krasińskich żona Antoniego Lubomirskiego Kasztelana krak. (zmarła 23 paźdz. 1790.) (Lipiński Star. Pol.)

Fabryka w Drzewicy założona około 1760 przez dziedzica Filipa Nereusza Szaniawskiego starostę kakolnik - prócz wyrabiania materyj - robili tu cudzoziemcy sprowadzeni i pasy jedwabne. (Lipiński Star. Pol.)

Fabryka w Kutkorzu. - Adam Sapieha posiada pas jedwabny z tej fabryki. (Wzory III)

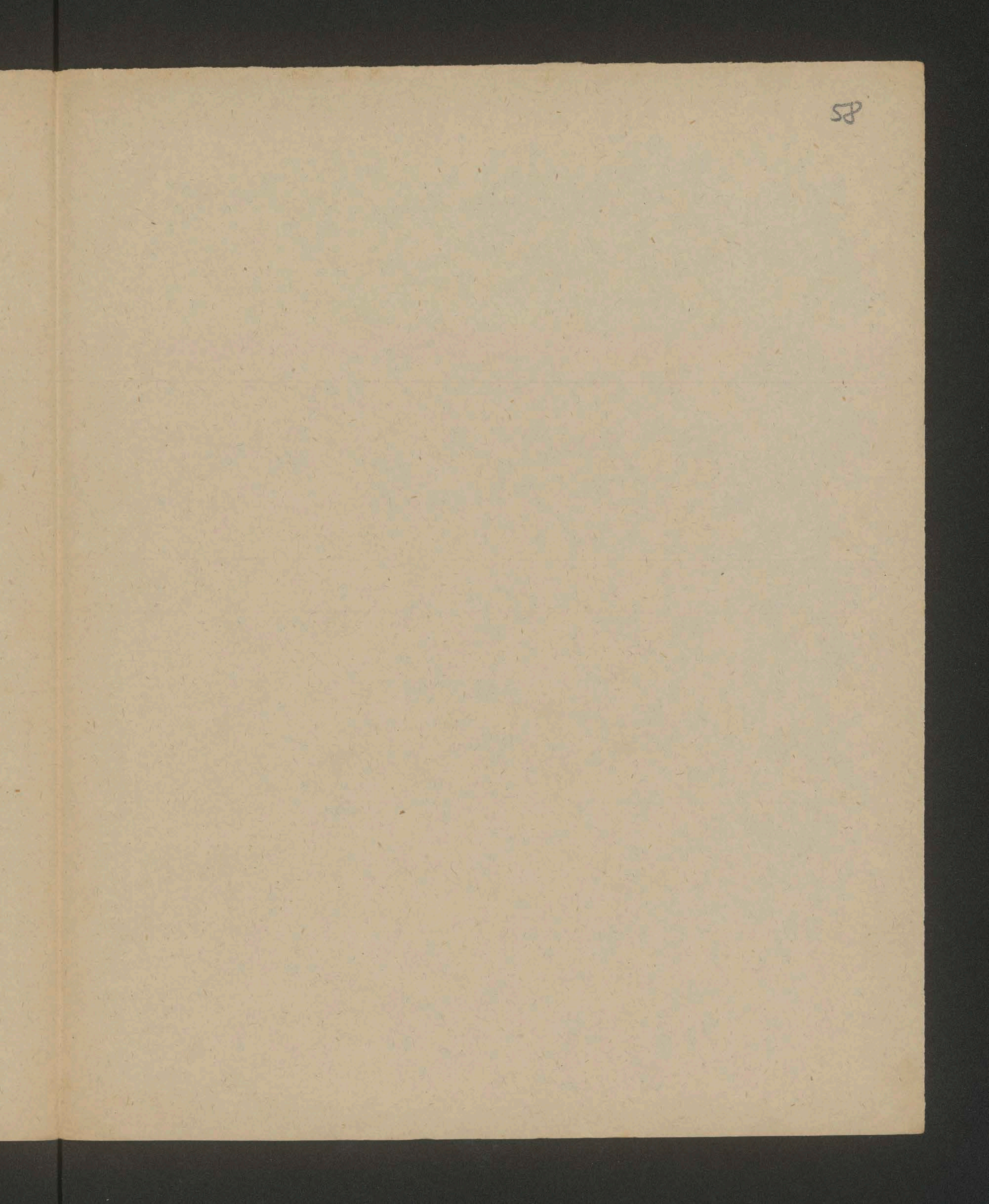
Fabryka Tyzenhauza w Grodnie. - Antoni Tyzenhauz podskarbi nadw. lit. około r. 1765 w swem starostwie Grodnie na przedmieściu Horodnica założył osadę fabrykantów z Niemiec i Holandyi pod dozorem Jakóba Becu. Między innemi wyrabiano tam pasy jedwabne i złotem przetykane (Lipiński Star. Pol.)

Fabryka Paschalisowska w Kobyłce później w Lipkowie pod Warszawą założona najprzód w Kobyłce przez Jakuba Paschalisa Jakubowicza ormianina z Tokatu w Armenii, który r. 1761 osiadł w Warszawie i założył handel towarów tureckich mianowicie szalów. Później nabywszy dobra zwane Zielonka w ziemi warszawsk. we wsi Lipkowie do tychże dóbr należącej założył fabrykę wyrobów wełnianych i bławatnych, z której tak zwane Pasy Paschalisowskie z powodu piękności, bogactwa i smaku uzyskały pokup niepospolity i wziętość w kraju. R. 1790 Król zwiedził fabrykę w Lipkowie i dyplomem z d. 8 marca 1791 w nagrodę zasług udzielił Jakubowiczowi szlachectwo dziedziczne i herb Jakubowicz wyobrażający baranka trzymającego prawą nogą chorągiewkę czerwoną - Pasy z tej fabryki miewały napis: Paschalis, lub cyfrę: P. J. z dodaniem czasem herbowego baranka. (Wzory III)

Fabryki w Krakowie 1) Franciszka Masłowskiego (ob. przyjaciel) którego pas jedwabny posiada Adam x. Sapieha (Ob Wzory III) - 2) D. Chmielewskiego którego pas lity w karpią łuskę bardzo piękny posiada p. Bykowski (Ob. Wzory III) - 3) Wojciecha Gwoździkowskiego (nieznana Rasławieckiem - ob. powyżej

Kostiumy kobiece z r. 1614 weselne. – Panna młoda miała na głowie ogrodek z sztucznemi kwiatami, na szyi kołnierz sztywny na 1 łokieć wystający z korunek przeraz bianych drutem, osadzany koronkami złotemi (puntałami). Na spódnicy obręczowej leżała suknia różowa drojetowa (Drokent) obszyta na dole złotą kompanką, z rękawami z których wystawały potrójne koronkowe angażanty (Engageantes). Na piersiach był złocisty potkoszulek (Vorstecklatzn) – rękawiczki białe złotem haftowane – pończochy białe z złotemi cwiklami – trzewiki atłasowe ~~[illegible]~~ czerwone spięzaste na wysokich korkach – pek: toralik – kanak – zausznice, – Łańcuch złoty z klejnotem – wachlarz z pawich piór.
Po weselu ojciec Pana młodego rozwiązował ~~po~~ synowej pod: wiązki, a matka Pana młodego kładła jej czepek. Panna młoda dawała najprzód druhnom i pannom pożegnalne całusy, poczem matka Pana młodego dała jej całus kobiecy.

Tobien (Tabin) – Großgrün – Machayer (muchajer) – Gestald (Kształt) – Harresz (haras) – Tschamlot – Zedeldort

Wszak próżna beczka szumi a wiatr ją obali;
Pełna stoi choć milczy, chociaż się nie chwali.
Wład. Potocki (Argenida)

Peruki à la Pigeonne były w modzie w Warszawie r. 1760 Fr. Bohomolec w swej Komedyi: Kawalerowie modni r. 1760 chłoszcze sarkastycznie lekkomyślne zarzucanie stroju narodowego, przytaczając obce narody które się swych strojów nie wstydzą; lecz owszem Francuzi i Włosi gdy są w Polsce noszą Bekiesze i Kiereje których się Polacy w kraju nosić wstydzą.

Perły od najdawniejszych czasów były w cenie. W Indyjach pierwszy Kryszna (wcielony Wisznu) wydobył perłę z oceanu by przyozdobić nią swą córkę Pandaję. – Jubiler Tavernier będąc w XVII w. w Indyjach opisuje tron wielkiego mogoła Aurengzeba, który między innemi przyozdabiała perła złota kształtu gruszki ważąca 50 Karatów. Chińczyki, Hebrajczycy, Egipcianie, Persowie, Grecy, Rzymianie używali pereł do stroju. Sławna Kleopatra nosiła w kolczykach dwie największe znane perły z których jedna jak Plinius pisze wartała 10 milionow sestercyów (500000 złr.) – Korony Cesarzow przozdabiano perłami. – Maria z Medyceuszów żona Henryka IV Króla francusk. miała podczas chrztu syna swego na sobie suknię na której było 3000 dyjamentow i 32000 pereł. – Indyjanie zachodni już przed odkryciem Kolumba przyozdabiali szyje perłami. Małgorzata żona Filipa II Króla hiszpań. posiadała perłę zwaną Peregrina wielkości jaja gołębiego kształtu gruszki; szacowaną najniżej na 14000 dukatów – Tavernier opisuje perłę Króla perskiego owalną do gruszki podobną wartości 128000 talarów i drugą zupełnie okrągłą białą ważącą 40 Karatów u Sułtana z Maskatu. – Cesarz Rudolf II miał w Koronie perłę kształtu gruszki ważącą 30 Karatów – Bracia Zosima w Moskwie posiadają białą perłę okrągłą ważącą 28 Karatów. – Na wystawie londyńskiej r. 1851 była olbrzymia perła A. Hope ważąca 450 Karatów, długa 2 cale ang. a objętości 4½ cali, lecz nieco zgarbiona. – Jeden z jubilerów hamburskich (podług Moebiusa) ma perłę ważącą 18½ Karatow, mającą w objętości 14, całkiem okrągłą, prześlicznego połysku.

Filip II Król hiszpan. żonie swej Elżbiecie r. 1680 darował sztuczną i drogą sałatę w której listki były z wielkich szmaragdów, ocet z iskrzących rubinów, oliwa z żółtych topazów a sól z pereł wiszczkiem rozsypanych. Takim półmiskiem byłby Antonius wygrał zakład u Kleopatry.

Po smierci Krola Augusta III wydał Marszałek w. Kor. d. 29 Octobr. 1763 wydał następny przepis żałobnego stroju. Żałoba ma być z ratyny, baji albo kiru. Panowie noszący strój francuski mają mieć rękawy u sukien płótnem obszywane i do 6 niedziel podczas grubej żałoby nie mają nosić u koszul mankietów. Od zakończenia sejmu konwokacyjnego do elekcji mają przybrać cienką żałobę. – Dla dam gruba żałoba: Suknie i robrony krepudajowe, komety (Kornety?) i garnitury czarne, tudzież języczki czarne na czole i flory. Cienka żałoba zwyczajna. – Wojskowi polskiego autoramentu mają nosić przy mundurze pasy i czapki czarne, szable żelazne szmelcowane lub żałobą pokryte z paskami czarnemi, a oficerowie portepee krepą pokryte. Chorągwie kotły i bębny mają być żałobą pokryte. – Wojskowi autoramentu cudzoziemskiego mają nosić rękę krepą przewiązaną, halsztuki czarne, portepee i kokardy krepą pokryte i sprzączki czarne. – Sztabooficerowie nosić będą kamizelki czarne i strój spodni czarny przy grubej żałobie; przy cienkiej żałobie będą mieć przy zwyczajnym mundurze: rękę krepą tylko związaną halsztuki i kokardy czarne i portepee krepą pokryte. – Gruba żałoba ma trwać do zakończenia sejmu konwokacji, a cienka żałoba do obrania Marszałka na sejmie elekcyjnym.

Moda strojów niewieścich w średnich wiekach różniła się od dzisiejszej na niekorzyść zbytnią ciężkością, przesadą i pretensyonalnością. Oprócz grubego atłasu lub złotogłowu, pereł i klejnotów na sukni wartających niekiedy kilka lub kilkanaście tysięcy czerwonych złotych, ciężył dostojnej damie cały rynsztunek drogokruszcowych czołek, naszyjników, kulców, maneli i rzezbionego pasu czyli obręczy, ważył gruby haft złoty na koszuli, pończosze, obuwiu, rękawiczce i chustce. Pomimo tego dama musiała stąpać na pół w powietrzu w niezmiernie ciasnym trzewiku tylko palcami i piętą dotykającym ziemi. Jak bowiem od ręki wymagano długich palców, tak noga piękna powinna była być tak kabłąkowato skurczoną „aby się czyżyk pod „wypukłą nogą mógł schować." Biada licom które nie płonęły szkarłatem: bogate panie którym natura odmówiła rumieńców, tysiącznemi rodzajami maści, proszków piększydeł dręczyły swoje oblicza. Dosyć przypomnieć ową rozmarynową la rendo-grę (la reine d'Hongrie), którą siostra Kazimierza wielkiego krzepiła tak długo swoją starość.

<u>Kalwakaty</u>: cugi dworskie z końcem XVII w. na wzór okazałego hiszpańskiego dworu w całej Europie poczęto urządzać; wtedy zaprowadzono i u nas hiszpańskie i neapolitańskie taranty (dropiate, srokate, bułane, myszate.) Sławne były taranty Księżnej marszałkowej Lubomirskiej, a wojewoda ruski miał stado oryginalnych perskich tarantów.

Kontradans pierwotnie zwany w Anglii (Country-dance (wiejski taniec) z kąd powstało francuskie Contre-danse. Taniec ten upowszechniła Księżna elektorowa brandeburska (spokrewniona z dworem Angielskim) w Berlinie. Connor lekarz Jana III opisuje ten taniec dany podczas balu dla Teresy Kunegundy Sobieskiej narzeczonej elektorowi bawarskiemu Maxymilianowi Emanuelowi II.

Lokaj Cnapius r. 1630 pisze: „nie masz już dzisiaj po naszych dworach lokajów, których miejsce zajęli pospolicie hajducy." – później pajuk.

Sznurówka damska weszła w używanie w połowie XVI w. gdy były w modzie sztywne stroje hiszpańskie. Wskutek wojny trzydziestoletniej i oporu przeciw reakcyi hiszpańskiej porzucono wertugalle czyli ogromną suknię z obręczem (krynolina); zaniechano grubych wysokich kręzów dokoła szyi; wykluczono buffy i fałdy przez co kibić w zgrabniejszych pokazała się zarysach; zaczęto zczesywać włosy na dół, które za panowania sztywnych kołnierzów piętrzono w górę. Odtąd kołnierzyk koronkowy swobodnie bywał na dół zwieszony; wolny i zgrabnie wycięty kaftanik z wysokim stanem obejmował figurę a suknia spadała na ziemię prostopadle i kończyła się w krótki ogon. Moda dworu francuskiego i jej powiąg do węższych sukien wprowadziły na powrót sznurówkę (która tylko na krótki czas za pierwszej rewolucyi francuskiej zarzucono.) Na miejsce wolnego kaftanika przyjęto gorset z ozdobami, którego stan przedłużano. Sznurówki się utrzymały.

Peruka pierwsza wynaleziona została przez Piotra Lorhaut dla Filipa dobrego Księcia burgundzkiego gdy po długiej chorobie stracił wszystkie włosy na głowie a gdy się miał zaręczyć z Królewną Izabellą Portugalską.

1693. Stroje białogłowskie w Polsce: Kornety, Kufiety, Bo=
nety, Pułkornecie, Fiżmenty, Fontazie, Furie, Kukuriku,
Sergiety czyli Surgoty, Garnitury, Agazanty, Manty, Puł=
mancie, Ruddiviany, Sołtany, Józefki, Szustmany, Ankry,
Szarpy, Alsztyny, Podwoniki, Krymki, Węgierki, Kubraki,
Ptaszczyki etc. Teraz modne wstąszki i bisiory nastały,
także i wysokie cuby, by tylko nie były do zguby: a staro=
świeckie łkanki, złotemi łańcuszkami opasane wyginęły;
odmienne co raz stroje, odmienny też stroją w Państwie pokoj.
(str. 519). — Damy i Kawalerowie w cudzoziemskim stroju te=
raźniejszej mody, drogiemi i modnemi delektują się Korona=
mi, których z dalekich krajów zaciągają, jakie są: Pondespagni,
Tutto punto, Pondeuenis, Pondelari, Ponde oculari, Ponde
franci, Ponde pari, Mezzo ponto, Pondesdani, Ponde flandri,
Ponde pludri, Forpontrione swojskich i cudzoziemskich ro=
bot gatunki. Koron tych do ubioru na Kornety, na pół Korne=
cie, na cały Puzan, na Bonety, na Maloty, na Garnitury, na
Fartuchy, Bindale i Bindasi zażywają. (str. 354)

(Haur Jakób Kazmierz: Skład albo Skarbiec znakomi=
tych sekretów ekonomii ziemiańskiej. Kraków 1693. fol.)

Głównym charakterem strojów hiszpańskich była
sztywność, suknie nie pokazujące piękności ciała,
oraz barwa czarna. Przyczyniła się do tego główne
surowy i ostry rząd inkwizycyi świętej. –
Kolet hiszpański z XVI wieku był watowany baweł:
ną i przeszywany na wąskich i obcisłych spodniach
były drugie sięgające do kolan obszerne, oz:
dobione haftami i kunsztownem szyciem. Kolet
sięga do szyi z pod którego wygląda kołnierz fal:
banowaty koszuli wyłożony. Kołnierz ten sztywny
ozdabiany koronkami (puntalami) miał często
kilka warstw falban. Do tego głowę strzy:
żono krótko (aby włosy nie przeszkadzały kołnierzo:
wi) i noszono szpiczastą krótką bródkę. Ciemny wysoki jed:
wabny kapelusz ujęty w fałdy pokrywał głowę.
W takim hiszpańskim stroju widzimy Zygmunta III
Krótki i wąski płaszczyk bramowany axamitem
mający podszewkę innej barwy spływał
z ramienia. Do tego stroju należała koniecznie
szpada hiszpańska. Z całego stroju w którem nie:
było fałdów oddycha sztywność, grandezza. –
Sznurówki u kobiet również z Hiszpanii mają
początek. Kobiety nosiły suknie z sznurowanym
i obcisłym stanem na dole sztywna ta suknia
obręczowa nie miała fałdów, suknia u gorsu
wycięta; z pod niej wydobywał się kołnierz biały
koszuli sztywny obszyty koronkami. Suknie
żeńskie bez rękawów mające w górze bufy, za:
miast rękawów sukni płócienne rękawy koszuli
a czasem rękawy sukni zakończone mankie:
tami. Włosy były spięte iglicami na nich spoczy:
wał mały kapelusik. Głównem jednak piętnem był
kołnierz z kryzami. Pas w którym relikwie

w zanklu lub kręcony w kształcie sznuru
a naśladujące sznurowy pasek (chordę) za:
konną były w użyciu. Trzewiki na wysokich
korkach, wachlarze również do hiszpańskiego
stroju należą, jako też kształt u sukni spię:
ty z przodu srebrnemi guzikami. Frandzle
i pasamony również z Hiszpanii przyszły.

Sak
Soltan
Kamizelka
Dezabile drożetowe (drogues) (Déshabillé letkie neglizowe ubranie)
Inkarnat
Contusik
Grodetur gros de Tours (jedwabna materia)
Mantylka
Palatynka

Szapela perłowa (Chapelet = paciorki różaniec)
Eau de la reine d'Hongrie
Ażurst
Kwef
Kornet (Cornette = czepek neglizowy = koronek
Angażant gazowy
muślin
dżet
Bukiet
Kokarda Cocarde = noeud de rubans

Histoire du costume en France par J. Quicherat.
Paris 1875. Brünne

str. 114. Mówiąc o obowiązkach służby wojennej we Francyi w IX wieku, pisze:

Tous les hommes libres étaient astreints au service, et devaient s'équiper à leurs frais. Les lois imposaient au propriétaire d'avoir à lui une brogne.
L'objet désigné alors par ce mot, qui est d'origine slave, etait l'équivalent d'une cuirasse qui se portait entre les deux tuniques, car elle n'est jamais figurée dans les miniatures qui représentent des soldats. Les Slaves faisaient usage de corselets composés d'écailles en corne ou en métal; une sépulture barbare du Calvados a fourni un reste de gilet en toile garni de plaquettes de fer. C'est entre ces deux ajustements qu'il faut chercher la façon de la brogne du neuvième siècle.
Les propriétaires plus riches portaient, au lieu de brogne, une chemisette de mailles garnie d'épaulettes de fer. A cause que cette armure était très-montante, on l'appelait en langue tudesque halsperg ou halsberg, qui veut dire „défense du cou." Notre mot haubert en est la prononciation adoucie.

str. 214
Le terme de brogne, étant devenu le synonyme poétique de haubert, disparut du langage usuel dans le cours du treizième siècle .... (gdy nastały zbroje plechowe)

=

W Polsce nazywał się kaftan watowany i wewnątrz naszyty żelaznemi płatkami lub sztabkami, bechter; jest pochodzenia tatarskiego i był używany dopiero od XVI wieku. Słowo łacińskie bronia (Panzerhemd) pochodzi z niemieckiego Brüne i niebyło znane w Polsce tylko w Niemczech; a zatem Quicherat się myli, naznacząjąc mu początek słowiański; chyba że rozumiał pod tem polskie: broń.

Nestor, pod r. ~~[illegible]~~ 968 pisze że pod Kijowem kniaź Pieczenieżskij dał Prieticzowi wojewodzie ruskiemu (księcia Światosława) i wdast' Pieczenieżskij kniaź Prieticzu: koń, sablu, strěły; on że dast' jemu <u>bronie</u>, szczyt, mecz.

po starosłowiańsku: <u>brań</u> = wojna; <u>branije</u> = walka; <u>braniti</u> = walczyć; <u>brannik</u> = wojownik. (p. 12 Miklosich F.: Lexicon linguae slovenicae veteris dialecti. Vindobonae 1850.)

Mundury nowe 1781 70 53.

Gobelinow fabr. zał. Radziwiłłowie na Litwie 1711
Glaśże na przeszłe Xa XVII w Warszawie
w bibl. Ossol. (Radziwiłł)
Zygm. Aug. Potop zasłon z Gratty za Jana Kazim.
August II wykupił
Pasy w Słucku Jan Mażarski
dywany — Plater w Krasławiu

na Wawelu 26 gobelina
z Lest Zadzika Grabickiego
sceny z Raffa i Iliady
tamże Ornat gobelinowy Glaśże

Gobeliny w Katedrze w Tarnow.
z Płock, w cerkwi w Łotosk.
Kraków w Kościele P. Marji

72 54.

Tkactwo. Dzieła polskie Polkowski J. x. Gobeliny Katedry na Wawelu. Kraków 1880 fol. z 18 tabl. fotografowanemi przez J. Kriegera. (w 25 exemplarach po 27 zł.) — Łepkowski J. Gobeliny z scenami z Odsieczy wiedeńskiej (Odbitka z Czasu 1883 d. 18 Kwietn. Nr 87). 8vo str 11. — Łepkowski J.: Gobeliny Katedry Krakowskiej (Odbitka z Czasu 1880 Nr 189. 8vo str. 4. — Załuski Jan Konrad hr. O arasach i gobelinach (Rocznik Towarz. nauk. Krak. Tom XXVII.) — Siemieński Luc.: O gobelinach Potopu. — Litografia gobelinu przedstawiającą bitwę pod Mozyrem z Kozakami i Radziwiłłem. (dziś w bibl. Zakł. im. Ossol.)

(Polski; Narodowy)

Tańce salonowe r. 1793 Polonez, menuet, mattlot, peregordin, allemand, an Katr-mazur (en quatre) w 4 pary – Menuette à la Reine, kozak, kadryl, anglez, gawot, tamburino, girlanda tampet, alagrelli, walc, mazur, krakowiak

Piło zdrowie z trzewika stawiając kielich nalany w takowym i pijąc nietrzymając ręką kielicha

Suknie: potralopek biały, kapelusz ryżowy z czarną szeroką koronką, lewitki, greczynki, (axamitne amarantowe) kabaty – kornety, łoki – fury (futra?), tuniki, karaki, spencery – biała atłasowa lewitka z gazową kwiatami obszytą spódnicą – fermoar brylantowy – szliter brylantowy

Rafałowka na Wołyniu hr. Olizarow

1678. Nowe Zwierciadło modzie dzisiejszego stroju akomodowane, Damom polskim które się modno noszą od Jakuba Łącznowolskiego ofiarowane. Roku Pańskiego 1678. (b.m.dr.) 4to kart 18

(Satyra wierszem przeciwko damom „modziastym", „modnonośnym" czyli „modnochodnym" „strojnicom" – autor powstaje na dekoletowanie:

„Chodzi druga jak mamka, piersi pokazała:
„Jakoby ustawicznie dziecię karmić miała.....

Na głowę kładły damy kołko, kornetów trzy, wstęgi, kilka kwefów; zausznice filgranową robotą z pereł – na twarzy lepiono muchy. – Panny zamiast uczciwego Wieńca na głowie, wolą nosić siatkę – stroiły się w wstęgi z Francyi – do spódnic przyprawiają Ogony z drogich materyi, takie nazywa autor „Ogonatkami."

„I niepłonny to postrach: jak po śliskim ledzie,
„Na modzie do ruiny wszelkiej Polska jedzie....
„Moda szaleć rozumne Polki nauczyła,
„Moda w fraszki przybrała, z złota obnażyła"...

dalej powstaje przeciwko kwefom na głowie i wstęgom:

„Więcej ujrzysz na drugiej wstąg niż u kramarki;
Rzekłbyś, że żywe chodzą po świecie jarmarki.
Wstęga rękaw w kilkoro koło ręki zbiera;
Wstęga kosztowne perły na szyi zawiera;
Wstęga zdobi tył głowy, nie bez wstęgi ucho,
Wstęga trzyma zapięte od spodnice rucho.
Kwiat ze wstąg na ramionach: i chustkom wstąg trzeba,
Wstąg trzewikom: dziw że ich nie przypną do chleba.

Dalej powstaje na Kornety na głowach w kształcie rogów z trzema siatkami, kółkami, mustasiami – Zausznice w kształcie gruszek jedwabnych, perłowe. – Trefienie włosów żelaznym rozpalonym instrumentem, w kółka lub buchy które związują wstążkami. – Noszono też na głowie Bonety, Peruki; włosy posypywano siwym Putrem; a pod Peruki golono włosy. – Na twarzy Muszczki lub muchy czarne przylepiano. – Szyja naga przy samych perłach się została, lub czarnych paciorkach. – Twarz bielono. – Nagość piersi spiętych Gorsetem, które sztucznie poduszkami spodem nadstawiano. – Ręce nagie. – Suknie damskie nowe: Sznurówka, Kabat, Szustokor (juste au corps), Kawalerki, Kapoty, Westy, Mantolety, Reiteroki, Piekarnie, Manty, Kolety, Płaszczyk podszyty, Szarpa, Spódnice z ogonem lub obszyte Koroną drewnianą, Kolpertyny (od Colberta?), Pondelariś (korónka na której nie ma złota), Pandiwenis (Korona ze złotem) na sukni. – Kolory modne do sukien: Dife (Dauphine?), Aurora, Sosenkowy, Blamurantowy, Saladinowy, Gryglinowy. – Do noszenia ogonów używano Karłów. – Wstęgi u trzewików i drogie Kamienie – Brekla czyli kij co go z przodu pod kabat wsuwają.

Święcice (wdowy?) – Bawi się białym chlebem (chodzi za niewiastami)

tegoż dzieła: Edycya druga 1682. (b.m) 4to str. 34.

Płaszczyk niedostrojonej damie albo 64 Epigrammata na obnażone piersi. (b.m. i r.) 4to Kart 4. (w bibl. Ossolińsk.)

Wiersz o fortelach i obyczajach białogłowskich. (b.m. i r.) 4to 3ark. (w bibl. Ossolińsk)

1719. Mody i stroje. – W dziele: Compendium medicum auctum, to jest Krótkie zebranie i opisanie chorób.... przedrukowane 1719 w druk. Jasney Góry Częstochowskiej 8vo, autorem której ma być x. Pollacz autor Polacz paulin
w wierszach „Rozmowa duchowna z trupią głową", str. 707, następnie wymienia stroje kobiet wykwintne: „Czy znać teraz między wami – Które się więc Sobolami – Zdobiły, lub Klejnotami, – Które głowy Fontaziami – Kornetami, Batalniami, – Kwefy i Bawoletami, (Kopfschleier) – Ze wstąg kształtnemi Kotkami (Wülste) – Różnemi Garniturami. – Ize włosów Garsetami (Haarschnüre). – Także z Koronkami Beginami, (Mützen von breiten Spitzen) – Z dziwnemi Angażantami – Twarzy martwemi muchami, – Cudzoziemskiemi strojami, – Przemyślnemi wymysłami, – Ozdabiały swoje głowy, – Próżnujące białogłowy. – Która się rada muskała – Płotła, gładziła, czesała, – Nad którą daszek noszono, – w trafione włosy strojono; – Która w maszkarze chodziła, – Gębę w pokrowcu nosiła, – Rumieniec zmyślony miała, – Lub też modno blechowała; – Wódkami się zawsze myła, – Pudrem włosy przykurzyła, – Teraz się w proch obróciła........ Niemasz teraz palatynki, – Ni Sztynkierki, (mit Gold oder Silber durchgewirktes Weiberhalstuch, Węgierka) ni szmacinki.... Które żyjąc wydziwiały, – W strojach

[– Z żałobnemi Koro=
nami – Spodnice także
z falcami

mody wymyślały, – Drantyj zwane Szamerlany, –
Kamizole, Robdeszany – Szarpy trefione z falbami,
(Schürtze) [– Lub z lśniącemi frandzlami – Kawalerki
(Amazonkleid) i z Westami – Drantolety z Węgier=
kami, – I Mazurki z Korszetami, – Także z
rogów Sznorowkami, – Podkładając je breklami
– Ściskając się jak prasami. – Szarpy z kitajek
trefione, – Sperpentalio zowione, – I wołoskie
żupaniki, – Z wylotami Kontusiki, – I fartuszki
z falbanami, – Spodnice też z ogonami, – Reyteraki
z Kopertnami, – Fandivenis ponderaty – Wszystko
zgniło same graty – Nagie oraz leżą z nami, – Któ=
re tu więc z Kolorami – Wydziwiały nazwiskami,
– Kolor Ponso i Amorant – Aurora, Kafe, Bla=
morant (blaublau), – Dyszer i Gryalinowy, – La=
puzy i Sosenkowy, – Według mody dobierając –
One drogo przepłacając......

Mody r. 1791.

„Wszystko zmodniało w Polszcze. I tak zniknęły kosztowne zbiory i sprzęty, a natomiast zatłoczono kraj zagranicznemi błyskotkami. Na miejsca sreber stołowych wprowadzono fajans, porcellanę saską i prostą, na miejsca drogiego siedzenia rzucono się do Angielszczyzny, bez żadnego wewnętrznego szacunku; zaniedbany strój staropolski bogaty i trwały, ale też wprowadzono cudzoziemskie fraki, surduty, kamizelki, fryzury, perfumy, materyjki letkie, lorenetki; nawet przekłuto elegantom polskim w uszach do zawieszania kolczyków czyli dewisek dziurki: zgoła przed dwoma laty nie można było w własnym kraju domacać się Polaka, bo kontusz a nawet język polski samym tylko zostawiono jurystom i ludziom niższej klassy."

„Płeć żeńska powierzona zagranicznym do edukacyi Madammom, a częstokroć bez obyczajności matronom, inna wojażem cudzoziemskim zajęta, zniechęciwszy krajowego mieszkańca, a wygnanego wielbiąc cudzoziemca, tak surowemi maxymami upojona została, że nie tylko powietrze narodowe zdawało jej się bydź przykre, ale wyśmiawszy własnego obrządki

Kościoła i religii, czego żaden inny jakiegokol=
wiek powołania nie uczyni człowiek, strój naj=
lepszy krajowej roboty nie przypadł jej do gustu,
aż dopiero gdy się zjawiły Madammes Galanté,
które podobierawszy różnych nazwisk, a dotąd
dla wielu Polek głuchych do swojego towaru
jednejże z pajęczyną mocy, i ten do wysokiej
arbitralnie podniosłszy ceny tak dalece, że prze=
rabiając i nicując rzecz jednę dwa razy w miesiąc,
kapitały zebrały niemałe; a modnisia luba znisz=
czywszy młokosza lub ślepo przywiązanego męża,
przyszły wraz z niemi do ubóstwa i nędzy."

(p. 4-6): Polak w Czui prawdą pod=
szyty. W Warszawie 1791. 8º.

Duch i charakter każdego wieku odbija się wiernie w ubiorach i modzie. Sposób ubierania się u narodów dzikich mało lub prawie żadnej nie doznawał odmiany. Lekkie tkaniny lniane którymi się jeszcze dzisiaj Indianin przyodziewa, skóra rena z których Laponczyk wyrabia swą odzież, skóra bawołu tygrysa lub niedźwiedzia służąca dzikiemu Amerykaninowi za odzież – bynajmniej od stu lat nieuległy modzie. Dopiero gdy naród wyszedłszy z stanu swego niemowlęcego dzieciństwa, rozpoczyna żywot ruchliwszy na zewnątrz i wewnątrz, skoro nabiera historycznego znaczenia: zaczyna często zmieniać swe stroje, a zwykle więcej ucywilizowany służył za wzór drugim w tej mierze. Od XVII wieku Paryż był źródłem dla mody, podobnie jak i dziś jeszcze dzielnica Chaussée d'Antin przodkuje w tej mierze. Centralnym punktem dla mody były Dwory panujących. Po zarzuceniu sztywnego stroju hiszpańskiego rzucono się w XVII w. do lekkich płochych ubiorów francuskich, które zwano a la mode. Najświetniejszemi czasy dla tej francuskiej mody były czasy Ludwika XIV i Madamy Pompadour. Dwór wersalski aż do epoki Rewolucji francuskiej był istnym Proteuszem mody; płoche rządy kobiece oddały też modę w rządy niewieście. Od pierwszego fartuszka Ewy z liści figowych aż do wykwintnego stroju salonowego w r. 1868 moda przeszła tysiączne odmiany. Za Ludwika XIV była w modzie takzwana talia osy.

Pojedyncze osoby wywierały wielki wpływ na modę. Od p. Pompadour ma czerwony kolor swą barwę; od hiszpańskiej księżniczki Izabelli córki (Króla Filipa II a żony arcyksięcia Albrechta austriackiego r. 1601) ma bladożółty kolor nazwę izabellowy; podobnie kolory d'Amaranthe, d'Aurore, Celadon (seledynowy), Chamois, Carmoisin, Incarnat, pieprzowy, cynamonowy, makowy, jabłonkowy, słomiany, stalowy i.t.p. — Kapelusz cylinder przybył do Europy r. 1789 od Kwakrów amerykańskich. — Koronki powstały w XVI wieku z końcem — R. 1343 były dzwonki w modzie które przyszły ze wschodu. — Przeciw zbytkowi w strojach wydano już w Florencyi r. 1299 przepisy — Krynoliny powstały w XVI w. w Hiszpanii: vertugade — Fryzury na głowie datują się od pani de Fontanges metresy Ludwika XIV. — Watowanie tyłu u kobiet à la Kolowrat (od żony hrab. Brühla ministra) — od Adrienne Lecouvreur ~~[illegible]~~ aktorki pochodzi Adryan.

grandezza hiszpańska

Koteterya francuska

Przed rewolucyją za panowania pani (margrabiny) Pompadour i Ludwika XV dziwaczność mody najwyższego doszła szczytu. Ostatnia metressa królewska Madame la Vicomtesse de Dubarry (która skończyła na szafocie pod gilotyną d. 9 grudn. 1793) nosiła sztywny robron. Z nią skończyło się panowanie koronek, wstążek, potrojin, pudru, blanszu, różu i muszek oraz wachlarzy. Wzięło się do pojedynczych strojów greckich, klasycznej starożytności (à la Greque). Mężczyźni zaczęli nosić długie pantalony. Damy wystepowały na balach w tunikach, z fryzurami naśladowanemi z rzeźb, w sandałach, w sukni obnażającej szyję i półpiersi (chemise greque)

tureckie kolce

Teraz noszą żakiety a la Senorita, paletoty à la Musquetaire z czasów Ludwika XV; neapolitańskie czerwone koszulki rybackie, kuse spodniczki pasterskie z kwiatami à la Watteau, kapelusiki à la Trianon, gorsecik szwajcarski; buciki węgierskie, zgoła ubiory wszystkich nacyj i wieków zwłaszcza u kobiet wszystko jest modne

Schultze Rudolph Dr. Die Modenarrheiten. Ein Spiegelbild der Zeiten und Sitten für das deutsche Volk. Berlin Nicolaische (Verlagsbuchhandlung) 1868 8o. pp. 238. Ak.

Hauff, Falke, Weiss.

1786 kobiety nosiły fryzury à l'Ingenue – lub też włosy rozpuszczone a la Conseillère. Czepki noszono à la Paresseuse, à la Figaro, à la Jeannette, à la Pouf, à la Laitiere. Suknie Robe à la Levite, à la Turque, à la Circassienne, à la Janseniste, à la Jeanette (pojedyncza) – Bouffantes i Culs de Paris czyli Culs de crin zarzucono – Kolory ulubione: Gros verd (ciemny), souffre tendre (siarkowy) – Kulczyki złote en Moiza – Mężczyźni nosili 2 zegar: ki tombakowe – Kabriolety czyli wózki – angielsk. Dogs Skins – Wedgwood angielsk. – Frac.

Juz r. 1529 wydawano w Paryżu Satyry: La Com: plainte de Monsieur le Cul contre les inven: teurs des Vertugalles et Reponse de la Vertugale à Mosieur le Cul – albowiem za Fran: ciszka II nastała moda iż sobie mężczyźni brzuch a Kobiety tył wypychały. Suknie Kobiece szero: kie z rogowką zwano Basquines, Vertugales – dopiero r. 1785 zarzucono w Paryżu wypychanie tyłków u dam

1786 mężczyźni nosili Redingottes (Riding-Coats = Reitrock) długie do kostek i szerokie – Surtouts – kapelusze à l'An: drosmane z zagięta szeroką kanią
Kobiety: ostindyjskie Shawls – Czepki à l'heurese Convalescence (białe długie z falbanami okrągłemi koło uszu

Herbatę zaczęto r. 1636 pić w Paryżu, albowiem dla przy:
podobania się Kanclerzowi Seguier jeden z lekarzy do:
wodził iż „menti confert – Herbatę i Kawę z mlekiem
zaczęła r. 1680 Margrabina de la Salliere w Paryżu
używać. – Czekulada używana najprzód w Mexyku
(Choccolade), zaprowadziła jej użycie z Hiszpanii r.
1661 Krolowa Maria Theresa Austriaczka. Najsłyn:
niejszą wyrabiano w Cadiz potem we Włoszech. –
Kawę zaprowadził r. 1658 Thevenot w Paryżu wró:
ciwszy z podroży ze Wschodu (gdzie już w XV w. była w
użyciu). Poseł turecki Soliman Aga r. 1669 w Paryżu
rozpowszechnił jej picie, a r. 1672 Ormianin Pascal
założył w Paryżu pierwszą budę gdzie sprzedawał go:
towaną Kawę. Sprowadzano Kawę z Marsylii; funt jej
kosztował do 200 zł. – Lody r. 1660 zaprowadzo:
no w Paryżu, pierwszy Włoch Procope około 1690 za:
[illegible] sprzedawał lody, kawę, herbatę, czokoladę, li:
kiery w porządnie urządzonej kawiarni.

1786 Caraco był to rodzaj kaftanika damskiego

Koczy (Kutschen) (coche) ma swą nazwę z Węgier. Rydwanów takich
(Schimmwagen) używano najprzód w Francyi, gdzie wprzód
Królowe używały tylko lektyki albo Konia. Za Franciszka
I w całym Paryżu były tylko 2 karety z tych jedna nale:
żała do Krolowej a druga do Dyanny (córki naturalnej Hen:
ryka II). Pierwszy prezydent de Thou dla podagry jeździł
karetą, żona zaś jego konno. Pierwszy dworzanin który
miał własny ekwipaż zwał się Jean de Laval de Bois:
Dauphin, używał go dla tego iż był bardzo otyły tak iż
niemógł chodzić ani konno jeździć. Pierwsze Karety były okrąg:
łe na 2 osoby, poźniej czterograniaste na 4 osoby. Pierwszy
Bassompière za Ludwika XIII użył szyb szklannych do karet

82

Dziś ekwipaże dużo kosztują albowiem na ich wyrób skła-
dają się różni rzemieślnicy a nawet artyści: stelmach, koło-
dziej, kowal, ślusarz, szklarz, rymarz, siodlarz, mosiężnik,
tapicer, pozłotnik, lakiernik, malarz a nawet ślusarz
Najdawniejsze karety były ciężkie, złocone, rzeźbione -
te przyszły z Francyi. Dopiero Anglicy uprościli: Kolor ulu-
biony r. 1789 był paliowy lub szary - Wiśky są to angielskie
lekkie karyolki: (Ludo na tymskich pomnikach widać ozdobne karytki)
Czepki: Baigneuse (do negliżu) - R. 1786 noszono
loki à l'Arcadienne.
Fryzury włosów były u Azymian bardzo w modzie. Owi-
dyasz wspomina już o licznych. Żona Marka Aureliusza
w przeciągu 19 lat panowania męża, zmieniła przeszło
300 fryzur co roku prawie 16 tak była wybredną
w stroju włosów
We Francyi za Franciszka I damy nosiły wysokie
spiczaste czepki (jak głowy cukru), później płytkie
baretki z piórem - za Henryka IV ~~czep~~ gołe włosy
lub mały czepeczek z aigrettą - za Ludwika XIV
dopiero najrozliczniejszego kształtu kapelusze i czepki

Pandora oder Kalender des Luxus und der Moden
für das Jahr 1787 von F. J. Bertuch und
G. M. Kraus. Weimar und Leipzig (Göschen) 20 Sgr.
(z 12 rycinami ubiorow, roznych narodow - jest tu historia
tańcow, toalety, trzewików i t. p.)

83 61.

Gobelin przedstawiający scenę obozową pod Łojowem r. 1649 za Janusza Radziwiłła star. żmudzk. hetm. lit., rannego Michała Krzyczewskiego mu przedstawiają 31 Lipca 1649

Eustach Tyszkiewicz

J. Marszewski

w Moskwie

Wielkość naturalna
Tło zarobione [illegible]
Wiek XVI

W czasie [illegible] własności Katedry Krak-
(r. 1890) znalazł pan [illegible] w kaplicy Zygmuntow-
skiej między innemi [illegible] z darów Anny
Jagiellonki [illegible]
[illegible]
[illegible]

Stroje Kobiet z w. 16

Bartłom. Groicki: Prawo Magdeb. wspomina szaty niewieście po polsku, po niemiecku, po węgiersku, po hiszpańsku - „czepliki (warkoczyki ?), ośwoki, tkanki, bramki, czepki morawskie staroświeckie, chomle, kędziorki, celpy z knaflami, łoczenice, tubki, wieńce rozmaite, sorboty perłowe, złote zausznki, przednice perłowe, kołnierze z przednicami, kołnierze opadłe, obojczyki, kołnierze do obojczyków, krużki, trepelle, za pony, krzyżyki, halżbanty rozmaitym strojem, koszulki rozliczne, gurgole, czechliki, szorce, fartuchy, opasania dziwne, obręczki rozmaite, szersze, węższe, gołe, drugie z tanimszkami, tanimszki ku opasaniu, wacki, mieszki perłowe aż do ziemie, manele, taniuszki, pierścionki, korale, pacierze, fasolety, bryżyki rozmaite, książki ze srebrem, letniki, szubki rozmaitym strojem, płaszcze, kozki." (to należało do gierady)

86 64

1782 Bluzgier albo bawet (busto)

233.

ey

a &

87 65,

Mody

R. 1805. Damy nosiły: Kapotki czyli Surducziki ~~na~~ [illegible] ulicy; Dulietki w domu

Format	A u t o r	T y t
8vo	(*Redaktor*)	godło, edycya, miejsce druku miejsce składu, ilość tomów, rycin, mapp, tablic, pl Stan egzemplar
Perro		**Lit.**

Tabin (gewässerter Taffet) 66

Wechszeugen
Hundßkotz } 1612 88
Zindeldort

Frieß Steinbürger (wollener Plüsch auf leinenem Grund)

Schurschen młode baranki

zegr.

Schellers Wörterbuch

Hüllmann Städtewesen

Wachters Glossarium germani:cum Tom II

Haltaus Christ. Gotlob: Glossarium germanicum medii aevi.

Gewandschneider dostali ustawę 1152 cechową w Hamburgu od Henryka Lwa. Taliere Schneider 1386 pannificus, fullo, sartor.

Watleder

Stuartskragen otaczał stojący na kształt pawiego ogona kryzę (za Henryka IV i Ludwika XIII)

fortugał vertugalla (Reifrock)

~~Kl~~

Cul de Paris watowania i wyście-lana suknia damska w XVIII w.

à la hérisson (jeżowata fryzura damska)

brzuch gęsi męski watowany brzuch za Króla Franciszka II

à la Frangipane rękawiczki napuszcza-ne trucizną lub perfumowane.

frisia w XV wieku naszyjnik złoty

Kleiderordnungen

Seidennater (hafciarz)

Ubiory

89 5402 67.

Gatunki futer: 1) Niedźwiedzie (Ursus arctos) krajowe czarne i brunatne, z Polski i Rossyi; czarne amerykańskie (Baribal - Ursus americanus) na pokrowce; Szopy południowoamerykańskie (Schupp - Ursus cancrivorus.) (Ursus lotor - Procyon lotor - Waschbär.) 2) Bobry (Castor fiber) ciemnokasztanowate, z Syberyi i Ameryki. 3) Wiewiórki (Sciurus vulgaris) (Grauwerk.) 4) Lisy (Canis vulpes) czarne z koncami srebrnemi (Bjeloduszki) (5) ~~Chomiki~~ korsaki świszcze (Cricetus vulgaris) (Hamster) popielate - w błamach (Tafeln) po 50 lub 60 sztuk. 6) Zające (Lepus timidus) 7) Kroliki (Lepus cuniculus). 8) Thórze (Mustella putorius) (Iltiss) żołtawo kasztanowate 9) Perewiaski (Mustella sarmatica) (Tigeriltiss - Wormlein) kasztanowate z centkami. 10) Żbiki (Felis catus fera) 11) Zunoty (Felis catus Manul, - Steppenkatze) (Genetta = Viverra genetta L.) tatarskie. 12) ~~Ba~~ Barany (Ovis aries) ukraińskie czarne i siwe, astrachańskie czarne, krymskie siwe, ~~ck~~ smuszki z młodych jagniąt (Smaschen) 13) Lamparty (Felis leopardus) 14) Rysie (Felis lynx) czerwonobrunatne, perskie (Felis caracal) winnoczerwone. 15) ~~Marmur~~ kuny ki (Mustella foina) (Marder) w sorokach (Zimmer) po 40 sztuk, używane w Rossyi dawniej za pieniądze. 16) Sobole (Mustella zibellina) mają 3 rodzaje włosów: porost (podsad - Nachwuchs, ~~[illegible]~~) krotkie; ~~2)~~ włos długi (ossy, ross. Konturhaar) i włos puchowy (puszek) (Flaumhaar) 17) Bobaki (Arctomys marmotta) 18) ~~[illegible]~~ norki (Mustella lutreola) (Nörz) 19) Wydry (Lutra vulgaris - Otter) 20) Sarny (Cervus capreolus) 21) Rosomaki (Gulo arcticus - Vielfrass.) 21) Łasice białe (Mustella vulgaris)

Skunki (Mephitis putorius) czarniawe drogie (Muffetten)

22) Gronostaje (Mustella erminea) 23) Wilki (Canis lupus) 24) Piżmowce (Viverra zibetha) 25) Piesaki (Canis lagopus) (Steinfuchs) (Eisfuchs) ~~[illegible]~~ 26) Susły (Spermophilus concolor - Ziselmaus) - Ciemni)

Futra (Rauchwaare, Pelzwerk) dzielą się na a) drogie: Gronostaje, Sobole, Lisy czarne i niebieskie, Wydry, Bobry, Marmurki (Baummarder), Szopy, Nurki (Nörtze), Chinchilla (Calomys chinchilla, z Ameryki południowej), Lamparty. b) drugiego rzędu: Niedźwiedzie, Marmurki (Steinmarder), Rysie, Wiewiórki, Perewiaski, Wydry, Żbiki, Wilki, Lisy, czarne i siwe Baranki (Grauwerk) c) zwyczajne: Borsuki, Świszcze, Zające, Króliki, Psy, Koty, Barany.

Futra sprzedają się albo na pary, na sztuki, na soroki (40 sztuk = Zimmer, Timbrium), na tachry (10 sztuk = Decher, Decuriae, Dacrum), Tymber-Bündel, na Bunty, (Busch, Bündel), na błamy (40-50 sztuk = Tafel, Futter).

Najlepiej konserwuje się futro owinięte szczelnie w płótno i wystawione na przewiew powietrza, lub też kładzie się do skrzyni otwartą flaszkę z terpentyną, albo pomiędzy futrami bibułę zamoczoną w terpentynie.

cf Szlut

Kuśnierz bejcuje najprzód skórę aby zniszczyć resztę włókien mięsnych na skórze t. j. myje mydłem stronę mięsną, potem smaruje tłuszczem, dalej bejcuje wodą z otrębami, garbuje (czyści) na ławce garbarskiej żelazem ostrem (Rußstreicheisen) albo tępem (Pöhleisen), potem smaruje stronę mięsną roztworem hałunu, czyści włos z brudów w kadzi (Trettstock, Läutertonne) po wytrzepaniu. Skóry jagnięce bejcują się wapnem.

Futra farbują się gałkami gallasowemi (Galläpfel), czarno lub brunatno, dębiankami (Quercitron) szmakiem (Rhus corriaria - Sumach - Schmack) t. j. Garbsumach - proszkiem z rośliny południowych krajów włoskich, hiszpańskich i azjatyckich, Borówkami (Rhamnus infectoria.) leśnemi.

Zszywanie skór zowie się strekowanie (yrzwirut) (dissponere) - pompować - [illegible]

Kożuch barani zwał się w XVI wieku: Gleffneder albo Kleyfnei-
der albo Knefflewy Kożuch (Kueffelwinder?) czyli serdak
albo Smuszewy (t.j. jagnięcy) czarny Kożuch.

1783. Mody. – Broszura wierszem: Prezent dla Dam Warszawskich, czyli Modna Parafianka z Krakowskiego Podgorza. Roku 1783. 4to Kart nieliczb. 7 – tak opisuje przesadne stroje dam galicyjskich, pod napisem: „Satyra czyli Charakter Dam podgurskich."

Nie same to Warszawskie Damy do wytworu,
Mają i Podgorzanki swoje punkt honoru.
Kochają się i one w różnych modnych strojach,
Choć bywać na Królewskich nie zwykły pokojach.
I tak piękne w Podgorskich fryzurach są minki
Jakby w samej Warszawie brunetki, blondynki....
. . . .
Lecz wróćmy się do strojów i w Podgorskie mody,
Które one jak mówią: lubią dla wygody
A raczej dla wytworu i innych przysady
Lub dla większej powagi, wdzięków i parady
A tak w modnych robronach brabanckiej blondynie
Tyle ozdob choć w większej przyczyniają minie
Że co tylko ich Kraków, Lwów, Warszawa mają,
Tych wszystkich Podgorzanki mod dziś używają.
Tam saki atlasowe, szuby i Tureczczyzny
I Kabaty garowe Anglisze z Chinszczyzny
Tam surduty francuzkie cyrkasy ryowe
Polonesy z Mantyny fraki sukienkowe
Greczynki z Kotenady, Węgierki z ratyny,
Kitajkowy Kapucyn dezabil z musliny.
I inne tym podobne szlafroki robrony,
Długie, krótkie, ukośne, i krzywe ogony.
A co zaś do gatunków wstążek, sznurków gazy
Tych wszystkich w nich byś widział warszawskie obrazy
Morelowe, śliwkowe, szare jedwabnice,
I tysiącznych kolorow, gatunków spodnice.
Tam płaskie na kieszonkach i wcięte rogowki
Noszą modne Imoście, panienki i wdówki.
Pójdźmyż teraz do głowy kornetow fryzury
Kapeluszow i czapek wzniesionych do gory
Różnych kwiatów, koszyków, czubów i przyłbicek
Nie trzebaby już szukać warszawskich twarzyczek.
Jak tylko swych gatunek mod sobie wradzą
Upewniam Podgorzanki Warszawę przesadzą.
. . . .

Niech tam sobie dziś jak chcą swoję głowę łamią,
Upewniam że naszego gustu nie omamią.
Gdyż nasze szabaśniki i naiwki lwowskie,
Gaszą mody warszawskie, francuzkie i włoskie.
Która tylko z sąsiadek moich tu się dowie
Ledwo oczów im starczy patrzyć po mej głowie.
A mąż moj musiał dobrze szkatuły naruszyć
Gdy mym gustem kazałam syfrak modny uszyć.
Wszystkie parafianki jak ich tylko wiele,
Zjechały się mnie widzieć gdym była w Kościele.
. . . .

A najprzód wam porządek jej dzienny opowiem
A potym się o innych jej przymiotach dowiem
Od dziesiątej w noc aże do dziesiątej z rana
Spi Imość regularnie: potym Kawa dana
Ledwie nie całą prawie zabiera godzinę
Dopiero panna znosi stroje Imościne,
Zaczyna się ubierać, a tak najprzód głowa,
Zaledwie do dwunastej ze wszystkim gotowa
Toż pończoszki i modne trzewiczki z sprzączkami
Za dwoma chyba będą wdziane kwadransami
Koszulę szwabską z gorsem i spodniczkę po niej,
W sam raz pierwsza godzina nim ciałko zasłoni.
Sznurowka i podwojna rogówka na boku
Aż o drugiej godzinie da się widzieć oku;
Toż idzie do apteczki na Jutrznię likworu
Polskiego tam kieliszek Imość dla humoru
Lepszego, i ochłody napić się w zwyczaju
Mają tam wszystkie panie Podgorskiego Kraju.
O trzeciej siada Imość do stołu z Kochaniem
Lecz tu się nie rozwodzę dłużej z każdym daniem.
Chcąc wszystko opisywać, wiele byłoby to
Po obiedzie w gościnę jedziemy z wizytą. . . . . .

Karty do gry. Pierwotne karty we Francyi i we Włoszech były na pergaminie, później na papierze grubym od ręki malowane. Książę mediolański Filippo Visconti przed r. 1450 zapłacił za talię kart, na których wymalowane były allegoryczne figury bożków pogańskich z emblematami zwierząt, 1500 czerwonych złotych; a nowszemi czasy sprzedał antykwarz w Monachium 47 kart tak zwanych Mantegna sztychowanych przez Baccio Baldini w XV wieku, za 8000 franków. W Niemczech głównie w Norymberdze wyrabiali kartownicy (Kartenmacher, Briefmahler) karty do grania, w Augburgu, w Ulmie i t. p. W Krakowie w XVI wieku wspominani są kartownicy trudniący się wyrobem kart kolorowanych za pomocą drzeworytów i patronów. Jeszcze r. 1805 sprzedawano w Krakowie z firmą Louis tak zwane karty: Spadi e Bastoni. – Karty służyły także za cel naukowy. Sławny Bernardyn niemiecki Tomasz Murner z Strasburga, zapisany r. 1499 jako uczeń Uniwersytetu Krakowskiego, wykładał około r. 1505 w tymże uniwersytecie logikę za pomocą kart, która to logika wyszła nawet drukiem w Krakowie nakładem Jana Hallera r. 1507 in 4to (Logica poetica vel memorativa cum iocundo pictasmatis exercitamento – później często za granicą przedrukowana pod tytułem Chartiludium logicae), a uczony Jan Głogowczyk r. 1509 wychwalał tę metodę nauki Murnera za pomocą kart, jako pożyteczną i zachęcającą. W wykładzie Murnera figuruje 32 kart. – Gabryel Zawiszko Leopolita dominikan lwowski użył kart do grania jako przedmiot do swych kazań w dziele: Oratorium pałacu duchownego. Zamość 1619. 4to gdzie są drzeworyty 4 tuzów ówczesnych kart polskich. – Sławne karty [illegible] do gry historyczne polskie, z wizerunkami królów oraz innych osób historycznych polskich, z scenami dziejowemi i widokami polskiemi, rytowane w Warszawie 1828 roku [przez Jana Feliksa Piwarskiego dla warszawskiej fabryki Gołkie i Baumann], wysoko są cenione i poszukiwane. – Wróżenie czyli wykładanie z kart przybyło do Europy ze Wschodu przez Żydów. W pierwszej połowie IX wieku sławną była w tym względzie Maria Anna Lenormand † 1843 w Paryżu kabalarka. – Gry w karty:
a) Angielskie: Whist, Skat, Boston. – b) Włoskie: Tarocchi (Tarot), Kalabrak, Czekino. – c) Hiszpańskie: L'Hombre. – d) Francuskie: Préférence, Piquet (rumelpikieta), Mariage, Pharaon, Macao (maczek), (Rouge et noir), (Trente et quarante), Vingt un (Trysetka, Tryszak, Flus), Patience, Onze et demi (Landsknecht), Ramsz, Kwindecz. – e) Niemieckie: Ferbel, Stos. – f) Polskie: Drużbart, Ćwik, Djabetek, Chapanka, Kupiec. g) Rossyjskie: Preferans rossyjski z licytacyją, szamszurą (wszystkie lewy) lub mizerkiem (bez lewy) zapowiadany. – h) Żydowskie: Dardel.
Nazwy pojedynczych kart: drużbart (król czerwienny), kinal (wyżnik czyli dama kierowa – Quinola), starka (dziewiątka żołędna), dola (szóstka winna), dziesiątka (Kralka)

Brodę golili księża łacińskiego obrządku dla odróżnie:
nia się od Greków Schizmatyków i Żydów. Pierwszy
papież Anastasius IV zaczął brodę golić (Bolland. Acta Sancto
rum. Mensis Maii Propylaeum pag. 209). Papież Grzegorz VII
r. 1073 polecił wyraźnie aby nowowyświęcony arcybiskup
z Cagliari nosił brodę goloną, gdyż to było zwyczajem zachod:
niego Chrześciaństwa od samego początku Chrześciaństwa.
(Gregor VII. Lib. 8, epist. 10). Toż samo nakazywały Koncylia
w Bourges, Limoges (w XIII wieku) i prowincyonalny Synod w (1503 - 1513)
Paryżu r. 1335. – Papież [Klemens VII (1523 – 1534) zaczął znowu brodę nosić [Juliusz II] i
na pamiątkę swego przecierpianego więzienia. Przeciw tej wznowio: (noszono ponte),
nej modzie powstali [niektórzy pisarze a uczony Joannes Pierius F Sobor lateraneń
Valerianus (rodem z Belluno) wydał w Rzymie r. 1531 apologię ski r. 1514 Sess.
brod (Pro Sacerdotum Barbis Defensio. Romae 1531). Między IX (zakaz noszenia brody) i
zakonnikami tylko Benedyktyni, Kameduli i Kapucyni nosili
brody. W XVIII wieku znowu duchowieństwo poczęło brody
golić, idąc za przykładem papieży. (Ob. Geschichte des männli=
chen Bartes unter allen Völkern der Erde bis auf die neueste
Zeit. Nach dem Französischen frei bearbeitet. Leipzig, Wey=
gand 1797. 8vo pag. 205) – Komentarz Karl Gottlob Schelle)
Thalhofer: Geschichte des clerikalen Bartes Ueber den Bart der Geistlichen (w Augsburger Pas=
toralblatt, 1863, 97 przedruk w Vering's Archiv für Kirchenrecht
Tom X; w streszczeniu w Wetzer und Welte = Kirchenlexikon. 2te
Auflage. Bd I pag. 2049) (Rittner: Prawo Kościelne Katolickie. Wyd.
2gie. Kraków 1889. T. I str. 118). Synody dyecezalne polskie zakazywały
noszenie brody niegolonej księżom: włocławski z r. 1419 (Chodynski Statut. synod.
pag. 11.) płockie z r. 1398–1423 (Ulanowski pag. 61), krakowskie z r. 1408 (Script.
rer. polon. T. XIII p. 22), wrocławskie z r. 1446 (Montbach p. 53)

Dekretały cap. 5 i 7. (X III, 1) wyraźnie piszą: „clerici neque comam nutriant, neque barbam". – Synod w Toledo r. 1324 poleca aby duchowny raz w miesiąc się golił. (Conciliengeschichte T. VI. 618)

To pewna że w Kościele zachodnim duchowni już od najdawniejszych czasów (jak świadczą zarzuty Focyusza z r. 867) brody golili dla odróżnienia się od pogan i duchownych Kościoła wschodniego zapuszczających brody podług starodawnego zwyczaju. Papież Grzegorz VII r. 1073 ostro przykazał arcybiskupowi z Cagliari i jego duchowieństwu, aby brody golili. Był to zwyczaj powszechny w Kościele rzymskokatolickim, a począwszy od XII wieku niebyło prawie synodu w którym by nie powtarzano przepis „Clerici barbam non nutriant;" a nawet niektóre Synody przepisywały wyraźnie karę suspensyi na duchownych którzy by przez 14 dni brody nie golili. Dlatego też na portretach papieży od czasów Grzegorza VII aż do Alexandra VI niewidzimy twarzy z brodami z wyjątkiem kilku papieży obranych z zakonu, którym reguła zakonna przepisywała noszenie brody. Dopiero w XVI wieku od Piusa III i po nim Juliusza II zwyczaj noszenia brody i zapuszczenia takowej zaczął się coraz bardziej rozpowszechniać, co trwało aż do początku XVIII wieku, jak to potwierdzają wizerunki biskupów i papieży od Pawła III do Innocentego XII. Od końca XVI ~~wie~~ i przez cały XVII wiek z rozszerzeniem się mody francuskiej noszono brody

96 N° 71

(właściwie od Grzegorza VII)

Papieże od Hadriana VI aż do Alexandra VI nienosili brody, z wyjątkiem (pary którzy byli zakonnikami) – dopiero Pius III i po nim Juliusz II zaczęli na początku XVI wieku nosić brody

Falke: Costum Geschichte v. N° 1847
Eckardt Wörterbuch der Bekleidung &c. N° 1456.
Hauff: Moden und Trachten v. N° 1546
Effigies pontificum 1575 fol. N° 628
Samlung der Päbste 1708 fol. N° 1904

Neofit Chilendarski (Bozwelijata) –

XXIV (1888) Glawa III p. 607 –

R. 1860 demonstracyja przeciw patriarchatowi zapukniec

Hilarion Makariopolski, autentyj byszy Weleski metropolit i Paisyj plowdiwski metropolit

1860 w Grudniu sobor i patriarcha Joakim skazali ich na degradacyj i więzienie

Unija propagujr. w Caragrodzie Dragan Cankow z Swiszczowa, Dr. Georgij Mirkowicz z Sliwna

Mariol Iwanow z Starej Zagory – Nikola Jewtimow Sapunow z Gabrowa, Stojan Dżejkow z Koprywsztycy i Iwan Klinkata z Kaloferu

= archimandryta Makarij z Samokowa archa igumen mandryt z Josif z Gabrowa, pop Todor

[Sokolski

z Wiekim 18 Grudn. 1860

97 72.

Brody nosili papieże poczawszy od Juliusza II (1503) aż do Innocentego XII (1691) – Od Alexandra VII (1655) zaczęto nosić brody strzyżone (à la Henri IV) Od Klemensa XI (1700) golono już brody.

Callimachus Experiens (Filippo Buonaccorsi)

Tretera Orzeł polski kupiony:
Lustowski 150 Mark. 1891 od Rosenthala w Monachium.
Zamojski 100 Rubli 1867 od Bayera K.

Treter Regum Poloniae Romae 1591
Ob. Muczkowski Zatuski str. 19 nota

98 73.

Galeria arcybiskupów
gniezn. w Łowiczu malo
wana kosztem Ignacego
Krasickiego 1795-1791.
Jaskrawo widać tu w XI
wieku brody szwedzkie,
francuskie, hiszpańskie

S. Wojciech z brodą
S. Bogumił z brodą
Fryderyk kard. bez brody
Jan Łaski z brodą +

Piotr Gamrat jaki bez brody
(drugi)
z brodami n.p. Karnkowski
Bernard Maciejowski z brodą

od Floriana Czartoryskiego bez brody już
potem z brodami
Radziejowski bez brody i
od niego prawdziwe

Arcybiskupi gnieźnieńscy
Wizerunki z galeryi
łowickiej objaśnione
textem histor. Juliana
[redacted]oszewicza
Warszawa 1864. fol.

Do czyszczenia srebrnych przedmiotów szczoteczką używa się gęsto rozpuszczonej kredy mieszanej z amoniakiem płynnym.

Pierwsza mappa na której przychodzi nazwa Ameryka zjawiła się r. 1520.

Quaritsch był najsłynniejszym antykwarzem książek w Londynie, przez jego handel dostawali lordowie angielscy najcenniejsze i najstarsze książki i rękopisma.

Tabliczki bukowe z powłoką woskową do zapisywania z czasów rzymskich, tabliczkę srebrną z podpisem posła japońskiego w Rzymie na początku XVII wieku darowaną Bibliotece Krak. przez Kardynała Maciejowskiego; dawne miary i wagi Stan. Grzepskiego – oddał z Biblioteki Krak. dyrektor do Muzeum Baranieckiego. – Wielki zbiór monet starożytnych r. 1895 oddał Maryanowi Sokołowskiemu do Gabinetu (?) archeologii, gdzie spoczywa zamknięty; bo się Sokołowski ex komisarz rządu narodowego i Doktor filozofii peszteński bullatus (który nawet Liceum w Siedlcach nie skończył), ji przez protekcyę zbankrutowanego Kirchmajera oraz Rusina Zyblikiewicza doszedł przez intrygi do dyrektorstwa Muzeum Czartoryskich i profesury Uniwersyteckiej), na numizmatyce wcale nie zna i o niej nie ma pojęcia.

Miecz koronacyjny królów polskich z XIII wieku jest dziś w Petersburgu, dokąd się dostał z Katedry Krakowskiej. – Miecz Szczerbiec (jeżeli nie fałszywy – bo wiele bywa mieczów historycznych podrobionych) jest w zbiorze Bazylewskiego Rossyanina. – Najpiękniejsze miecze roboty sławnego mieczownika Ercole posiadał Cezar Borgia oraz Gonzagowie Książęta Ferrary. – Scaramasax (einschneidiges Schlachtmesser) 28 centimetr. dług.

Keramika. – Guide de l'amateur de Porcelaines et de Faïences (y compris grès et terres cuites.) Collection complete des marques de porcelaines et de faïences connues jusqu'a présent. Huitième édition du Guide de l'amateur de Porcelaines et Poteries par J. G. Th. Grässe, entièrement considérablement augmentée (contenant plus de 5200 marques) par F. Jaennicke, auteur du „Grundriss der Keramik." Dresde (G. Schönfeld) 1895. 8vo 8 Mark

Gnadenpfennig, Schaupfennig von Silber oder Bronce, Kupfer. – Bronce ~~[illegible]~~ jeton.

Antiquitäten = Zeitung. Zentral = Organ für Sammelwesen, Versteigerungen und Alterthumskunde. Stuttgart 1895. (IIIer Jahrgang) 4to (erscheint wöchentlich, Herausgeber Udo Beckert in Stuttgart) Abonament: Oestreich vierteljährlich M. 2.50.

Die Wohnsitze, Schlösser und Residenzen der ritterschaftlichen Grund-
besitzer in Preussen. Berlin (Duncker) 1857–1870. fol. quer. 15 Bde
(przeszło 1000 zamków i pałaców chromolitograf. z drukow. opisem) 1300 Mk.

100 75

Safianniçy

Artykuły Bractwa Saffianniczkiego nacyi Ormianskiej we Lwowie 1620 ułożone, od Krola Jana Kazmierza 1667 konfirmowane a w Mohylowie nad Dniestrem akceptowane 1745.

w warsztacie i tabacharni wyprawiali: zasze, safiany, juchty, Kurdybany, podeszwy – oraz z nich meszty, papucie, boty żółte i czerwone.

w Silva rerum x. Szymona Krzysztofowicza (1763–1808) wydał Stanisław Krzyżanowski. Odessa 1864. 12º ~~~ str. 38–44.

Ryse szwedzkie perskie moskiewskie
Popielice
Czekat wilki młode tureckie rude
(czakał ?)
Baranek reszetołowy
Piesakowe ogony (Canis lagopus - Eisfuchs)
Myszyny skorek karanych
bunt
Perewiastki błam (Mustella sarmatica)
Popielic błam Grzmotek - [illegible]
[illegible]
Kałmucki cyk astrachansp czarne
(Canis lupus)
Wilki ukrainskie podolskie wołoskie para
Chtłowate
Skompia farba
Mucienik jelle
Tacher 10
Bunt 5
Sorok
Błam 30 - 40
popielica
liszka
Kuna
gronostaj
Marmurki
Kuny
Bobry samorodzkie
czemarzyckie
Schwarzelf
brzuch gardło } rysie
Rücken
grzbiet nożki
Lupki } Sobole
Ogonk
Popielicowe brzuchy Bielizna
Lis moskiewski podolski
francuski, tatarski (Canis corsac)
Szwedzki carski
Szlamowe futro
Łasice
Kozki gdanskie (Ziegenfell)

10/ 102

skory popielice (glirialiorum)
strakować (disponere)
pompować strekować
~~X~~marlice zdechłe

Gleffneder (kożuch barani)

mures portici = popielice

brzuszki
tower kosmaty
" szlachecki

varius = Nórz
hermellinus =
sebellinus
rismus

Kleysneider kożuch
Kneffleswy kożuch
Smuszewy czarny kożuch
skopowe, jagnięce

gronostaj
Tasica mustellina
marmurkowe mardurina
lisie

dębianka
herba Borowka
tachry (tymber-ri)

Schwarz Schwinf
Bruns, Schotan

safirzywy Kordyban : Meschyr
i Fuchfelle

Borowki lesne Rousch Rhuspellium
ziele Dębionki Schmonk Summachia
Gałki gallasowe
szlus

[illegible]
[illegible]

Wyprawa ziołami (Rhuszellium) 103

Rauschem, Szmakiem,

Borówkami, Dębiónkami

i Galasem.

1) Ovis laticaudata bucharica [zaraz wyrzynają z matki]

Wyporki bukarskie (Ovis laticaudata bucharica) – ~~astrachańskie~~

czarne lub siwe lub kasztanowate

2) Baranki [najdroższe] krymskie, astrachańskie czarne

krymskie ~~czarne~~ lub siwe [nadbiorze]

tatarskie krótki kędzierzawy włos

mussulskie ~~mussulskie~~ najgorsze

Baranki: ~~kałmuckie~~

a) perskie (~~siwe~~ mają kędzierzawe krótkie włoski

w Reszetołowskie czarne ukraińskie [Ovis longicaudata]

Lintwary tatarskie

Byry moskiewskie (Barany)

merluszki zadnieprskie Lammfell

Kürschner = [bruszki] gegerbte Lammfelle

Zwölgalz Unterscheren, Bauchwolle

puszki

Czekały (Canis aureus Schakal)

Bauchfell

Rücken (dobramowli

Halbgalz

Fußgalz

Schwanz.

spiritus vini Zobel gefärbt.

1595 Koszka i Kożuch z Królików

1664, skóry baranie, bentwale ziemskie

1579 Kleyfneider (Gleffneder) Kożuch na chłopa — Kożuch krefflewy

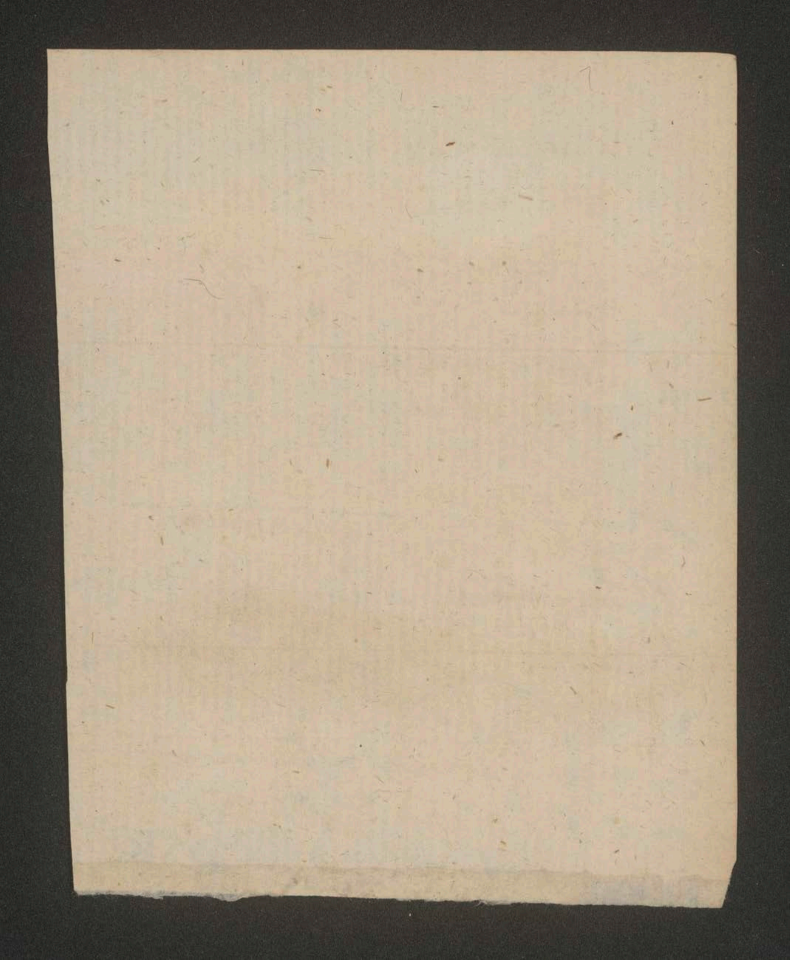
Kożuch smintszewy

robota litewska

1347 pellicea gronostajowe, tasicowe (mustellina), marmurkowe (mardurina) lisie (vulpina)

wilki, kuny, sobole, wydry, nurki, popielice, wiewiórki, lisy

towar gruby i cienki

1

105

Towar Kosztaty

1601 a tunne Fistricum

a 100 cutibus juchty

a 100 " vitulorum, hircorum, arietum, mutonum et lant fale

a 100 cut. smusze

a i tacher minorum cutium ruthenicalium seu lithvanicalium

Tacher = 10
Punt = 5
Sorok = 40
Bztam 30-40

1628) pupki)

(Sobole (– Rysie szwedzkie, cętkowane, perskie, moskiewskie – Marmurki – Kuny – Bobry samorodzkie, ciemierzyckie – Gronostaje – Popielice (bieliszki) Lisy moskiewskie, podolskie, francuskie, tatarskie szwajcarskie – Króliki – Zające – Kozki gdańskie – Smuszki angielskie – Barany – Wilki (– syberyjskie) Niedźwiedzie Czekan (wilk młody) rudy

Desswiastki – Piesaki (canis lagopus für fuchs)

Baranki bucharskie albo astrachańskie (siwe lub kasztanowate) – Kałmuckie, perskie (siwe) – reszetodowskie albo ukraińskie (czarne)

Kraszewski J. Poeta i Świat, powieść w 12ce
Poznań 1839.

No 304

1601 panni in camera Bendzinensi 106

Stamen panni boni

graviores " lunden. purpurani,
rienum, tricen. polbrucki,
czurkovien, stamet, ostro=
domen. mecklinen. bruen.

leviores in Polonia, Bohemie, Morawia
Silesia

vectores forenses Dicarii seu Carbini
dicti euntes pro sale minuto.

J 1855
39
1816
55

1509 pellicula ventriculorum de ursis (viverrea)
1517 migalibus subsuta. alias gronostaje
Mygale – es Spitzmaus – Mus araneus
1543 Szuba podszyta sobolami, gronostajami, bieliznami, bielicami
1522 cum colnerio castoris
futro kunie
Schaube mit Mardern
mit weissen Wammen
1526 Grzbet lisi
Koszki królikowe (Mastruca)
1554 Kaczatka rysim futrem
Dołoman jen Giermak — Ochopień
Szubka kunami podszyta · Stradiota (rysiemi grzbiety podbity) jednoradek Ferlik, Lanka Kiepienak
Marderkehler
Fuchsen
rysiami (pantherinus) podbita
Futro sobole, kunie, lisie, rysie (brzuchy, grzbiety, nóżki)
Mitra norkowa
pellibus vulpinis ex dorso et zawojki subsuta
norkowe futro
pelles cismeae alias popielicze
sodra de tergibus leporum (błam)
bram bobrowy
kunami podszyta
1566 Popielice wyborne 1000 · po 100 zł, (80 zł lepsze)
krasne po 50 zł.
Skura wilcza 3 zł
Sorok marduszna 27 złp.
(quadragena)
1572 scisuri alias popielica (Księga)
1573 Towar Kosmaty
Sorok kun 34 zł.
Kożuch kuni, popielicy
futro lisie brzuchowe, grzbietowe tańsze, nóżkowe najtańsze
futro prosaczkowe
" kunie gardłowe
" nowogrodzkowe
Szlam lisi,
niedźwiedzi bez nóżek
Grzbiet lisi
Soboli para 12 zł.
Rysie po 11 zł.
Brzuchy rysie po 5 zł.
Bobr i po 1½ zł
" farbowany 20 gr
" kary podły 21 gr.
" samorodny 1½ zł.
Gardło kunie po 3 gr. lisie po 9 gr.
Prosaczki po 4 gr.
Wilk 2 zł.
Lampart 3 zł.
Niedźwiedzia skóra 2 zł. 15 gr.

1544 Dużogrzejka królikowa
1587 Futro rysie szlamowe 200 zł.
2 Rysie całe 56 zł.
Mazurka [illegible] czarnemi podszyta
1567 jednoradek podnim futro lisie posślite zawojkowe brzuchowe i grzbietowe
1603 Towar Kosmaty kuśnierski
500 popielic – pomponować, strzykować (ordinare)
1563 Kożuch jagnięcy z 4 skór Glessneder
niewolnoKożuchy, robić z zmarlic (marlize)
1742 błam futra zajęczego
Wilczura z 5 wilków (wilk po 24 zł.)
błam popielic, piesaków, szlam,
gronostaji
barankow ordynaryjnych błam
na błam 12 baranków gronostai
iliki po 8 zł, konfederatka ilikowa
sztuka rysia 20 zł.
błam amsztrow 30 zł.
Brzuszki i bileszki
nóżki kunie – kuny proste
kawałki łabędzia
Baranki kasztanowate węgierskie – czarne – krymskie, – perskie – ukraińskie
Rosomaki po 12 zł.

1495 Vulpes – ventres vulpinis 1413
1450 Gronostaje
1413 guttur mardurini – Marderz – Marderkehlen
1418 Schonwerk
1418 Wamchin – Gobel
1499 Körsche – Schonwerg – Korse
1503 Eichorner und Nowogrodkye
1431 Fuchs
1450 Pellium de asperiolis
1465 gefütert mit Laffitzen
1482 Pallium vulpinum alias zawojskowy – alias brzuchowy
Mitra de Scismis – Pellium Nowogrodkowy – Nowogrodki
1502 Andromede alias Koski hermelineae, mardurineae
1422 Blam de popielicze de asperellis
1428 subductum belczznami et circumductum nowogrodkami
1475 Tołop de Marduribus – Szuba
bieliczny droższe – nowogrodki tańsze
1529 Mięzka cum scrinis
1490 Andromeda de regulis – Krolikі

109

Baummarder
Kuna leśna (Mustella martes
" domowa (Steinm.) " foina
Steinmarder
Wydra pospolita mustella lutra
Flussotter [illegible]
" morska Mustella lutreola
Nörz, Sumpfotter Norka
Wiewiórka pospolita
sciurus vulgaris Eichhörnchen
Koszatka dębowa myoxus
Suseł Spermophillus citellus
Ziesel [illegible] Hamster
Chomiak Cricetus vulgaris [illegible]
Łasica Mustella vulgaris
Wiesel
Perewiaska Mustella
[illegible] sarmatica
Rosomak Ursus gulo arcticus
Vielfrass
Tchórz = Mustella putorius
Iltis
Ryś Felis Lynx Luchs
Norka Sumpfotter Nörz.
Królik Lepus cuniculus
Ryś perski Felis caracal
Karakal – ma blade [illegible]
zostaw [illegible]

(Konturhaare (długie) [illegible]
[illegible] (podsad) średnie) – [illegible]
[illegible] krótkie (puszza)

Krünitz Encyclop. Bd. 57 art
Kürschner
Ersch u Gruber Encyklop. Art. Pelz
werk
Schmidt Chr. Heinr. Die Kürschner
Kunst. Weimar 1863.

110

zakka alba diplois
thentonica 1410
tectura equi Kropierz
fulice versatiles lanceae

Fächel Gemeinnutzschutz-
scheinen

…ein Aarau 28/4 1860.

…mar.

…n solches aus dem Orte des

…rleger.

…n Commissionair heute zu

Towar kuśnierski: Baranki siwe krymskie (à 11 fl.) (tatarskie), ~~[illegible]~~ dobre, podlejsze i najpodlejsze – Kuny leśne (à 6 fl) – Garła szwajcarskie (para 4 fl) – Grzbiety szwajcarskie (à 7 fl) – Lisy całe (a 7 fl) – Popielice czarne ~~[illegible]~~ (à 25 fl) – Grzbieciki piesakowe białe (à 2 f 15 gr.) – Baranki kasztanowate czyli kasztany (à 2 fl) – Wilki ukraińskie (à 18 fl) – Baranki czarne ukraińskie (à 3 fl) – ~~[illegible]~~ – Błam szlam farbowanych lisich (30 fl) – Błam siwych baranków tatarskich (50 fl) 24 szlam bez gartet zcelowane w błamie jednym niefarbowanym – Kapuza z wierzchem ponsowym 10 fl – Czapki księże (a 16 fl) – Kapuza zielona z siwym barankiem (5 fl) – Tchórze – Wilki swojskie (a 8 fl) – Wyłogi sobole (à 18 fl) – Krzyżaki – Niedźwiedzie – Buncik baranków czarnych (a 30 fl) – Nóżki kunie w siatkę zcelowane (od których celowania i farbowania 18 zł) – (Celowane = przykrajane)

(Po Michale Strzeleckim kuśnierzu)

Mody zwłaszcza kobiece szły zwykle w parze z archi=
tekturą i mają też same dzieje co i architektura. Że się
w czasach przedhistorycznych, pogańskich strojono, świad=
czą liczne naszyjniki, bransolety (naramienniki), agrafy, szpil=
ki, pierścienie i t. p. ozdoby z bronzu, srebra i złota, znajdywa=
ne w mogiłach pogańskich. Z czasów chrześciańskich objawia
się najprzód w sukniach styl i wpływ bizantyński. Kobiety
nosiły długą suknię z obcisłemi rękawami, na takowej niby
kaftanik bez rękawów, 2 pasy (wyższy i niższy), na głowie ro=
dzaj dyademu nakształt wieńca, pod nim czepiec zachodzący na
uszy i do szyi i podwika (voile). Materyj używano jaskra=
wych, wschodnich. — Za czasów panującego gotycyzmu na
suknię z obcisłemi rękawami nawdziewano długi otwarty
płaszcz z haftowanemi na takowym herbami, do których
dostarczała motywów tak zwana menażerya heraldyczna:
pojawiały się tam lwy, lamparty, gryfy, wilki, jelenie, jedno=
rożce, orły, łabędzie, kruki, smoki, ryby, syreny, lilie i t. p.
Bogatsze futra były gronostajowe i popielicowe. U pasa wisia=
ła kaleta z bogatej materyi; głowę pokrywał nader wysoki cze=
piec formy konicznej (hennin) do którego z wierzchu przytwier=
dzona była długa zasłona sięgająca do grzbietu. Trzewiki noszono
mocno spiczaste (à poulaines). Z końcem XVI wieku pojawiły się
wierzchnie otwarte suknie z wycinanemi brzegami (la houppe=
lande) używane we Włoszech. — W XVI wieku nastaje styl odro=
dzenia (renaissance)

1548 Chomla velutea
Kssztalt pani lundiensis coloris flavei
aliás dzyki
Cingulus ussarski
Obzyczyk de atlaso rubeo aspergeli subsuty
Vitta alias ranthuszek
Culter aliás Thessak
Szupicza ~~to~~ rubea s Kunieimy wylogamy
Hazuka nigra
Kaftan albus
Oberczyk viridis
Szaloga de rubeo szalath
framea Kozeyka
Vitta aliás rubeczki
Szolomczi lithuanici 2
Ochopien niger de czemleto vitels
Koller de saphiano
Terlik de ~~tel~~ Zarraso.
Blachi posterior et Anterior. Obozyczki et
myszky ferrei
Torax aliás Kabath de panno
Annulus cum Szierothka

...pień (apofyga skończenie) - Szyja (hypotrachelium) - Wor:
cik (regula) - Balka (architraw) - ~~[illegible]~~ Wowol (Echinus)

115

Architektura domowa 4° p. 1–60 i Tabl. 27 (czyli fig 81) sztych. (zebrane z Poraltinga, Witruwiusza, Volfiusza i Vigniolі.

Heban kupuje się po 2 lub 3 zł. z Holandyi.

Leża czyli fundament albo grunt – Łane mury – Podpora (pilaster) – Balkowanie (trabeatio) – Nadstupie – Wężownica (woluta, sznyrkiel) – Podbitka (plafond) – Orla (supercilium) – Zpływ (apofiga Hohlkehle) – Szyja (hypotrachelium) – Burcik (regula) – Balka (architraw) – ~~[illegible]~~ Wowol (Echinus)

1547 Legibula de almedino – Praetexta aliàs Toczenicze
Zona aliàs Snora cum auro filato
Libellus seu passionale pictum et illuminatum
Unicornu argento insertum cum margarita ad modum tabule
Ciphus aliàs Korzyk ligneus argento inaurato decoratus
Obojczyk de olobriso aliàs Złotogłow
Scamnalia aliàs Poławice
Mitra muliebris alta aliàs brozista
Chomla nigra velutea
Interulae aliàs Czechli – Interulae curtae aliàs Gardziele
(post Annam ol. Stanislai Salamonis relictam)
Vestis viridis aliàs Giermak

p. 515 po Macieju Szasenberg. T. 484.

1558: Odnoradka purpuryanska seraja – Żupica barcha-
tu czornoho – Szuba lisia krytaja suknom czornym włos-
kim – Sajan zełenyj z oksamitom purpuryanskij (nie-
wieści) – Kabat kuni kryty adamaszkoju gwozdikowoju
– Kołner perłowyj – Bramka perłowaja – Pojas oksa-
mitnyj – Tkanica złotaja z argeninem(?) srebrnym po-
złotistym – 4 Płachty kolenskije – Płachty kużolnyje,
– 6 Serpanok – 4 Soroczok kużolnych (kądzielnych) żenskich
– Postawy połotna kużolnoho i zhrebneho – 3 Per-
stenki złotyje s kamenem – 4 Perstenkow srebrian-
nych – Pereł 20 trapok – Szapka oksamitna żenskaja
kunicami podszyta – Ruczniki – Skatery – 8 Czepcow
– Żyta, pszenicy, jaczmeniu, owsa, jarzyy wiele kop
– hreczyny 24 wozy – Sena w odryne 50 woz a na
senożati 80 woz – Lnu 3 kopy kuzok – Konopel branych
4 kopy kuzok, horochu 3 kopy
(Rzeczy Feodora popa w Kuźnicy grodzieńskiej gubernii)

1588: Sahajdaki 3 – Jerczak z kostju – Żypun kam-
czatyj – Szubka purtyjanu sineho z istroju, 8 knaf-
lami serebrianymi, lisim futrom podbita – Odnora-
dok błokitnyj lunskij, na nem 12 knaflej serebria-
nych – Żupica partianu zelenoho – Szarawary czesko-
ho sukna – Ubranie zamszu toroińskoho – Boty
safiannowyje żołtyje – Połuboтki safianu czer-
lenoho – 3 Koszul kolenskich, szołkom czernym
szytych – Pancer – Przyłbica – Rohatyn zaszczytnych 2
– Błochy 2 szołkowyje na poł. z złotom – Lisiny
z złotom wszytyje – Mocha kitajki czerlenoje –
Czyrabury 3 subrynych – Trynogow 3 – Putremen-
nych 3 – Sabla –
(Rzeczy Bogdana Czeszejki na Podlasiu koło Grodna.)

1556. Budowania u dworu w imieni Rusoty (powiatu Go:
rodnenskoho) p. Jurija Wołczkowicza: Stajnia ruble:
naja na 25 koni – Świreń na stolpi w nem żyta molocze:
noho 80 boczok, muky pszenicznoje 5 boczok; solodu
pszenicznoho 3½ boczki, jaczmennoho 12 boczok; miasa
34 połtej, sal 14, syrow 100, mandrykow 75, kumpej 23,
kolbas 16, porebrej 9, skur dublanych 2½. – Kuchnia
w nej komin murowanyj i ganok – Łaźnia a na protyw
swietlica – Browar z kotłom i wsim naczyniem przy:
słuchajuczym – Dom wielikij zamczystyj, w nemże swiet:
lica stołowaja na podkletje, drugaja swietlica, komo:
ra s kominom, sień; w tom domu 6 dwery zamczystyje
– Pohreb murowanyj, nad nim schowanie na i inyje
reczy – Świreń wełykij na stolpu, w nim: tarczej staro:
swieckich 6, sukno czyrwonoje rydwanowoje, ko:
wercow 3, siodłej 2, uzd staroświeckich 5. Cyna: mis
4, połumiskow 3, prystawki 2, talerej 11, sztopki 2;
reczy cerkownyje etc: antymins podwiżnyj, kelich,
dyskus kontryfatowyj, zwiezda kontryfatowa, ptasz:
czenic 3, ewanhelie naprestolnolnoje na pergaminie
pisanoje połuotłasom horuczo-żoltym powołoczonoje,
cerkow połotnianaja podorożnaja; Deisus, obrazy,
dwery carskije na połotnie. – Świren w nim maku i boczka,
konoplej i boczka, wosku 2 kameni, horochu 2 solanki,
bobu i solanka, husej wjalych 30, nasenia cybulkoju
funtow 4, połotna 2 postawy po 50 łokot, masła
2 dieżki, semeni ilnianoho ½ solanki, krup jaczmin:
nych ½ uszatka. – Dom w nim swetlica a nad neju druhaja
swetlica hde cerkow podorożnaja – Czeladnia – Hrydnia
nowaja – Sad wisznewyi, jabłoni, hruszy, tereszni – Oho:
rodczyk na kraski w nem lipa i hrusza – 2 podklety pod do:
mom welikim, w nichże owsa dekolnoho 20 boczok, kapusty
solonoje i kad' a kistoje 5 kadej, ~~pasternaku~~ i ~~boczka~~, cybuli
wenkow 40, swekły boczka, natyny i kapusty na czeled 3 kadej –
U pohrebe piwa pszenicznoho 4 boczki, a roschodnoho 5 boczok,
medu syczonoho 4 boczki, ohurkow 4 uszatki, repy 6 boczok,
morkwy 3 boczok. – Gumno: żyta styrt 12 w nich 743 kopy, psze:
nicy 98 kop, jaczmeniu 130 kop, owsa 360 kop, jarycy 38 kop, hreczychy 40 kop
horochu 20 kop, siena 20 styrt.

1556 Inwentarz majętności Rusoty p. Jurija Wołczkowicza:
Obora przy dworze: Kobył 19, żerebiat 11, Bydła wełykoho rohatoho: wołow orемych 10, Korow i tełic 26, tełat 31, owec 39, swinej 12 a Kormnych 8, husej 36, Kapłunow 40, Kurow 40, utyczy 3, sełezni 2, uteniat 25, pawow 10 — Ludе toho imenia, Kożdyj: służba spolnaja powinnost: siena woz, Kur 2, hroszej 8, owsa — Czeladź dwornaja: ry= Kunia wolnaja, Hlencia newolnaja, Zofeja i Kasiutka wolnyje; — Bojare tohoż dwora: Naum Żaczkowicz u dworie tywunom jest = W seli Tubolanach lude: Petr Kniazewycz: służba spol= naja, powinnost: pol mednicy medu, hroszej 7, owsa boczki 2, żyta boczki 2, jajec 10, Kura (tak i inni poddani), ... tejec z dni na nedeli służyt (t.j. odrabia pańszczyznę), parobok piwowar — Pustowszczyzn na Ozi 3. (Z tego widać, iż była czeladź dworna wolna i niewolna, bojary (jeden z nich był tywunem czyli wójtem); ohorodniki (zagrodnicy) robili pańszczyz= ny po 2 dni tygodniowo; poddali odbywali służbę czyli pańszczyznę i dawali powinności czyli daniny.

1565. Szabla czerkieska z jaszczurem — Siekierka — Hazuka z szarego sukna morawskieg. — Kołpak z sukna uter= firowego lisami podszyty — Pas z rzemieniem i kaletą — Opoń= cza — Kord srebrem oprawiony — Rękawice z sukna luńs= kiego lisami podszyte
(Rzeczy Iwana Semenowicza Szoftaka w Gro= dzieńskiem)

1434 Kupuje Władysław Jagiełło Król za 100 grzywien „palium axamitheum deauratum (złotolity?) pellibus sobolinis subductum."
(Prochaska Ant.: Materyały archiwalne wyjęte z Metryki litewskiej. Lwów 1890, str. 76, Nr. 96.)

1715. Bartłomiej Tarło biskup poznański chcąc wyrugować i ochy= dzić modę owczesnych dam noszenia naabył otwartych piersi (dekoltowania), skupował chustki na szyję i takowe przyjeż= dżającym do niego paniom ofiarował niby jałmużnę dla osób niemających się czem okryć.
(Płochocki Józef S.J. Kazania. Poznań 1760. str. 442 Pochwała Elżbiety z Potockich Szczucznej)

Rogówki sprowadziła w środku XVI wieku Katarzyna de Medicis. R. 1610 gdy się Anglik Thomas Dempster w Paryżu ukazał z ładną żoną która miała wycięty gors z angielska tak iż widać było piękne piersi i barki śnieżyste, taka massa ciekawych się zbiegła, iż ich mało nie uduszono.

dolaman = Turak. Unterrock
Chändżjer = ~~mecz~~ Dolch

ا = elif = a
با ب = b
پا پ = p
تا ت = t
ثا ث = s.
جا ج = ż, dsch
چا چ = tsch
حا ح = h
خا خ = ch
دا د = d
ذا ذ = s
را ر = r
زا ز = s
سا س = ss
شا ش = sz
صا ص = s
ضا ض = s
طا ط = t
ظا ظ = ths.

عا ع = ä
غا غ = g
فا ف = f
قا ق = k
كا ك = k'
لا ل = l
ما م = m
وا و = w
نا ن = n
ها ه = h
يا ي = j

In nomine Domini Amen   Kart 15 Sign. A–D.   119
Części I. II. III   Zbigniew Morsztyn
„Jadąc dziś do Kościoła w mojej karetczce ...

Szata na niej zielona skromna bez galonów – Bez po:
łotyx, fantazyi trochę pasamanów – trzewik po
staroświecku, bez Rys, Brzydz, bez oczy
Do jakich dziś Białyphgłów gmin się wszytek toczy.
Staroświeckim nie włoskim iako dziś a strojem,
Nie Frankuskiem, poważnym a statecznym krojem.

240
64
4
1

Format	Autor (Redaktor)	Tyt[uł] godło, edycya, miejsce druku, miejsce składu, ilość tomów, w[ ] rycin, mapp, tablic, plan[ ] Stan egzemplarza
4°	Bonawentura św.	Lit. Żywot Pana naszego Jezusa Kraków, 1692,

1629 od uszeftu wina francuskiego
pipy Petersymentu
Kufy Małmazyjej
beczki miodu pitnego
" ~~piwa Kowie~~ńskiego
" leszczów
" cert wędzych

1643 Peruk. materie jedwabne, złoto głowiowe, Tabi

P.

Wężyk Władysław.

Ex. 1. Podróże po starożytnym świecie. Warszawa, (w Drukar. przy ulicy Rymarskiéj Nro 743) 1842. 2 części. in-8°.

Złp. 15.

Hafciarskiego Cechu Artykuły

dla miasta Starej Warszawy (Articuli artis plumariae nec non Arcuariorum et Sagittariorum — (40 artykułów po polsku: Consules civitatis Antiquae Varsaviae d. 7 Aprilis 1689 approbat per Joannem III regem Pol. Varsaviae die 30 Maji 1689)

druk w Wójcicki K. W. Obrazy starodawne. Warszawa, Sennewald 1843. 8o. Tom I str. 267 – 292.

Magister ~~ex cechu~~ hafciarski ma robić sztuke: Sajdak bogaty z wszelkiemi do niego przynależytościami, robotą Tancuszkową, złotem tureckiem kręconym, Płat, Poduszkę, Kapturki, Tebinki drutową robotą. — Łucznik zaś każdy powinien łuk misterną piękną robotą zrobić — a Strzelnicy: Strzały birkutowe. (jednak niewiastom, wdowom i pannom wolno było haftować według dekretu króla 1688)

magistrom cechu hafciarskiego wolno przedawać roboty hafciarskie jakoto: Sajdaki proste, haftowane, gładkie, łuszczkowane, drukowane, z skóry

juchtowej moskiewskiej, kowelskiej, litewskiej, wołoskiej, czapowej – Tebinki gładkie, luszkowane drukowane, haftowane sukienne, aksamitne, czapowa, skórzane i z inszych materyi różnych – Łyżniki, Nożenki, Szabeltasze, Szewołuki haftowane, Ładownice wielkie i małe, Amelijki wyszywane, haftowane gładkie i inne według mody i upodobania – Kapturki do olster haftowane gładkie i inne według mody – Sakwy haftowane – Siedzenia różne z poduszkami, taszkami wojłokami, płatami, czołdarami haftowanymi i innemi wszelakiemi należącemi rzeczami – Nadto wolno Haftarzom sprzedawać Łęki, różne Olstra.

Cechy haftarskie były w Lwowie, Lublinie tylko.

Tamże T. II p. 21 Artykuły gomenia do pierścienia. Varsaviae d. 6 Januarii 1578

T. II p. 29 Zbytek (Leges sumptuariae)

T. II p. 249 (Reasumcya Ordinaciey miasta Torunia z r. 1722 o szatach, ślubach, weselach, pogrzebach.

Mundury 1782

Wojew. Krak. Kontusz ponsowy z wyłoga:
mi białemi, żupan biały.

Starosta Krak. i generał małopo: Ignacy Przebendowski
" Oświecimski Piotr Małachowski
r. 1791 Kasztelan Oświecimski: Michał Grodzicki
" Sandecki Józef Ankwicz

Mundury 1791
Wojew. Krak. Kontusz ciemno-granatowy, obyle:
gi amarantowe, Żupan biały.
Starosta Krak. i generał małop. Eliasz Wodzicki
" sandecki Stanisław Małachowski
" oświecim. i zator. Piotr Małachowski woje:
woda Krak.

Kalendarzyk polityczny na r. 1791. Warsza:
wa (Pijar.) 16° : Stan Polski: Rozległość
Kraju, osiadłość, ludność, Wojsko, Skarb
– Traktat Przymierza z Królem Pruskim i
Rzeczypospo. Polską (w 8 Artykułach)

1811 Prefekt departamentu łomżyńskiego Jan Lasocki.

(ustanowione na Sejmikach gospodarskich) 123

Mundury (województw w Koronie i na Litwie zaprowadzono około r. 1778

Kalendarzyk polityczny warszawski na rok 1779 zawiera opis tych mundurów: n.p.

Województwo Krakowskie: Kontusz ponsowy z wyłogami białemi z szlifami srebrnemi bez bulionów i paletów, żupan biały.

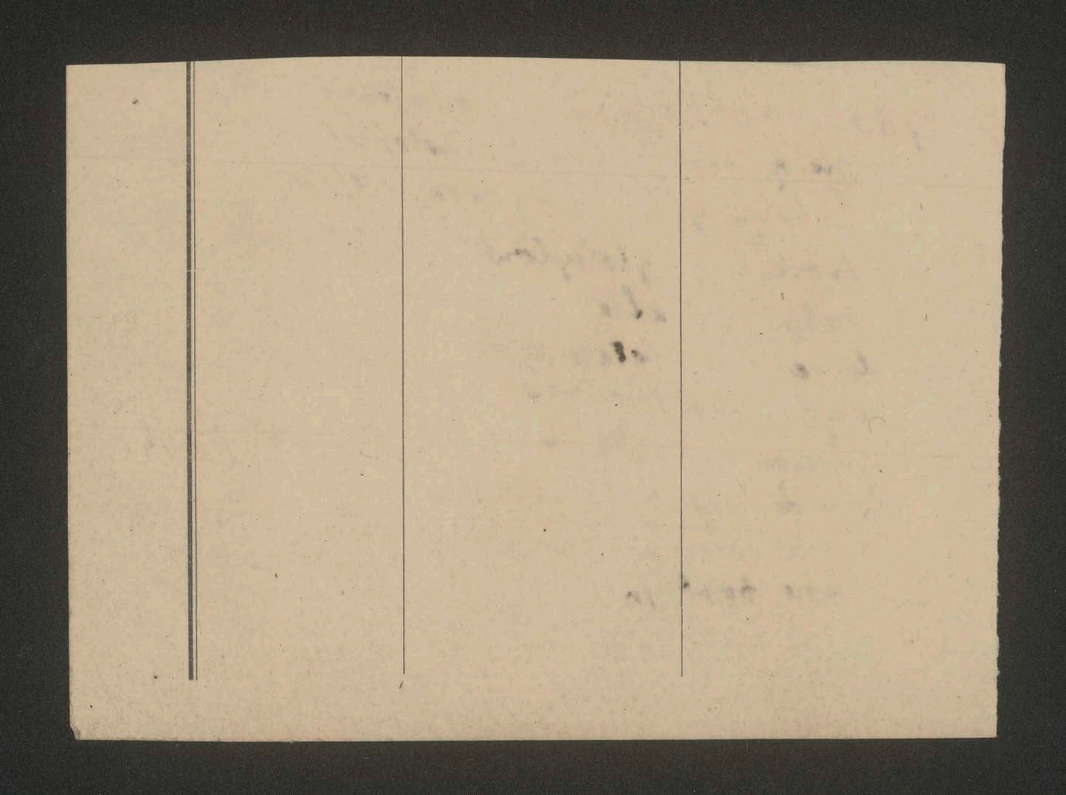
– zdaje się iż uległy zmianie bo Kalendarzyk polityczny warszawski na r. 1791. podaje: Województwo Krakowskie: Kontusz granatowy bez wyłogów, kołnierz i łapki amarantowe, guziki żółte a żupan biały.

(wtedy już szlif nie noszono)

r. 1787: Kontusz granatowy bez wyłogów, kołnierz i łapki amarantowe, guziki żółte a żupan biały.

124

1783 un just'au corps — Kawalerka
peignoir — — podwłośnik
une hongroise — węgierka (męskie)
brocard — złotogłów
satin — atłas
du raz — Katamajka
serge — sardzia, rawa
bouracan — burkatela
tripe de velours — pluśnia
toile de coton — bagarga
futaine bombzyn

alsikiecza (Alsó-Keczel podnia) węg

Alamody, Krymki, Szwedki
Nocenty, Antkiny, Ingermiÿ
Twarz W. D.

Antkra Zmitkowski pisarz Kochowski

Bewet Zmyślony Potocki
jowial. Zabłock

Bawolet ubiór kobiecy na głowę za Aug III

Blezgiel Zmiborzgaleta
za Stanisł. Aug. z mody wychodzi

forga (2 wkg forgó-kita)

126

p. Chmurskiej

Czarno axamitna suknia
perłami bramowana –
diadem z pereł

Jędrzejowa Kurkiewicz

Atłasowa niebieska suknia
a la Eugenie
diadem brylantowy a l'an:
tique

Hanicka

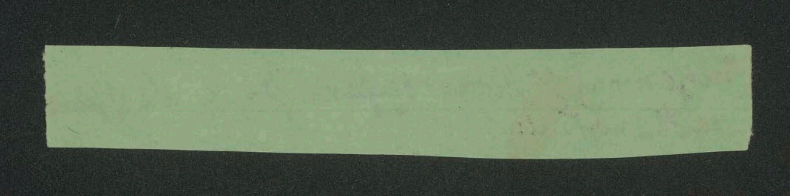
Kamińska z córką

…wostaneya
1724

Ludw…
(Ludwi…
1724

127

Gugenmus stawny zegarmistrz w Warszawie
za Stanisł. Aug.

Szebnie tu są drwi na których djabeł ściędza niosł.
w Tarnowcu nagrobek jakiegoś Siegfrieda.
Przeworsk (Prawdort) w[ład.] Jagiełło wieś na miasto zamie-
nił. Klasztor Krzyżacki zbudowany na Kniaziem dworzysku
alias grodzisku.

Panny za Sobieskiego kupowały w kramach Sur-
zat do farbowania twarzy musta się kozim włosem
nosi nadstawiona, kwefem zakryta twarz na szyi
petno pereł na piersiach diamenty

Czerwiński hist. Kulików
Żółkiew
Papiery o Komarnie

Rozpierski De
Pauli Paulinus

16
15
10
30

Ordinatio 1368
1451

Skoiec, Skociec, Skojciec, (scotus) 2 grosze prazkie, rachuiąc 24 na grzywnę. (Czac. praw. 159) 32 tutow, a 48 skojcy maią mieć ieden funt. Herb. Stat. 178. w Taxie rzywności ~~ob. pam.~~ Niem. T. 3. K. 452 wyrażono: funt ma mieć tutow 32 a Skojcy 45. a takich funtow 32 maią ważyć kamień ieden, a 5 kamieni, Cetnar ieden.

Grzywna ważyła 48 groszy prazkich

Kodaicze, Krepl, rodzay chleba.

Skornie, czyli boty ~~[illegible]~~

Skorzenki;

Trzewiki dla niewiast z tarbinem, Kurdybanowe włoskie

Sarczuk bez szafianu, rodzay ciżmy.

Blan ze 40 kun.

Zawoyka. Giermak. Giermak sukienny bez stroki: i Stroczony

Giermach, ~~[illegible]~~. (iakaś suknia)

Mazurka

Barchwa.

Delia.

Dolomia,

Azurka,

Kabat barchanowy albo płócienny.

Zamszowa Zupiec.

Sztepowane włoskie sukno, albo aterfinowe.

Flidra, gatunek podwiki. Suknia z Klaptem axamitnym.

24/ 500/ 20. 48 -20 1

pozłota, grat, ozdoby w malowaniu.

Jedlca, ~~Jedlcami~~ kord z iodłkami.

Miecz z taszkami.

Złotnik ma robić z prawego Branku robotę szczerą.

Sukiennicy maią tkać sukno na N. gankow.

Aby
było miło Bogu i Zbom Chrześciańskiemu przystoyno.

Się Kornetów Raytarskich wzięto, dwa rycerzaty.

A gdy co takowego pozoru przez tych, od których itd. sam. dowie się

Ogród Jezuicki równa się Prado madrydu – Pratesowi Wiednia – Laskowi Bulońs-

33

kiemu w Paryżu –

Niepewny podrowiec pewnemi dniami wciągnięty bywa ~~widzący~~ od mnóstwa ustrojonego

wygalowanego właśnie jakby w idący sztuczniej ludzi mimowolnie na wały pędzony

I my także poddamy się losowi naszemu i skierujemy ~~nog~~ kroki nasze w ten

wir wielki ujarmione przechadzającemi się oczami pięknych ~~kobi~~ – kształtnemi nóżkami – krągłemi i

elastycznemi rękami pełnemi piersiami i junońskiemi szyjami kto wyjdzie o

czwartej godzinie – Piękność koni ich strojów szczególniej rzemieni przeszłowych,

odkąd i nasze piękności ładne skórzane paski przyjęły chcąc tem pokazać

że ciągną worek bogini miłości – widząc mnóstwo kutasów przy koniach – jeżeli

się na drewniane fatigi lo musi owa wytrzymać próbę ognia drewnianego

wstydu na licach – Krzyknął mezza voce

Oko mimowolnie pięknościami lico wyrwane sto – ucho godziło za

harmonijnem głosem ustrzek drwiących – nogi dążyły a stopami

nóżek ~~[illegible]~~ kształtnych spiętych amazońskiem obuwiem.

uczeni lubiący samotność ponieważ z Horacem Bajronem Kantem

i t. d. w przyjaźni tylko żyją – studenciki który gorzko spisane swe

skrypta w cieniu drzew zielonych odczytywać lubią – parę zakochanych

który wieczorem pokłóciwszy dziś wychodząc z przeciwnych alei zdybują się

i przepraszają – dozorczynie dzieci które się starają o zdrowie swoich wycho-

wańców a tymże temczasem kwiatki rwać ~~lubią~~ pozwalają sami zaś z umówio-

nemi kochankami nad rozprawami o chowie dzieci debatują – Patetycy

którzy po straconych nadziejach szczęścia szukają – dziewczęta bez

słuzby które by państwo albo tym razem Amanta znaleść chciały – Oficery Którzy prawie z warty przyszli – Guwernantki które polskim swym dew: kow w szwarzwald francuskim akcentem piękność natury demonstruj – słowe same charakterowe maski zbiegają się za tem miejscu i tworzą Staffaż okolicy. Dziś szczególnej przychodzi tu aczi widzieć ten ogród botaniczny w którem rożne gatunki Hortensyj, Roż, pokrzyw palm i Noli me tangere się pokazują. Bije godzina rzucam się w zgraję głowną ulicą wałow nazwał by ~~[illegible]~~ szperający Ebert szukający Ol: bers proroczy Bode niezwątlony Herszel wielki Humbold i nie jeden tęgi Astronom drogą mleczną ponieważ wiele tych gwiazd w tak małem miejscu jest ściśnione. Zobaczmy teraz niektóre z tych masek Mars i Wenera

p. (307) 735 Mops. niektóre damy tak w nim zakochane że noszą na piersiach szpinki w których mozaikowy mops jest chcąc tem pokazać że mały ten piesek strzeże ich serca i przy każdem niebezpieczeństwie by zaszczekał gdyby ~~mógł~~ potrafił lub mógł (dürfte), – niektóre twarze podobne wulkanom wypalonym w których by już i szampani szczytas wino nie sprawił wybuchu

735 [illegible] 1823.

Wachlarz

eleganckie balowe, atłasowe,
antique, jedwabne i muślinow
leca **C. F. Schuppi**
[811].

131

Wachlarze balowe

najnowsze i eleganckie nadeszły znowu u

Braci Korach

[812]. Rynek 40.

Sznurówki paryskie,
Krynoliny i tourniery,
Wstążki na szarfy,
Bluski ubrane,
Pończochy,
Spódnice haftowane,
Biżuterye,
Nájnowsze obszycia

poleca

M. Zadek młod.,

[816] Nowa ulica **4.**

Suknie balowe,
Suknie w towarzystwo,
Chustki koronkowe,
Rotondy koronkowe, białe i czarne,
Miniony,
Baszyliki,
Kapotki,
Gorsety balowe,
Krynoliny balowe

poleca **Robert Schmidt,**
Poznań,
Rynek No. 63. (dawniéj **Antoni Schmidt**).
Odłożone **suknie balowe** w wykwintnych rodzajach od 1½ do 2 tal. [323]

ący symbol: „Przez
ności,' w którym szla-
oń podają. Obraz ten
nie powtórnie odsłonić

nia dzisiejszego odbyło się
ś. p. H. Cegielskiego, urzą-
powiatów tutejszych. Na-
lawski a ks. Różycki z Bros-
słowy przemówił do zgroma-
ot pracy ś. p. H. Cegielskiego
nom do naśladowania, bo tylko
u doprowadzić może. Obywa-
i, natomiast ubolewać trzeba,
i rzemieślnicy z małemi tylko
ożeństwo, również i z ducho-

lne zgromadzenie Towarzystwa
ziale członków.
posiedzenie uczcił pamięć ś. p.
stwa Rólniczego centralnego, a
niejsc cześć Zgasłemu złożyło.
iatowéj wystąpiło trzech, miano-
wybrany na członka do zarządu
hczasowy kasyer i pan Heinrich.
a hr. Kazimierza Skórzewskiego
Bogdańskiego z Zakowic, a urząd
Radoński z Żegocina. Na sekre-
ał p. Aleksander Brockere z Sła-

n Milde z Karmina rozprawę: W
hować się bydła rogatego.
pozostało kilkanaście przedmiotów,
losowanie, a nie odebrane zostały
czego przeszły na własność Towa-
ane zostały przez licytacyą.
rzystwa wyznaczone zostało na 12
stwu Rólniczemu tych dwóch po-
w ostatnich czasach było bardzo
się panu St. Sczanieckiemu, który
pracach. To téż całkie Towarzy-
iż tenże będąc wybrany na członka
noże daléj należeć do dyrekcyi po-
li, że dobry pozostawiony przykład
bardziéj pobudzi ich do nieustan-
stwo przez to w swoich zabiegach

PRZEMYSŁ I HANDEL.

3 lutego Mąka pszenna Nr. 0
/24 tal.; rżana Nr. 0 3⁵/₁₂—³/₄ tal.
. za cent. z miechem.
ąka pszenna No. 0 5—5¹/₄ tal.
rżana No. 0 3³/₄—3⁵/₈ tal., No. 0

47¹/₂, ...
płacono.
O k
marzec 1
15, miejsc

Pszenicy
„
„
Żyta cię
„ lż
Jęczmien
„
Owsa
Grochu d
„ n
Rzepiu z
Rzepiku
Rzepiu l
Rzepiku
Tatarki
Perek .
Masła g
Koniczyn
Koniczyn
Siana, c
Słomy,
Oleju, s
Okowity

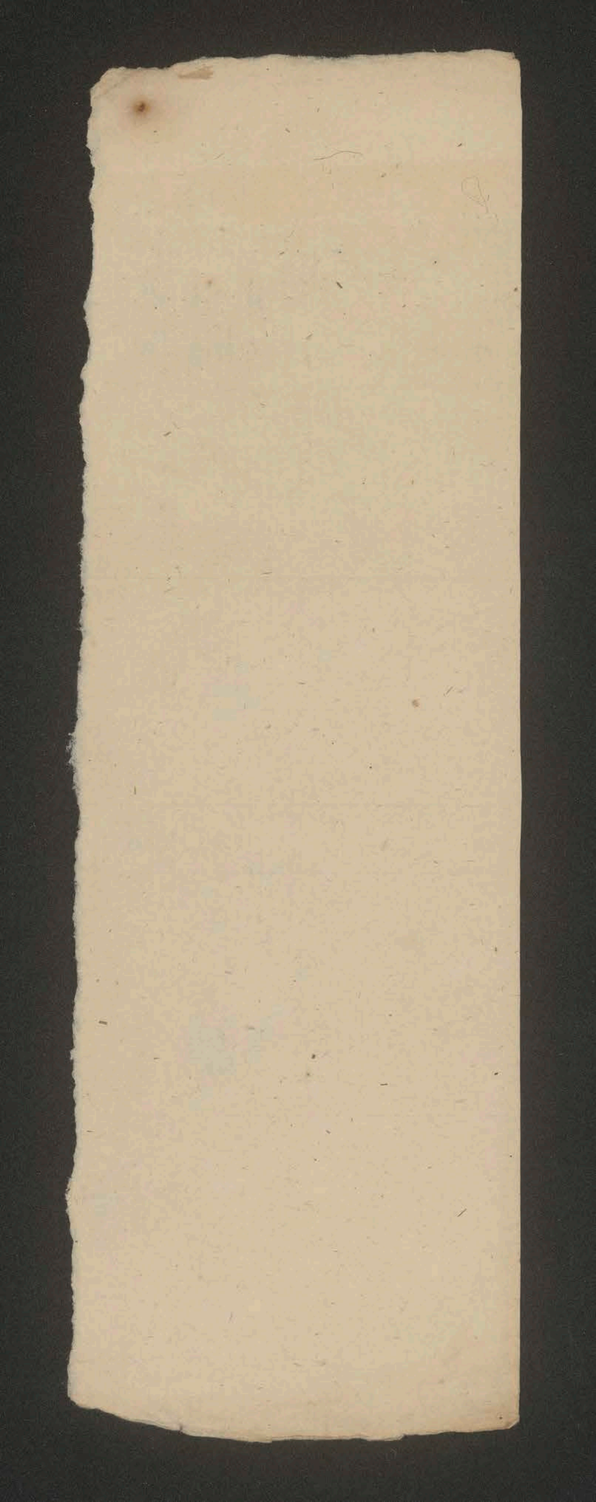
W
cząstkow
szych k
i kursa
W
Poż. ps
płac. F
L
82¹/₄ pł
Listy r
W
Poż. na
Losy k
płac.
(5%) 61
płac.
Lit. A.
97 płac
likw. 57
81 płac.
Ludwik
58¹/₂ pł
prow. 1
hip. H
Henkel

Ubiory w Polsce 1200-1795
Kraków 1860
Tabl. I
132
Ołtarz
matka
Boska Częstoch
Figury (z nagrob.
Anioł, Zeb Orzeł Lew
Rogoż i Krak
Zieczo Lekzkia biał
Ryser

T. I 1228-1333
II 1333-1434
III 1447-1492 (nadkor
IV 1507-1548 (Kol
V 1548-1582 (Kol
VI 1576-1585
VII 1588-1632
VIII 1633-1668
IX 1674-1696
X 1697-1695

Dwór
1 Fig (w niemiec strojn
z złot. rur Aug III
2 Fig w zbroi Aug II
3 " w francusk Stan Aug

133

Opisanie zwyczajów i obyczajów polskich
za Augusta III (wyjątki w Pamiętniku warszaw.
i w pismach Łuk. Gołębiowskiego Domy, Ubiory,
Lud. Wydanie rozpoczęto w Szkocii 1830 i przerwano
po wydrukowaniu 1go arkusza.

133a

Dziennik mód paryskich

1840. № 14 21.

1841 № 1–24.

1843 № 1–12. 14–25

1844. № 10. 11. 12. 13.

1845 № 1–13.

1847. № 1–5. 7–11. 13. 16–19.
21–26.

Hist.

tytułu głównego brak

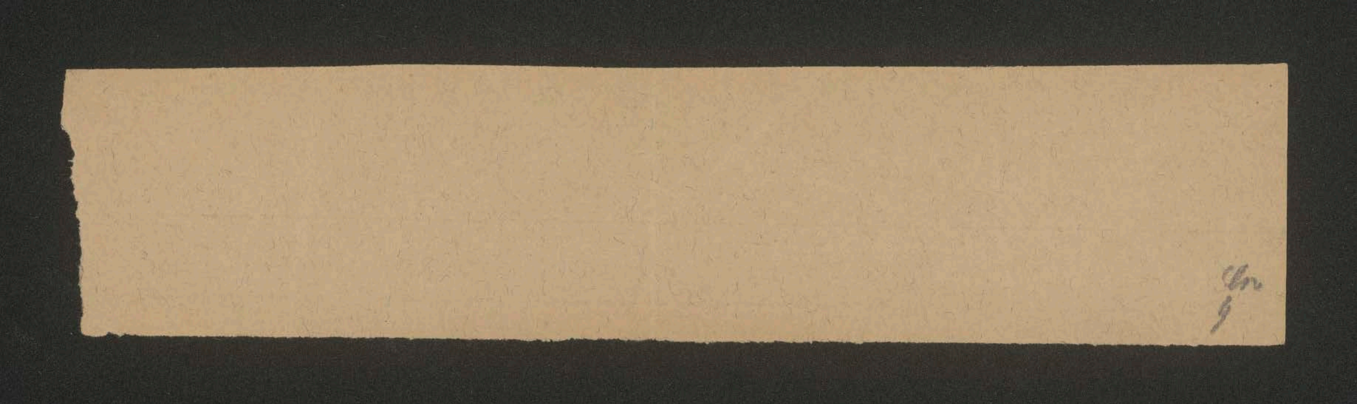
Ubiory polskie Jana Matejki

1. Tytuł.
2 Rok. 1228 – 1333
3. " 1333 – 1434
4. " 1447 – 1492
\+ 5. " 1508 – 1548.
6 " 1548 – 1572
– 7 " 1576 – 1586 Henryk Walez.
– 8 " 1588 – 1632 Stefan Batory
\+ 9 " 1633 – 1668
\+ 10 ". 1674 – 1696
11 " 1697 – 1795.

à 6 f. 90

Historia Koronek
odczyt Ludwika Wierzbickie
go Dokończenie (12)
Gazet. narod 1884 Nr 121
niedziela d. 25 Maja 1884

Bobowa 135
Klockowe
Stenkiewka 169 Lu[illegible]
bow[illegible]

Mesdames nos aïeules; Dix siècles d'élégances. Texte et dessins par A. Robida. Paris (Librairie Illustrée 8, rue Saint-Joseph, 8 – Évreux, imprimerie de Charles Hérissey) (1893.) 8° min. ppg. 254 z 29 rycinami chromolitograf. i licznemi drzeworytami w texcie. 3½ Mk.

Artes 2098.

(Historia mód kobiecych od XIV wieku do r. 1880 –

W najdawniejszych czasach (średniowiecznych) widać znaczny wpływ bizantyńsko-grecki na kostiumy rzymskie. W XIII wieku, gdy nowsze czasy zaczęły się wyłaniać z zmierzchu dawnego barbarzyństwa, powstały też w strojach mody, jak widać z pomników na rzeźbach, oknach malowanych na szkle i kobiercach. – Późniejszy wpływ Angielszczyzny. – W XVI wieku weszły w użycie koronki z Wenecyi lub Flandryi (Brukseli) – z Hiszpanii wzięto fortugały (vertugadin) – R. 1680

137

Quicherat: Histoire du costume en France
Paris 1875.   (1875 IV. 25.)

Catalogus ex parti

Provinciae gali

Societatis

ineunte anno

Cracoviae

138

Villermont: Histoire de la coiffure.
Paris 1892. 4to Artes 2127.

Stephani: Nimbus und Strahlenkranz
1858. 4to maj. Artes 2126

ostatni Nr fol. 2132.

an

resque des petits
eillis et lithogr
oifsant L. Bachm
)   4to maj.   (

Nr 547

547

139

Felix de Vigne: Recherches historiques sur les costumes civils et militaires des Gildes. Gent. 1847

Mustafa Sulkiewicz janczar dworu Augusta II
+ 1762 pochowany w Dippoldiswalde

bachelier (bas-chevalier) = włodyka.

Maria Ludowika królowa polska nosiła włosy długie po bokach rozpuszczone, zwane coëffure à la comete.

(Ob. Malliot J.: Recherches sur les costumes, les moeurs, les usages religieux, civils et militaires des anciens peuples... publié par P. Martin. Paris impr. de P. Didot, 1804. 4to Tome IIIe (Costumes des Français pg. 242 avec 110 planches) Hist. C 5974/III.

Les Arts somptuaires. Histoire du costume et de l'ameublement et des arts et industries qui s'y rattachent. Sous la direction de Hangard-Maugé; dessins de Cl[ns] Ciappori. Introduction générale et texte explicatif par Ch. Louandre. Paris 1857-1858. 4to (2 tomy textu i 2 tomy rycin chromolitogr. od V-XVII wieku) Artes 1804/I-IV.

(Są tu ciekawe wzory materyj, uzbrojenia, meble i t.p.)

Delaborde Henri vicomte: La gravure en Italie avant Marc-Antoine (Bibliothèque internationale de l'art.) Paris 1884. 4to 25 frs.

Verhuell: Jacobus Houbraken, son oeuvre. Arnheim 1875.

Les arts somptuaires
Histoire du costume
et d'ameublement
sous la direction de
Hangard-Maugé
texte par Chs
Louandre Paris
1858, 4o
I Hist. kostiumu i
mebli
II Objaśnienie rycin

P.

Ex. 1. Krótki zbiór katechizmu według nauki Kościoła świętego rzymsko-katolickiego dla łatwiejszego wyuczenia dzieci po wsiach. Lwów. 1848. in-8°.

gr. 6.

142

Heimbucher de Bikessy J. Pannoniens Bewohner. Wien 1820. 4°
z textem. (sztychów. Kostiumów)

Falke Jakob: Costüm
Geschichte der Cultur
völker. Stuttgart
(Speemann) – Hermann
E: Naturgeschichte der
Kleidung Wien 1878
Köhler Die Trachten
der Völker in Bild und
Schrift. Dresden 1875.

Köhler Carl: Die Trachten der Völker in Bild und Schnitt. Eine historische und technische Darstellung der menschlichen Bekleidungsweise. (Mit zahlreichen Illustrationen.) Dresden, Verlag der Expedition der Europäischen Modenzeitung. 1871 – 1873. 8o 5 Thlr.

I Theil: Völker des Alterthums (Verlag von Müller Klemm & Schmidt. (fig. 106.) 1871. ppg 136.

II Theil: Völker des Mittelalters (fig. 327) ppg. 359.

III Theil: Völker der Neuzeit. 1873. (fig. 365) ppg. 416.

~~[illegible]~~ Hagen Hermann Dr: Antike und mittelalterliche Raethselpoesie. Eine populaere Skizze. (neue Ausgabe.) Bern (Georg Frobeen) 1877. 8o ppg. 57. 10 Sgr.

Otte Heinrich: Archäologisches Wörterbuch. Deutsch, lateinisch, französisch und englisch. Zweite erweiterte ~~Ausgabe~~ Auflage. Mit 285 Holzschnitten. Leipzig T. O. Weigel. 1877. 8o pp. 488. 4 Thl. 20 Sgr.

usammen im **Ladenpreise 3 Thlr. 20 Ngr.** kosten, für **nur 1 Thlr. 15 Ngr.**
n hierauf mir zugehen, da später der volle Preis mit 40 % Rabatt wieder
1 bis 14 oder I. bis III. Bilderallerlei und Soldaten-Bilderbuch gebe ich sorti
Dutzend mit **nur 12½ Ngr. baar** ab.

n nur diese billigen Bedingungen während der neuen Herstellung obiger
igst untenstehende Bestellzettel recht bald benutzen, umsomehr als Ihnen die
chtend sein muss.

im August 1862.

Achtungsvoll

Paul H. Jü

nger in Leipzig erbitte baar
nen **für 1 Thlr. 15 Ngr.**

aus in's Freie.. .	24 Ngr. ord.
s Hauses. . . .	8 Ngr. ord.
nde.	10 Ngr. ord.
e Bilderfreund. . .	7½ Ngr. ord.
r.	2½ Ngr. ord.
s dem Kinderleben.	12 Ngr. ord.
che Bildermann. .	10 Ngr. ord.
u. was darinnen.	6 Ngr. ord.
iere f. kl. Kinder.	10 Ngr. ord.
erchen.	9 Ngr. ord.
Bilderallerlei. . .	3 Ngr. ord.
. Bilderallerlei. .	3 Ngr. ord.
Bilderallerlei. . .	3 Ngr. ord.
Bilderbuch. . . .	2 Ngr. ord.

Von **Paul H. Jünger** in Leipzig

Dtzd. I. Bilderallerlei
" II. Bilderallerlei
" III. Bilderallerlei
" Soldatenbilderbuch

pr
ti
nu

Firma:

146

Hottenroth: Trachten. 4to
Artes Nr. 1198
Koehler: Trachten der Völker
4to 978
Bilderbogen Münchner
fol. 859
Blätter für Kostümkunde
fol. 971 3 Vol.

Ehaßz Ubiory 303.
Zenkowicz Les costumes
177.

Stamps Boril.

Diadema

Rosellus

Pymander.

641 . 696 . 496 . 497 . 467

691 . 833 . 835 .

Hermann Eman. 147 Naturgeschichte der Kleidung. Wien 1878. 8v. Artes

148

Hundert fünfzehn Jahre Kostüm-Geschichte in Modebildern 1775-1890 p. 77-158.
von Fritz Büchmann.
Zum fünfundzwanzigsten Bestehen der Modenwelt 1865-1890. Berlin Franz Lipperheide 1890. 4°.

Titian Vecelli

Tłumacz *(przerabiacz)* *(wydawca)*

dorf Doctor der W
laureus der schön
und Magister der
Leipzig, 1834, Ve
Ambrosius Bar
str. X. 196.

149

Kretschmer Albert: Die Trachten der Völker. Leipzig 2e Aufl. 4to

Hirth Georg: Kulturgeschichtliches Bilderbuch. München Bd. I 4o. No. 1124.

No. 1147.

Hottenroth

Racinet

Münchnerbilderbogen.

150

Hauff Hermann

Moden und Trachten

Fragmente zur Geschichte des Costüms.

Stutgart (Cotta) 1840

2 Bdr

1 1/2 Thlr

151.

Menin Lod abb
Il costume di tut
te le nazioni e di
tutti tempi depinto
ed illustrato dall
Padova Coi tipi di
Angelo Sicca fol.
H 629-668 Tav
80-84 Tafel 112 et 113
Tab 82 Ungheresi Valac
chi Polacchi

Bielski r. 1457. Bielski p. 411 (2.)

Swieborowski – Zebrzyd – Myslenice

Dobshice.

(p. 411) Bielski podstarosci

Jan Synowiec starosta oswiecimski

1457 : 1458 Długosz.

Joannes Sinowiecz capitaneus castri Oswiecim

Mikołaj Słop mieszczanek cieszyński.

Botanisches Wochenblatt Wien III

Jahrg. 1853. No 16-17. 18-19-20.